

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Leonora Christina
(Ulfeldt)
paa Maribo Kloster.
of
S. Birckel-Smith.

LEONORA CHRISTINA (ULFELDT)

PÅ MARIBO KLOSTER.

ET BIDRAG TIL OPLYSNING

OM

HENDES SIDSTE LEVEÅR.

AF

S. BIRKET SMITH.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL (F. HEGEL).

GRÆBES BOGTRYKKERI.

1872.

Leonora Christinas Ætling,

Hs. Excellence Baron LAVE BECK-FRIIS,

Kgl. Svensk-Norsk Minister i Kjøbenhavn,

tilegnes dette lille Skrift

med Højagtelse og Taknemlighed.

De der have læst «Jammers-Mindet», have uden Tvivl lagt Mærke til en Ytring af Leonora Christina fra den sidste Dag af hendes Ophold i Blåtårn. Befalingen til hendes Løsladelse er kommen, og det står til hende selv at forlade Fængslet, når hun lyster. Hendes Ven Tødsløf spørger hende da, idet han går fra hende, om hun vil at Fængslets Døre skulle lukkes som sædvanlig, eftersom hun jo nu er fri. Hun svarer: «Så længe jeg er inden Fængselsdørene, så er jeg ikke fri; vil og ud med Manner¹⁾.» Derefter lader hun Dørene lukke og venter til sent om Aftenen, da hendes Søsterdatter henter hende i en Karet.

Der er i denne Ytring og denne Handling noget, som er i høj Grad betegnende for Leonora Christina. Det er sandt, at der her kun var Tale om nogle Timers Opsættelse. Man kan også sige sig selv, at Friheden ikke kunde have samme Tillokkelse for Leonora Christina nu, som hvis den var blevet hende tilstået tidligere. Hendes Mand var død i Udlændighed og havde taget sin Samtids Forbandelser med i Graven. De af hendes Børn som endnu levede, vare spredte rundt om i Verden, og det var dem forbudt at

---

¹⁾ „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 228.

betræde Fædrelandets Grund. Hun selv var bleven gammel, og det forladte i hendes Stilling mildnedes ikke ved Udsigten til, at hun, en Konges Datter, vilde komme til at spise Nådsens Brød Resten af sine Dage. Men med alt det var det dog Friheden der tilbødes hende, Friheden, Solen og Forårets Skjønhed efter 22 lange Års Indespærring. Mon ikke enhver anden i hendes Sted vilde have ilet med at erhverve alle sine Sanders Bekræftelse på Tilforladeligheden af det Forløsningsbudskab, der var forkyndt? Men Leonora Christina skynder sig ikke, thi først og fremmest må én Betingelse opfyldes: hun må ud med «Månér». Det er hendes Selvfølelse der giver hende Kraft til at tvinge sig, og hvad man ellers dømmer om denne for Leonora Christina så ejendommelige Følelse, får dens Fremtræden her et sådant Relief af den hele Situation, at det ikke kan andet end gjøre det stærkeste Indtryk på en. Eller er der ikke noget på én Gang ophøjet og gribende i at se en Kvinde, der i så mange År er bleven behandlet som en simpel Forbryderske, forlade sit Fængsel med den samme sikre Bevidsthed om sin personlige Værdighed, som hun havde, da hun trådte derind? Lad så være, at det der i Øjeblikket er Målet for hendes Ønske, ved første Øjekast synes noget væsenlig udvortes: jeg vil dog ikke tro at nogen er så sløv, at han i Udtalelsen af dette Ønske kun ser en Ytring af almindelig Forfængelighed. Det er ikke Kongedatteren der stiller hin Fordring, det er den med Urette mishandlede og forhånede Kvinde. Jo forsmædeligere en Medfart hun har lidt, desto mere må hun føle Trang til også gennem et synligt Tegn at udtrykke, at hun anser denne Medfart for uforskyldt, og når hendes Forhold ved hin Lejlighed

derfor nærmest bliver at opfatte således, at hun ved det tilsigter at give sig selv en Art Æreserklæring, indeslutter det tillige i mine Øjne både en veltalende Protest mod det forbigangne og en Antydning af den Oprensning, hun har Ret til at vente af Fremtiden.

Denne Oprensning har Leonora Christina fået. Uden at man er bleven blind for hendes Fejl, har man, alt som Tiderne ere skredne frem, fundet Grund til at dømme dem med en stedse mildere Dom, medens samtidig Kredsen af dem, der vide at skatte hendes mange udmærkede Egenskaber, har udvidet sig mere og mere. Slægt efter Slægt har med voxende Beundring set hen til denne Kvinde, der led så meget for sin Troskabs Skyld, og har opstillet hendes urokkelige Kjærlighed og hendes høje Mod i Ulykken mellem sine største Forbilleder. Det er dog næppe for meget sagt, at ligesom intet af, hvad der hidtil har været kjendt om hende, har kastet et klarere Lys over hendes Person end den rørende Beretning om hendes Fængselsliv, som jeg selv har haft den Glæde at indføre i den danske Læseverden, således har intet andet i samme Grad som dette Værk bidraget til at give de Følelser af Ærefrygt og Kjærlighed, hvormed hun allerede længe betragtedes, både ny Næring og dybere Begrundelse. Hendes «Jammers-Minde» er — som allerede antydet i Plougs smukke Digt om Leonora Christina ¹⁾ — i Virkeligheden bleven hendes rette Æresminde.

Men er det en Kjendsgjerning, at der først efter Leonora Christinas Død er bleven vist hende fuld Retfærdighed,

---

¹⁾ I Folkekalender for Danmark 1871.

er det dog ikke mindre sikkert, at hun selv oplevede et Omslag til Fordel for sig i den almindelige Mening, der kan betragtes som det første Varsel om den Holdning, Efterverdenen vilde antage lige over for hende. Allerede den mildere Behandling hun nød i de sidste År af sit Fangenskab, viser hen på et sådant Omslag, men først efter at hendes bitre Fjende Enkedronningen var død, kunde den gunstigere Stemning mod hende mere uforbeholdent give sig Udtryk, og når man også som dens mest betydende Frugt må nævne selve Løsladelsen af Fængslet, bør dog denne Barmhjertighedshandling ikke bringe os til at overse de ikke få Vidnesbyrd om virkelig Medfølelse, som Leonora Christina modtog i Løbet af de 13 År, der lå mellem hendes Fangenskab og hendes Død. Jeg tænker herved ikke så meget på, hvad der kom frem af denne Art indenfor Privatlivets snævrere Kreds, thi når Deltagelsen her uden mindste Tvivl både var varm og kom hyppigt til Orde, er den dog efter Sagens Natur vanskeligere at eftervise; men jeg tænker på, hvad der desuden er så meget betydningsfuldere, at også Regeringen viste hende ikke ringe Hensynsfuldhed, og jeg har i så Henseende allerede tidligere haft Anledning til at fremhæve, hvorledes man får et bestemt Indtryk af, at Christian V. greb enhver Lejlighed der tilbød sig, til at gavne og glæde sin alderstegne Slægtning, som om han derved mente at kunne bringe hende til at glemme noget af den Uret, hans Forældre havde tilføjet hende¹⁾. I det hele danne disse 13 År — og ikke mindst på Grund af denne hendes forandrede Stilling til Omverdenen — et Af-

---

¹⁾ Danske Samlinger 5 Bd. S. 223—24.

snit for sig i Leonora Christinas Liv. Det er et Tidsrum, der ikke har mærkelige ydre Hændelser at opvise, end sige nogen Handling, der griber ind i Landets almindeligere Historie. Men der er et mildt Skjær af Fred over disse År, som — om det end ikke er ensbetydende med Lykke — dog frembyder en velgjørende Modsætning til en tidligere Tids Storme. Leonora Christinas Liv i hin Periode har sikkert nærmest været et Liv i Erindringen og i Håbet, en Afslutning med Fortiden og en Forberedelse til Døden. Det har for så vidt ganske vist haft sin egen indre Rigdom, men af en Art, som det er meget vanskeligt blot nogenlunde fyldestgjørende at skildre, og dobbelt, når Kilderne flyde så sparsomt, som Tilfældet er her. Jeg udgiver da heller ikke det følgende for en egenlig Skildring. Hvad jeg her har forsøgt, er nærmest i en mere sluttet Oversigt at sammenstille de spredte Træk af Leonora Christinas Liv i hint Tidsrum, hvorom Efterretninger ere komne til os, og ligesom selve disse ofte temmelig udvortes Træk kun kunne antages at have Interesse for den, der forstår at se dem på den store Baggrund af Leonora Christinas åndelige Personlighed og tidligere Historie, således må jeg bede Læseren om også at have disse to Faktorer i Minde for at udfylde Hullerne, hvor de egenlige Efterretninger ganske svigte os.

Den 19de Maj 1685, Kl. 10 om Aftenen, kom Leonora Christina ud af Fængslet. Samme Dags Morgen havde Kongen forladt Kjøbenhavn på en længere Rejse, og det fremgår af en Befaling, som han Dagen i Forvejen havde udstedt, at det var hans udtrykkelige Vilje, at Løsladelsen

først måtte finde Sted, når han var borte ¹⁾). Det er tydeligt nok, at han vilde undgå Leonora Christinas personlige Taksigelse, og man forstår så godt Grunden, hvorfor han ikke ønskede at modtage denne. Også Dronningen var det forbudt at give Leonora Christina Foretræde. Da denne anmodede derom, blev der svaret, at Dronningen ikke turde tale med hende. Men Charlotte Amalie kunde dog ikke modstå Ønsket om at se hende drage bort, og hun iagttog hende i dette Øjemed fra en Balkon på Slottet, skjønt det allerede var temmelig mørkt. Rygtet om hvad der skulde ske, og Nysgjerrighed efter at opfange et Glimt af den berømte Fange, havde samlet en stor Menneskemasse, og da Leonora Christina gik over Slotspladsen med sin Søsterdatter Frøken Lindenov, var den efter hendes eget Udsagn så fuld af Folk «langs ned ad Broen og udenfor», at de næppe kunde trænge sig frem til Kareten, der ventede på dem ²⁾). De havde iøvrigt ikke meget langt at kjøre, thi Leonora Christina tog ind hos Søsterdatteren i «det Hus ved Kanalen, som er næst ved Sognepræstens Residens til Holmens Kirke» ³⁾). Men også her forfulgte og besværede Mængdens Nysgjerrighed hende, så at hun ikke blev der længere end 3 Dage. «Den hele Stad stormede til at se hende», siger Holberg. Hun ombyttede så Byen med Landet og opslog sin Bopæl i Landsbyen Husum, en Mils Vej fra Kjøbenhavn.

---

¹⁾ Et Uddrag af denne Befaling er trykt nedenfor S. 16 Anm. 1.

²⁾ Om Leonora Christinas Bortgang fra Fængslet se „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 229.

³⁾ Holberg: Dannemarks Riges Historie T. 3 pag. 589.

Skjønt der ikke haves nogen ligefrem Efterretning om, hvor i Husum det var at Leonora Christina tog ind, kan der dog næppe finde nogen Tvivl Sted i så Henseende. Der fandtes kun én Gård i Husum, som var noget mere end en almindelig Bondegård, og denne, som i samtidige Aktstykker særlig betegnes som «Gården i Husum» eller «Husumgård», var, et Årstid før Leonora Christina fik sin Frihed, bleven forpagtet af en af hendes Mands Søsterdøtre, Jomfru Sophie Friis¹⁾. En Broderdatter af Kor-

---

1) Husumgård var oprettet 1670 af Generalkommissær Nikolaj Bennich, der i dette Øjemed sammenlagde 2 Bøndergårde i Husum By. Den skiftede ofte Ejere i de følgende År. 1673 ejedes den således af Grev K. L. v. Broeckdorff. Efter ham fik Storkansler Grev Fr. v. Ahlefeldt den; han nævnes første Gang som Ejer 1676. Af ham købte Johan Christopher v. Heidemann Gården; han nævnes som Ejer 1681. Skjønt det som sagt var en større Gård — den var ansat til 55 Tønder Hartkorn —, svarede den dog Afgifter som Bøndergods. Disse Notitser, der ere uddragne af Aktstykker i Rentekammer-Arkivet, skylder jeg Hr. Arkivassistent A. D. Jørgensen, der også har henledet min Opmærksomhed på de 2 nedenfor anførte Aktstykker. Det ene af disse er et Bilag (Nr. 5) til Kjøbenhavns Amts Kop- og Kvægskats Regnskab 1684 (Rentek.-Arkivet) og betegner sig selv som „Brønshøj og Rødovre Sognes Mandtal den 16 August 1684“. Heri findes følgende Notits: „Husum Gaard findis: Jomfrue Sophia Friis. Jomfrue Anna Sophia Ulfeldt. 3 Karlle. 2 Dreng. 4 Piger. 14 Arbeds Hester. 2 Calesse Hester. 4 Fuldkommen Øxne. 10 Øxne imod 3 Aar. 4 unge Foler. 20 Kiør og Qwier. 7 Kalfve og ung Fæ. 30 Faar. 14 Støcher Swin. — Frue Veronica Elisabeth Heidemanns. 2 Heste. 1 Pige.“ Fru Heidemann var dengang Gårdens Ejer (heudes Mand var for nogen Tid siden død), men det skjønnes allerede af den anførte Notits, at skjønt hun endnu boede på

fits Ulfeldt, Jomfru Anne Sophie Ulfeldt ¹⁾, havde alle-rede i nogen Tid boet hos Sophie Friis, og det kan vistnok antages for afgjort, at det også var denne sidste, der viste Leonora Christina Gjæstfrihed. Opholdet i Husum var dog kun midlertidigt, og Leonora Christina synes fra Begyndelsen af at have været vidende herom. Som bekjendt er «Jammers-Mindets» Slutning dateret fra Husum, og idet Leonora Christina nedskriver dette Navn, tilføjer hun: «hvorhelst jeg forventer Kongelig Majestæts Hjemkomst fra Norge.» Det synes at fremgå af disse Ord, at hun ventede, at når Kongen kom tilbage, vilde den endelige Bestemmelse om hendes fremtidige Opholdssted blive taget, og således skete

---

Gården, var det dog ikke hende, men Sophie Friis, der drev den. Til Overflod siges dette udtrykkelig i et andet Dokument, nemlig et Bilag (A) til Kbhvns. Amts Kop- og Kvægskats-Regnskab for 1687 (Rentek.-Ark.), som indeholder en udateret Ansøgning fra Sophie Friis til Rentekammer-Kollegiet om Fritagelse for Kop- og Kvægskat samt Familieskat. Det anføres også i dette Akt-stykke, hvor længe hun havde Gården i Forpagtning, nemlig „paa tuende Aars tiid indtil 1 May nest afuigt“ [c: 1686]. — Det kan tilføjes, at Sophie Friis var en Datter af Jesper Friis til Ørbæklunde og Elsebe Ulfeldt, en yngre Søster til Korfits U.

-) Datter af Laurids Ulfeldt til Urup og Egeskov og Else Parsberg (jvfr. „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 32 Anm. 2). Hun døde først 1741, i en Alder af 97 År (Hofman: Danske Adelsmænd 2 D., Stamtavlen over Fam. Ulfeldt, og Klevenfeldt's Stamtavle over samme Familie i Gehejme-Arkivet). Hun er den „Anna Ulfeldt“, som Holberg citerer som sin Hjemmel for den og anden — rigtignok undertiden meget upålidelig — Meddelelse om Leonora Christina; se Holberg: Dmks. Riges Historie T. 3 pag. 588 og Heltinders sammenlignede Historier (1745) T. 2 pag. 54.

det også. Kongen kom til Kjøbenhavn igjen den 24de Juli, og 3 Uger efter udstedtes den første Befaling, som har Hensyn til hendes Overflytning til Maribo Kloster.

På Maribo Kloster tilbragte Leonora Christina hele den øvrige Del af sit Liv, og da hendes Navn som Følge heraf for bestandig er knyttet til dette Sted, må der her være Plads for nogle Bemærkninger om Klosters tidlige Historie og om dets Tilstand på den Tid, Leonora Christina beboede det. Det var grundlagt i Begyndelsen af det 15de Århundrede til Ære for den hellige Birgitte og havde, som alle Klostre der vare hendes Regel undergivne, været indrettet til Bolig både for Munke og Nonner. På den nordlige Del af dets Grund lå den af 4 Fløje bestående Gård, som tjente Nonnerne til Opholdssted. Mod Syd havde Munkene deres Boliger. Kirken, der senere blev Maribo Bys Sognekirke, og som nu er Lålands og Falsters Stiftskirke, lå i Grændselinien mellem Munke- og Nonneklostrets Grund, men rykket noget mod Øst. Klosteret havde, som rimeligt er, sin egenlige Blomstringstid i det 15de Århundrede, og skjønt man ikke ved ret meget om, hvilke særlige Skjæbner det fristede i Kirkefornyelsens Storme, er det i hvert Fald vist, at det ikke længe efter Reformationens Gjennemførelse ophørte at være Munkekloster. Nonnerne derimod bleve foreløbig hvor de vare, men selvfølgelig ikke uden at der blev gjort Forsøg på at skaffe Reformationen Indgang iblandt dem. Dette havde dog længe sine meget store Vanskeligheder, og atter og atter blev der Anledning til at rejse Klage over deres Vedhængen ved den gamle Lære. Dertil kom, at Klostertugten efterhånden forfaldt mere og mere. Der var ikke blot jævnlig Splid og Ufred

mellem Jomfruerne, men der gik stor Usædelighed i Svang mellem dem, og Enden på det hele blev da, at Christian IV., kjed af det forargelige Væsen, i Året 1621 ganske nedlagde Klostret. Bygningerne og Godset lagdes under det adelige Akademi på Sorø, og da dette ophævedes 1665, kom Klostret under Kronen og henlagdes til Dronning Sophie Amalies Livgeding. Klosters almindelige Historie afspejler sig i dets Bygningers Historie. Allerede i det 16de Århundrede omtales disses skrøbelige Tilstand, og næppe er Klostret nedlagt, før Forstanderen for Sorø Skole får Befaling til at nedbryde Bygningerne og sælge Materialierne. Det gik ved denne Lejlighed vel nærmest ud over Nonneklostret, men dette medtoges også så ilde, at da der ved Århundredets Midte blev taget en Tegning af det til Peder Resen, var kun en Del af den ene Fløj under Tag, medens det øvrige henlå som fuldstændig Ruin. At Munkeklosters Bygninger, i det mindste tildels, ere blevne skåned ved hin Lejlighed, skjønnes deraf, at Sognepræsten i Maribo fra 1647 af og i en Række af År havde Ophold i dem; dog vare også de meget brøstfældige. Det samme gjælder om et Bygningskomplex, som jeg endnu ikke har omtalt, og som dog har særlig Interesse for os, da netop det blev Leonora Christinas egenlige Bolig. Jeg sigter til det såkaldte «Nykloster», i Følge Resen's Atlas en 2-Etages Hovedbygning med nogle mindre Tilbygninger, som lå nord for Kirken og øst for Nonneklostret. Nykloster synes tidligere at have været brugt til at herbergere de fornemmere af Klosters tilrejsende Gjæster, deriblandt vel også en og anden Gang Landets Konger. Ved Midten af det 17de Århundrede synes det i nogen Tid at have været benyttet

til Afholdelse af Landstinget, og senere havde Amtsskriveren over Mariibo Amt fået Bolig der ¹⁾).

Den ovenfor nævnte kongelige Befaling angående Leonora Christinas Indflytning på Klostret går ikke nærmere ind på Enkeltheder ²⁾), men af en senere Skrivelse i samme Sag ser man, at det fra først af havde været Meningen, at Leonora Christina skulde nøjes med en Del af den Lejlighed på Klostret, som Amtsskriveren beboede, og at denne iøvrigt skulde blive på Klostret ligesom

¹⁾ Om Klosters og dets Bygningers Historie se især A. Kall Rasmussen: Histor.-topogr. Efterretn. om Musse Herred paa Laaland I, S. 48—224, af hvilken Kilde jeg selv fornemlig har øst til ovenstående Notitser; jvfr. Trap: Statist.-topograph. Beskrivelse af Danmark, Speciel Del 1 Bd. S. 799. I Resen's Atlas haves en, dog næppe meget nøjagtig Tegning af Klosterbygningerne, som de så ud omtrent ved Midten af det 17de Århundrede. Af denne Tegning, som også er gengivet hos Trap, meddeles en Kopi længere henne i nærværende Skrift. Hermed kan sammenlignes en af Kaptejn i Generalstaben Caroé År 1843 udarbejdet Plan over nogle nyere Udgravninger på Mariibo Klosters Grund, hvilken Plan bevares i det med oldnordisk Museum forbundne antikvarisk-topografiske Arkiv.

²⁾ Befalingen er udstedt ¹⁵/₈ 1685 og stilet til „Oß Elskelige Voris Tilforordnede udi Camer-Collegio samptlige.“ Det hedder i den: „Viide maa J. at Vi af sær Kongl. Naade allernaadigst hafver bevilget oc forundt Fr. Eleonoræ Christinæ fri Huuþ Værelser udi hendis lifs tid paa Mariebo Closter i Vort Land Lolland, saa oc fri fornøden Jildebrand aarlig af Vore Skove sammesteds; thi er Voris allernaadigste Villie oc befaling, at J derom behørig anordning giør, i sær strax om Huuþværelserne, at de hende paa ansøgning Vorder indrømmede oc leverede, med rigtig Specification paa, hvis der Ved stedet til Inventarium forblifver“ o. s. v. (Orig. i Rentek.-Ark., Kgl. Befal. 1685, Diverse Dokumenter).

hidtil ¹⁾). Herimod gjorde Leonora Christina Indsigelse, og hun har da også næppe givet sin Mening tilkjende, før man træffer Anstalter til at rette sig efter hende: Amtskriveren får Befaling til at flytte ned i Byen og stille det hele til Leonora Christinas Rådighed. Et andet Vidnesbyrd om, at Kongen gjerne bidrog sit til at gjøre Leonora Christina Opholdet på Maribo Kloster så behageligt som

-
- 1) Skrivelsen er rettet fra Overrentemester Peder Brandt til Amtskriveren over Maribo Amt Henrik Sørensen Rye og er dateret Maribo ²⁷/₈ 1685. Det hedder heri: „Efttersom Høybaarne Freuken Eleonora Christina iche will være benøyed med Nogle af de Wærelser paa Mariebo Closter, som i efter dend till eder fra Rente Cammerit afgangne Befaling De Dato 22 Aug. sidst forleden till hende skulle indrømme, mens ald Waanhuset till hinds egen fri Disposition will beholde, Da hafwer i at flytte med eders goeds ned i dend gaard i Marieboe nest wed Closterhaufven, Kaldis Ambthuset, som Hinds Matt den Kongl. Fru Moder forhen til hørte, oc der eders Waaning antager (!), indtill Eders forpagtnings Aar til den 1 May A^o 1686 er til ende, oc schall eder i forpagningen blifwe gott giort, hwad i paa flytningen Saawelsom samme huusis HøyNødwendig Reparation Anwender, Hwor ofwer i med forderligste een Nøye opsatz hafwer till Rente-Cammerit at indsende, Saa kand i oc lade den Iernkackelofn, som staaar i Closter Stuen, der forblifwe, oc schall eder derforø Betalingen blifwe gotgiort; Hwis Bord, Stole eller andet brugelig Inventarium som i Amb[t]shuset befindis, hafwer i igien der till steden at lade opføre i Closterit, saa Closterit io før io bedre Kand være Røddelig giort møed Frøkens ankomst, Mens hwis Korn eller Foeder som i hafwer ladet udi Closterit indføre, det kand i self wed Eders Qweeg oc Folch lade tersche oc Udtære oc Staldene med Laden der till beholde, Saawelsom de toe Smaa Skrifwer Cammere, sambt frugten af Haugerne“ o. s. v. (Kopi i Extrakt af Regnsk. over Reparation på Amtsgården i Maribo 1685, Rentek.-Ark.).

muligt, kan passende anføres i denne Sammenhæng. Der lå ved Klostret to større Haver, af hvilke den ene i sin Tid havde tilhørt Munkene, den anden Nonnerne. De havde heraf deres Navne: Brødrehaven og Søstrehaven. Disse Haver ønskede Leonora Christina at få Brugsret over, og da i Året 1686 Maribo Ladegårds Marker skulde bortforpagtes til Maribo Borgerskab, tilføjedes der i den kgl. Resolution, hvorved Forpagtningen bevilgedes, en udtrykkelig Bestemmelse om, at disse Haver skulde forbeholdes Leonora Christina ¹⁾. Nogle År senere omtaler Leonora Christinas Datter Anne Cathrine, som da var flyttet sammen med Moderen, i et Brev til Sperling de smukke Blomster i hendes «prægtige Urtegård» ²⁾, og skjønt man måske herved nærmest 'må tænke på en lille Have, som hørte til selve Nykloster ³⁾, synes Ordene i det hele at antyde en Interesse for Havedyrkningen, som næppe gjør det tvivlsomt, at også den før anførte Bestemmelse om de to større Haver har bragt Leonora Christina nogen Glæde. I Søstrehaven vides der blandt andet at være dyrket Vin i hendes Tid ⁴⁾.

---

¹⁾ Vedkommende Sted i Resolutionen (den er dateret 17/1 1686) lyder således: „Og saasom Os Elskel. Fr. Eleonora Christiana (!) allerunderdanigst haver Været begierendis at motte nyde og bruge haverne omkring Mariebøe Closter, hvor hun residerer, saa ere Vj allernaadigst tilfreds, at Broder- og Søster-have[r]ne bliver for hende reserverede“ (Orig. i Rentek.-Ark., Kgl. Resolut. 1686, Diverse Dokum.).

²⁾ Brevet er aftrykt nedenfor som Nr. 9 af de vedføjede Aktstykker.

³⁾ Se den nedenfor aftrykte Synsforretning over Klostret fra 1695 (Nr. 27 af de vedføjede Aktstykker).

⁴⁾ Sammesteds.

Med alt det havde Leonora Christinas nye Opholdssted sine Skyggesider, som det var umuligt for den, der skulde dvæle der længere Tid, at overse. Jeg har allerede berørt Bygningernes Brøstfældighed. Hvor stor denne var, synes Leonora Christina fra først af ikke at have haft nogen rigtig Forestilling om. Ikke mere end en 14 Dages Tid før hun rejser til Maribo — hvad der efter Holbergs Vidnesbyrd skete ved Mikkelsdags Tide¹⁾ —, skriver hun til Sperling, at Klostret, efter hvad man har forsikret hende, «ikke skal være meget forfalden»²⁾. Men dette har dog ganske vist alligevel været Tilfældet, i det mindste hvis man skal tro en Synsforretning over Klostrets Bygninger, som nok er nogle År yngre end hint Brev, men dog endnu fra Leonora Christinas Levetid; thi i denne siges udtrykkelig «Vånhuset» at være «meget forfalden på Murværket og Tag»³⁾. Man har også senere Breve fra Leonora Christina, af hvilke det fremgår, at Bygningernes mådelige Tilstand voldte hende ikke ubetydelige Ulæmper. Således skriver hun i Februar 1697 til Datteren Leonora Sophia, der ønskede at besøge hende: «Jeg kan og ikke heller, så længe Kuldten varer, tage imod dig og dine Børn, thi der kan ingensteds oppe eller nere på Kammersen gjøres Ild for Færligheds Skyld. I Stuen må gjøres varlig Ild, ellers kommer Brand i Skorstenen, som nogle Gange er sket, dog til Lykke om Dagen. Jeg holder Sengen til Middag for Kulde⁴⁾.» —

¹⁾ Holberg: Dannemarkes Riges Historie T. 3 pag. 589.

²⁾ Brevet er trykt nedenfor som Nr. 2 af de vedføjede Aktstykker.

³⁾ Se forrige Side Anm. 3.

⁴⁾ Se de vedføjede Aktstykker Nr. 19.

Og dertil kom endnu sådanne Ulæmper, som fulgte med Stedets Beliggenhed. Den sparsomt befolkede, afsides liggende lille Provinsby, som Leonora Christina nærmest var henvist til, når hun trådte i Forhold til Omverdenen, kunde næppe enten byde hende ret megen passende Omgang eller overhovedet efter en større Målestok afhjælpe hendes Fornødenheder, ja det kunde endog ikke sjældent falde vanskeligt at opdrive de første Nødvendighedsartikler der. Man får et Indblik i disse Småkjøbstats-Forhold gennem følgende Sted i et af Leonora Christinas Breve fra 1689: «Sandelig, det er her så knap for Levensmidler, at det er ikke trolig. Udi næsten 8—9 Uger blev her ikke slagtet et Nød; Høns eller Æg er ikke så til Års at få her, så her er et mavert Sted. Fiskeren fra Nykjøbing kommer og ikke, og må jeg sige, at om han end kom hid at fiske, så havde jeg ingen Gavn deraf, thi forgangen År var der den som forventte det ¹⁾.» Om der ved den sidste Bemærkning antydes, at der var indtrådt en Standsning i den Ydelse af Fisk, som efter en samtidigs Beretning var hende tilstået af Regeringen, eller om denne Ydelse først tilhører en senere Tid, tør jeg ikke afgjøre; men i alt Fald vides det, at der af og til indløb Uregelmæssigheder med den hende tilståede Levering af Vildt ²⁾, og under sådanne Omstændigheder måtte Byens slette Forsyning blive så meget føleligere. Og naagtet alt dette og andet mere må det dog siges, at man i det hele meget sjældent i Leonora Christinas Breve støder på ligefremme Klager over hendes Opholdssted. Hun

¹⁾ Se de vedføjede Aktstykker Nr. 3.

²⁾ Sammesteds.

var ikke af Naturen tilbøjelig til at lægge megen Vægt på ydre Velvære, og havde hun nogensinde gjort det, måtte i hvert Fald hendes omflakkende Rejselivs mange Besværligheder og især hendes lange Fangenskab forlængst have lært hende at finde sig til Rette med endnu langt ringere Vilkår, end dem hun nu kom til at leve under. Man får derfor også Indtrykket af, at hun gjennemgående har været ret vel tilfreds med Opholdet på Maribo Kloster, og kan man en enkelt Gang spore lidt Misfornøjelse, er denne dog kun forbigående og træder i Skygge for de Ytringer af oprigtig Taknemlighed, hvormed hun oftere omtaler den under alle Omstændigheder store Forandring til det bedre, der i udvortes Henseende var foregået med hendes Stilling.

For ret at kunne dømme om denne er det dog nødvendigt, foruden til selve Boligen også at tage Hensyn til de andre Ydelser, hvorved Regeringen bidrog til hendes Underhold. Jeg nævnede nylig en enkelt af dem; jeg skal nu opregne dem alle, i det mindste så vidt de ere mig bekendte. For det første fik hun en Sum i rede Penge. I Begyndelsen, det vil sige, ligesom hun var kommen ud af Fængslet, var denne Sum kun fastsat til 500 Rdr. årlig ¹⁾, men så snart det var bleven afgjort, at hun skulde

---

¹⁾ Det hedder herom i en kgl. Befaling til Overrentemester Peder Brandt, dateret Kbhvn. ¹⁸/₃ 1685, at: „Saasom Vi af sær Ko. Naade allernaadigst hafver bevilget oc forundt Fr. Eleonora, som, naar Vi ere bort-Reiste, effter Voris allernaadigste tilladelse af det blaa Taarn udkommer, til hendis ophold fem hundrede Rixdaler til aarlig pension, som hende qvartal Viis af Vort Zahl Camer rigtigten skal betalís oc begynde fra dette Vort brefs dato oc saaledis i hendis lifs tid continuere, Saa er Voris

bo på Maribo Kloster, forhøjedes den til det dobbelte, så at den ialt blev 1000 Rdr. ¹⁾ Det viste sig imidlertid snart, at selv denne Sum ikke forslog til de Udgifter, som Leonora Christinas nye Husholdning medførte, og efter at hun i Året 1686 var bleven fritaget for at betale Konsumtion af de Varer, som brugtes i hendes Hus ²⁾, fik hun endelig 1689 et Tillæg til sin Årpenge på 200 Rdr., så

allernaadigste Villie“ o. s. v. (Orig. i Rentek.-Ark., Kgl. Befalinger 1685, Diverse Dokum.)

- ¹⁾ Den kgl. Ordre herom, stilet til Peder Brandt, blev udfærdiget samme Dag som Befalingen om at gjøre Anstalter til hendes Modtagelse på Klostret, nemlig ¹⁵/₈ 1685. Det hedder i den: „Viide maa du, at Vj af sær Kongl. Naade imod Fr. Eleonora Christina, paa det hun dis bedre kunde subsistere, allernaadigst hafver bevilget oc forundt hende, foruden de hende aarlig allernaadigst tillagde fem hundrede Rixdaler, endnu til Aarlig Pension fem hundrede Rixdaler, hvilcket er saa tilsammen Aarligen it Tusind Rixdaler, som hende rigtigen skal betalís oc begynde fra Voris forige for hende til dig allernaadigst ergangne befalings Dato, nemlig dend 18 Maji sidst forleden, oc saaledis j hendis lifs tid continuere; thi er Voris allernaadigste Villie“ o. s. v. (Orig. i Rentek.-Ark., Kgl. Resolutioner 1685, Diverse Dokum.)
- ²⁾ Under 23de Marts 1686 supplicerer Leonora Christina Kongen „og paa ded allerydmygeligst beder min Naadsens pension at forbedre, anseende ieg mig Kummerligen dermed hafuer holded, og nu falder mig tungt, att paa en gang Consumptionen af mig V-formodentlig Kræfvis, der ieg hafde Haabet de Naadsens Penge foruden afgift Vnderdanigst at nyde.“ (Kopi i Rentekammerets Deliberations-Protokol Febr.—Juni 1686, Rentek.-Ark.) Herpå resolverede Kongen under ¹⁰/₄ 1686 efter Indstilling af Rentekammeret, „at hvis Supplicanten til underslebs forekommelse under hendis egen haand indgiver til hendis huusholdings fornødenhed, maa for consumptions betaling frj passere“ o. s. v. (Orig. i Rentek.-Arkivet, Kgl. Resolut. 1686, Div. Dok.)

at hun altså fra den Tid af ialt havde 1200 Rdr. om Året ¹⁾, hvilken Sum hun beholdt uforandret til sin Død ²⁾. Og foruden disse Penge modtog hun af Regeringen forskjellige Ydelser in natura. Frøken Dorteia Sophie Urne — en Dame, som i flere År forestod Leonora Christinas Husholdning på Maribo Kloster, og hvem vi skyldte nogle Meddelelser om hin Tid, der oftere ville blive benyttede i det følgende ³⁾ — angiver disse Ydelser således, at Leonora Christina fik fri Brændsel, der kunde beløbe sig til 100 Læs om Året, desuden 4 Heste af Kongens Stald, et Par Gange årlig fersk Fisk af Søen, der lå ved Klostret, og endelig i Jagttiden Vildt af de kongelige Skove, nemlig hver anden Måned et Dådyr

---

1) Det hedder herom i den til Peder Brandt stiledede kgl. Befaling af ⁹/₇ 1689: „Vide maa du, at Vi af sær Kongelig Naade allernaadigst haver forbedret dend Fr. Eleonoræ Christinae allernaadigst forundte pension med toe Hundrede Rixdaler aarligen, saa at hun i alt maa nyde aarligen tolf Hundrede Rixdaler, at regne fra d. 1te Iulj sidstforleden, og saaledes i hendes lifs tid continuere“ o. s. v. (Afskrift i Ny kgl. Samling Nr. 2143, 4to.) Efter Hofman's Angivelse (Portraits historiques Ve Partie p. 93) skal dette Tillæg være hende tilstået som Påskjønnelse af det Portræt af Christian V., som hun havde udsyet i Silke og foræret Kongen, det samme som nu opbevares på Rosenborg (se Stouenberg: Rosenborg Slots histor. Mærkværdigheder. 1855. S. 29. P. Brock: Den oldenborgske Kongeslægts belyst ved den chronolog. Samling paa Rosenborg Slot S. 73. C. Andersen: De danske Kongers kronolog. Samling S. 38.

2) Når altså Holberg (Dmks. Riges Historie T. 3 pag. 589). og efter ham flere, ansætter hendes Årpenge til 1500 Rdr., beror dette på en Fejltagelse.

3) De ere fuldstændig aftrykte nedenfor som Nr. 1 af de vedføjede Aktstykker.

og hver anden Måned et Krondyr ¹⁾. Lægger man dette sammen med alt det andet, vil man næppe kunne nægte, at der var sørget, ikke blot anstændigt, men endog ganske rundeligt for hende, og skjønt hendes Husstand var temmelig betydelig — den synes til daglig at have udgjort en 14—15 Personer ²⁾ —, har det dog sikkert ikke, i det mindste efter de første Års Forløb, kunnet falde hende vanskeligt at slå sig igjennem. Man vil måske bedre kunne dømme om Størrelsen af Leonora Christinas samlede Indkomster, når man hører, at alene hvad hun fik i rede Penge om Året, var lige så meget, som hvad en så højt stående Embedsmand som Oversekretæren i det danske Kancelli havde i Gage.

Imellem de Gunstbevisninger, som Leonora Christina nød af Regeringen, medens hun opholdt sig på Klosteret, var der en, som må nævnes for sig, fordi den beredte hende en Glæde af højere Art end nogen af hine, som kun havde Hensyn til hendes ydre Underhold. Jeg sigter til, at det tillodes hende at se sine Børn hos sig. Hvad dette vil sige fatter enhver, som af « Jammers-Mindet » har erfaret, i hvor høj Grad Moderkjærligheden var udviklet hos Leonora Christina, og som mindes, at disse Børn, der måtte være hende dobbelt dyrebare, fordi de vare så nøje knyttede til hendes egen Lidelseshistorie, nu havde været skilte fra hende i det meste af en Menneskealder. Og dog kunde Gjensynets Glæde ikke være ganske ublandet, thi af 7 Sønner og Døtre,

---

¹⁾ Jvfr. også Journal for Politik 1815, 4 Bd. S. 283—84.

²⁾ Se Frøken Urnes nedenfor aftrykte Meddelelser.

som havde været i Live, da Leonora Christina betrådte Fængslet, var der nu, da det atter tillodes Børnene at komme til hende, kun 3 tilbage, nemlig Anne Cathrine, Leonora Sophie og Leo. Når jeg iøvrigt her udtrykker mig, som om hin Gunstbevisning var modtaget i Form af en særlig Tilladelse, må jeg strax tilføje, at med Sikkerhed vides dette kun for Sønnens Vedkommende at have været Tilfældet. Muligvis har Regeringen ment at kunne tage sig Sagen lettere lige overfor Døtrene, og har, hvis der overhovedet er givet disse en udtrykkelig Tilladelse, nøjets med at give denne mundlig. I hvert Fald er det sikkert nok, at den omtalte Gunstbevisning kom alle 3 Børn til gode, og vi se dem derfor efter så mange Års Forløb igjen træde i personligt Forhold til Moderen, om end ganske vist på en Måde, der var temmelig forskjellig for hvert især af dem.

Størst Betydning for Leonora Christina fik Regeringens Liberalitet for den ældste Datter Anne Cathrines Vedkommende, thi af Gjensynet med hende udviklede sig et Samliv, som varede mindst 9 til 10 År og først ophørte med Moderens Død. Som bekjendt havde Anne Cathrine været gift i Flandern med en af den Ulfeldtske Families troeste Tilhængere, Adelsmanden Cassetta¹⁾, men nu var både han og de med ham avlede Børn døde, og det var da intet Under, at den stakkels Kvinde, ene som hun stod i det fremmede Land, greb den Lejlighed der tilbød sig til atter at finde et Hjem i Fædrelandet, og en Moder hvem hun kunde ofre sin Kjærlighed. Hun vendte altså tilbage til

---

¹⁾ Om ham se bl. a. „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 30 o. fl. St.

Danmark, uvist når, men senest vistnok 1688 ¹⁾), og man forestiller sig let, hvilken Kilde til Glæde og Trøst hendes Selskab har været for den gamle Moder, thi Anne Cathrine var ikke blot den af Leonora Christinas Døtre, som i Følge sine Ævner og sin Karakter var mest skikket til at være hende til Støtte, men hun var også, som det af Børnene der havde taget virksomst Del i Forældrenes Trængsler, mere end noget af de andre knyttet til Moderen ved fælles Erindringer. Sperling, der af og til besøgte Leonora Christina på Maribo Kloster, taler om, hvor smukt Moder og Datter levede sammen, og fremhæver den Virksomhedsånd der besjælede dem begge, og som fandt Udtryk dels i literær Syssel dels i Håndgjerning af forskjellig Art ²⁾). — Da Leonora Christina var død, og Datteren således igjen

---

1) Hun har næppe været på Maribo det første Par År, efter at Moderen er kommen ud af Fængslet. På den anden Side er det uden mindste Tvivl hende, der omtales som værende hos Moderen i et Brev fra denne af 13de Januar 1689 (se de vedføjede Aktstykker Nr. 3).

2) Se Sperling's Håndskrift: „De foeminis doctis“ (Orig. i Gl. kgl. Samling Nr. 2110 a. 4to) pag. 397. Jeg anfører her det hele Sted om Anne Cathrine: „Illa hic posita [han har talt om Leonora Christinas Overflytning til Maribo] filiam natu maximam Annam Catharinam, Generosissimi et Nobilissimi Viri Viglii de Cassette viduam et post liberorum mortem in Flandria superstitem, evocatam in solatium senectutis secum vivere voluit, quæ matris exemplo prudentiæ incomparabilis foemina et literarum omnium elegantiorum gnara ad matris amplexus etiam viribus prostrata properavit, ubi amoenis commerciis invicem fruuntur et vitam vivunt in hoc ocio negotiosissimam, nam vel tornando vel legendo vel componendo vel fabricas insignes texendo se invicem oblectant.“

stod ene, rejste hun tilbage til Flandern, men på Broderens Tilskyndelse opgav hun dog sin oprindelige Beslutning om at tage fast Bopæl her ¹⁾. Hun flyttede i det Sted til Wien, hvor Broderen i Forvejen levede, og her må hun også antages at være død, skjønt man ikke nærmere kan angive til hvilken Tid ²⁾.

Leo Ulfeldt var uden Tvivl det af Børnene, hvem det sidst forundtes at se Moderen. Dette skete nemlig først 1691, og så måtte der endda en så tvingende Grund til for at udvirke den fornødne Tilladelse ³⁾, som at Leonora Christina dengang antoges at ligge på sit Dødsleje, foruden at Tilladelsen, da den kom, var knyttet til visse indskrænkende Betingelser. Han måtte således kun blive 3 Dage hos Moderen, og han skulde komme «incognito, ligesom han var en af hendes Datters Stifsønner» ⁴⁾. Så vidt man

---

¹⁾ Se de vedføjede Aktstykker Nr. 23.

²⁾ I Følge en Udtalelse af hendes Søstersøn, Major Korfits Ludvig Beck (anført i den nedenfor nærmere omtalte Godsrestitutions-Akt af 1735), må det antages, at hun har tilbragt sine sidste År i et Kloster.

³⁾ Leonora Christinas Ansøgning i så Henseende er aftrykt nedenfor som Nr. 5 af de vedføjede Aktstykker.

⁴⁾ Det vil sige: en Søn af Cassetas første Ægteskab. At C. havde været gift, før han ægtede Anne Cathrine Ulfeldt, sees bl. a. af Danske Samlinger 6 Bd. S. 232. — Den kongelige Befaling, hvorved Tilladelsen til Leo Ulfeldts første Besøg hos Moderen gaves, er udstedt på Frederiksborg ^{18/5} 1691 og stilet til Markus Giøe. Det hedder i den: „Viide maa du, at Vj efter allerunderdanigst ansøgning allernaadigst haver bevilget, at Frøcken Eleonora Christina hindis Søn maa til hinder komme, dog at det skeer incognito, ligesom hand var een af hindis daatters Stifsønner, og at hand sig ej længere end trende dage hos hinder

skjønner af disse Forholdsregler, må Regeringen altså endnu have haft en Tanke om, at dens tidligere Fremfærd mod den Ulfeldtske Familie kunde drage Følger efter sig, og skjønt denne Frygt var ganske ugrundet, er det dog vist nok, at når den engang var tilstede, måtte den nærmest være rettet mod Leo Ulfeldt, der var den eneste af Sønerne, som yar i Live ¹⁾, og som allerede dengang, i Egen- skab af Officer i den tyske Kejsers Hær, ved sin Tapper- hed og Dygtighed havde henledet Opmærksomheden på sig ²⁾. Det er iøvrigt ikke usandsynligt, at Regeringen kunde have en særlig Grund til at mistro ham. Skjønt Leo endnu kun

---

opholder og sig siden strax af vore Riger oc Lande igien begi- ver. Hvilcket du hinder til efterretning kand forstendige. Og som Vj fornemmer, at bemelte Eleonora Christina skal være saa heftig siug, at paa hindis opkombst skal tviflis, saa haver du strax et overslag at gjøre, hvad hindis begravelsis bekostning skulle kunde komme at Koste, naar hun i Mariboe Kirke heder- ligen skulle nedsettis, og os samme overslag strax til Videre Voris allernaadigste Resolution indsende. Der effter —“ o. s. v. (Fynske og Smålandske Tegnelser, Gehejme-Arkivet.)

- ¹⁾ Leonora Christina kalder ham udtrykkelig i den ovenfor (forrige Side Anm. 3) nævnte Ansøgning „min eneste Søn“.
- ²⁾ Han skal 1682 have fået et Kompagni under senere General- Feltmarskal-Løjtnant H. P. Montecuculi og blev derefter Chef for et Kyrasserregiment (Zedler's Universalexikon, Artiklen Ulfeld). Han døde som Gehejmeråd og General-Feltmarskal ²/₄ 1716 (Europäische Fama 188 Th. S. 629—30). I et hidtil ukjendt Original-Brev fra Leonora Christina af ¹⁰/₁ 1684 (Gl. kgl. Samling Nr. 3092, 4to) har jeg fundet en interessant Meddelelse om en af Leo Ulfeldt udført Helledåd, idet han med 80 Kyrasserer skal have forsvaret et Pas mod 2000 „Tartarer“. På Grund af Meddelelsens Størrelse aftrykker jeg den først nedenfor, som Anmærkning til Frøken Urnes Efterretninger.

var et Barn på 12 År, da Moderen blev indsat i Blåtårn, synes hun dog allerede dengang i særegen Grad at have haft sine Tanker henvendte på ham som den, der måske engang kunde komme til at fuldføre, hvad hun ikke selv mægtede at bringe til Ende, og der fandtes i Regeringens Værge et Brev fra hende til den ældre Sperling fra April Måned 1663, hvori der forekommer følgende Ytring om Sønnen: «Kan jeg ikke hævne mig, så kan han måske gjøre det en Dag; var jeg endda vis på det, så vilde jeg dø med et content Hjerte, når det skal være» ¹⁾. Denne Ytring var næppe glemte af Regeringen, men man tør dristigt påstå, at i alt Fald de Tanker, der havde fremkaldt den, forlængst vare glemte af Leonora Christina, og da hun derfor 1691 kalder Sønnen til, hvad hun selv anser for sit Dødsleje, er det ikke for at overdrage ham Fuldbyrnelsen af sin Hævn, men for at han, som hun siger i sit Bønskrift, «kan annanne det af mig, som jeg kan give hannem, som er min Velsignelse» ²⁾. I disse simple Ord er der, så forekommer det mig, udtrykt med større Anskuelighed og mere gribende Virkning end en vidtløftig Fremstilling kunde gjøre det, hvilken Forandring Årene havde medført i Leonora Christinas Forhold til Verden, og i hvilken Grad Ulykken havde lutret hendes Sind. — To År efter hint første Besøg hos Moderen kom Leo Ulfeldt igjen til Maribo. Regeringen må nu have begyndt at indse, at der ingen Grund var til at frygte ham, thi ikke blot får han denne Gang Tilladelse

---

¹⁾ Danske Samlinger 6 Bd. S. 230.

²⁾ Se de vedføjede Aktstykker Nr. 5.

til at blive 14 Dage hos Moderen ¹⁾, men han optræder under sit eget Navn og bærer sine Ærestegn til Skue — han var dengang kejserlig Kammerherre og bar, efter Frøken Urnes Angivelse, både Nøglen og Kejserens Portræt —, og han modtager Besøg af Egnens Adelsmænd og Embedsmænd, deriblandt også af Amtmanden. Ved denne Lejlighed så han sin Moder for sidste Gang. Da han 5 År efter endnu en Gang kom til Maribo, var Leonora Christina allerede for nogle Måneder siden død, og han dvæler kun så længe i Danmark, til hans ældste Søster bliver færdig til at drage med ham derfra.

Leonora Sophie Ulfeldt var ældre end Leo, men jeg har opsat til sidst at tale om hende og hendes Besøg hos Moderen, fordi de fleste af disse Besøg, så vidt man skjønner, stode i bestemt Forbindelse med nogle Anliggender, som kræve en lidt udførligere Redegjørelse. Endnu medens Leonora Christina hensad i Blåtårn, nemlig i Året 1676 ²⁾, havde Leonora Sophie, der var berømt for sin ualmindelige

---

¹⁾ Tilladelsen til Leo Ulfeldts andet Besøg på Maribo Kloster er givet ved en kgl. Befaling af 1/3 1693 til Henning Ulr. Lützov. Det hedder i den: „Vide maa du, at Vj allernaad. haver bevilget, at os Elskelig Frue Eleonoræ Christinæ Søn, som er udj dend Keiserlig tienniste, maa enten for eller efter forestaaende Compagne (!) giøre een Reise til Vort land Lolland og der j Landet hos hende fiorten dage forblive; Dog at hand sig hos dig ved sin ankomst anmelder“ o. s. v. (Fynske og Smålandske Tegnelser, Gehejme-Arkivet).

²⁾ Jeg selv har hverken i trykte eller utrykte Kilder kunnet finde noget om Tiden, da Leonora Sophie blev gift. Det anførte Årstal har jeg fra Hs. Exc. Baron L. Beck-Friis, som har fundet det i nogle Optegnelser vedkommende hans Familie.

Skjønhed, ægtet den skånske Adelsmand Lave Beck til Andrarum. Skjønt dette Ægteskab var grundet på en gjensidig Tilbøjelighed, der heller ikke nogensinde synes at være udslukt, må det dog for så vidt siges at have været mindre lykkeligt, som Mandens yderst uheldige økonomiske Forfatning var både ham selv og hans Hustru en stadig Kilde til de pinligste Bekymringer. Forklaringen til Lave Becks stedse voxende Pungenød må fra først af søges hos hans Fader, Jokum Beck, der en Tid havde været en af Danmarks rigeste Adelsmænd — hans Jordegods ansloges til 3000 Tdr. Hartkorn —, men som havde ødelagt sig fuldstændigt ved den uheldige Drift af en Industri, han havde sat i Gang på en af sine Ejendomme. Det var nemlig ham som begyndte den Aluntilvirkning, der endnu den Dag i Dag finder Sted på Andrarum, og som f. Ex. i Året 1856 gav et Udbytte af 1610 Tønder Alun¹⁾. Jokum Beck havde selv fundet Alunskiferen og havde søgt og fået Privilegium på at oprette en Fabrik til dens Tilvirkning, men de Summer, som først Værkets Anlæg og siden dets Drift udkrævede, vare så uhyre store, at han for at skaffe dem til Veje efterhånden nødtes til at sælge eller pantsætte næsten alle sine Godser, og da han desuagtet vedblev at synke stedse dybere og dybere i Gjæld, så han sig tvungen til at optage en Del af sine Kreditorer som Medinteressenter i Driften, hvorved han åbnede en vid Mark for den ublueste Udplyndring, der også fortsattes efter hans Død lige over

---

¹⁾ Histor.-geograf. och statistiskt Lexikon öfver Sverige 1 Bd. S. 52. Tidligere havde dog Udbyttet været meget større, og 1793 produceredes således mellem 4 og 5000 Tdr. Alun.

for hans Arvinger. Som et Vidnesbyrd om, hvor medtaget hans engang så store Formue var, da han døde (1682), kan anføres, at hans Lig i 2 År måtte henstå ubegravet, da man savnede Penge til at lade det komme i Jorden på standsimæssig Måde. Blandt hans Børn overtog nærmest Lave den Opgave at bringe Familiens Sager på Fode igjen, men det mislykkedes ham fuldstændigt. I Virkeligheden var hans Liv, der også forbitredes ved Stridigheder med hans Moder og Sødskende, en fortsat men stedse mere og mere håbløs Kamp mod hans Kreditorer, hvis Antal stadig forøgedes, og tilsidst arbejdede han sig ind i fuldstændig Ruin ¹⁾.

Det vil let indsees, at disse uheldige Forhold ikke kunde andet end berøre Leonora Christina temmelig pinligt. Desværre er det kun små Brudstykker vi have tilbage af hendes Brevvexling fra Maribo Kloster, men hvad der er levnet er tilstrækkeligt til at vise, at Datterens og Svigersønnens Sager beskæftigede hende meget og voldte hende en Del Bekymring. For at gjøre alt så galt som muligt, føjede der sig til Lave Becks endeløse Ejendomsstridigheder af og til også Processer, fremkaldte ved personlige Foruærmelser, som han, der i det hele gjør Indtrykket af at have været en meget ubesindig Natur, havde tilføjet en og anden af de ganske vist ikke altid synderlig hæderlige Mænd, med hvem hans forviklede Forhold bragte ham i Berøring.

---

¹⁾ Han døde 1710 i den yderste Fattigdom. — Jeg har ved ovenstående nærmest fulgt G. Ljunggren's Fremstilling i hans „Skånska Herregårdar“ (under Christinehof, Torup og Bosjöklöster), der for den største Del er bygget på utrykte Kilder, tildels fra Børringe Klosters Arkiv.

At der dog hverken i den ene eller den anden Henseende var noget at udrette for Leonora Christina, indså hun selv tydeligt, og hun afholdt sig derfor også fra enhver Indblanding. Men lige så bestemt fordrede hun samme Ret for sig, hvad der bl. a. viste sig ved en Lejlighed, da Lave Beck for at ophjælpe sine egne Sager gjorde et Forsøg på at tiltage sig en Myndighed i Svigermoderens Anliggender, som denne ikke kunde indrømme ham. Hermed forholdt det sig således. Da Korfits Ulfeldt i Året 1660, efter at være rømt fra Sverig, var bleven anholdt af den danske Regering og ført til Bornholm, bleve hans faste Ejendomme i Skåne lagte under Beslag¹⁾. Nu var imidlertid som bekjendt den Proces, som den svenske Regering havde ført imod ham, bleven afsluttet ved en Benådning, hvortil der kun knyttede sig den Betingelse, at han skulde stille Sikkerhed for, at han og hans Familie ikke herefter vilde foretage sig noget mod Kongens eller Rigets Vel-

---

¹⁾ I den kgl. Resolution (af 21/5 1735), hvorved disse Ejendomme langt om længe bleve givne tilbage til Familien igjen — jeg betegner den i det følgende for Kortheds Skyld som Restitutions-Akten af 1735, — hedder det, at den 4de August 1660 fik Generalguvernøren i Skåne Befaling til „att låta med Grefwe Uhlfels saker alt Blifwa in Suspenso“, til man fik at vide, hvad han vilde tage sig for; siden, da det erfarede, at han var ført til Bornholm, fik Generalguvernøren under 22de August Befaling til „att sättia alla ordinarie räntorne utaf Uhlfels Godz in deposito, till vidare ordres och Beskied, eller som orden lyda uti rådz Protocollet af samma dato, till deß en laglig Domb Blefwo (!) fält, undantagandes Contributionerne, som Cronau tillkommo.“ (Efter den ene af 2 Originaler i Børringe Klosters Arkiv.)

færd ¹⁾, og skjønt hans overilede Flugt ganske vist havde hindret ham i at opfylde denne Fordring efter dens Ordlyd, var der på den anden Side hverken i hans eget eller Familiens senere Forhold noget, som kunde give den svenske Regering Grund til Klage. Herpå samt på den Omstændighed, at de sekvestrede Ejendomme ikke ved nogen ligefrem Dom vare erklærede for forbrudte, grundede nu Familien et Håb om, at disse Ejendomme — det vil sige Store

-
- 1) Da det vedkommende Aktstykke (af $\frac{1}{7}$ 1660) kun er lidet kjendt, skal jeg meddele det vigtigste af dets Indhold: Skjønt Ulfeldts Sag er Kongl. Majestæts egen Sag, så, da de på Frankrigs, Englands og Hollands Vegne optrædende „Mediatorer“ ved Freden i Kjøbenhavn, ligesom også Hannibal Sehested, intercedere angående hans Frihed, og hans Gemalinde ligeledes supplicerer derom, har Kongen „af medfødd mildhet honom Grefwe Vlfeldt och hans huus med nåder ansedt, icke wiljandes hans saak med högsta rigeur exaggerera, utan denne fröydefulla fredstiid till godo niuta låta och fordenskuld i nåder resolverat, att när Hr. Grefwe Corfitz Vlfeldt gifwer Högst Bemte Kongl. Majjtt och Sweriges Rijke nöijachtig försikring och caution, att han elr hans huus här efter intet mot Kongl. Majjtt och deß Rjikes wällfärd i ord ellr giärningar, directe eller per indirectum stämpla will, utan att han som en Kongl. Majjtz. undersäte och fordom Kongl. Majjtz. Sahl. Hr. Faderns Konung Carl Gustafs högloflig i åminnelse förnähme Ministre sig förhålla will och skall, tillsäger Kongl. Majjt. honom och hans huus sin Kongl. ynnest och Nåde, förgiätandes hvad af honom Kan till förende passerat wara“ o. s. v. Angående Kavtionen skulle de kgl. Kommissarier i Skåne forhandle med Ulfeldt, eller hvis han endnu er for upasselig, med hans Hustru, dog således, at når han bliver rask, skal han selv underskrive og stadfæste den, og når det er sket, må han „af sin arrest elibereras och på frij foot ställas.“ (Efter en af 3 Kopier i Børringe Klosters Arkiv.)

Torup og Bosjøkloster ¹⁾, samt nogle Gårde i Malmø — kunde blive givne den tilbage, og allerede 1677 høre vi da også tale om et Forsøg, som Lave Beck, uden Tvivl dog på Leonora Christinas Vegne, gjorde i denne Retning hos den svenske Konge ²⁾. Det var dog først efter at Leonora Christina var kommen ud af Fængslet, at Sagen blev drevet med noget Eftertryk. Hun henvendte sig bl. a. selv gjentagne Gange med Bønkrifter til Karl XI., første Gang 1686 og derefter igjen 1693 og 1694 ³⁾. På det andet af disse Bønkrifter svarede Kongen, at hun skulde fremlægge de Bevismidler, som hun mente kunde komme i Betragtning ved en mulig Tilbagegivelse af Godserne ⁴⁾, og efter at hun virkelig havde fyldstgjort denne Fordring, befalede Kongen (under 20de April 1695) Kancelli-Kollegiet og Reduktions-Kommissionen at træde sammen for at undersøge den hele Sag ⁵⁾. Idet nu denne således syntes at være en Afslutning nær, blev den af største Betydning for Lave Beck. Hvis nemlig Godserne bleve givne tilbage, var der på Grund af

¹⁾ Korf. Ulfeldt havde kjøbt begge disse Godser af Jokum Beck, det første $\frac{2}{9}$ 1647, det andet $\frac{4}{3}$ 1658. Under Bosjø havde han henlagt Fogderup, som han $\frac{2}{5}$ 1658 havde kjøbt af Fru Sophie Rantzov (Kopier af Skjøder på alle 3 Ejendomme ere som Bilag vedhæftede det af mig brugte Explr. af Restitutions-Akten af 1735).

²⁾ G. Ljunggren: Skånska Herregårdar 2 Bd. (under Torup); jvfr. en i fleres Hænder værende håndskreven Registrant over Børringe Klosters Arkiv.

³⁾ Det sidste nævnes i Restitutions-Akten af 1735; det var dateret $\frac{7}{11}$ 1694, og som Bilag til det fulgte bl. a. det som Nr. 16 af de vedføjede Aktstykker aftrykte Dokument.

⁴⁾ Dette Bønskrift er tillige med Kongens Svar trykt som Nr. 13 af de nedenfor meddelte Aktstykker.

⁵⁾ Se Restitutions-Akten af 1735.

Leonora Christinas høje Alder Udsigt til, at en Part af dem inden lang Tid vilde tilfalde hans Hustru, og under alle Omstændigheder vilde det næppe frembyde betydelige Vanskeligheder at rejse et stort Lån på den tilkommende Arv. Efter at han altså i længere Tid synes at have forholdt sig temmelig lunkent i dette Anliggende, bliver han nu på en Gang meget ivrig, ja han går så vidt, at han gennem sin Hustru gjentagne Gange og meget indtrængende søger at bevæge Svigermoderen til at overlade ham en almindelig Fuldmagt, som kan berettige ham til at gjøre og lade i Sagen ganske som han selv finder for godt. Leonora Sophie gjør endog i den Anledning en Rejse til Maribo i den strænge Vintertid (1697). Men hun opnår ikke sin Hensigt. Leonora Christina havde allerede tidligere afvist hin Fordring om en Fuldmagt, og hun gjør det nu igjen med endnu større Eftertryk. Der er os levnet et meget interessant Aktstykke, som har Hensyn hertil, nemlig en Memorial, som Leonora Christina opsatte for Datteren, da denne ikke tiltroede sig efter Hukommelsen at kunne gjengive en Samtale for sin Mand, som hun havde haft med Moderen i den nævnte Anledning. Denne Memorial¹⁾ er ikke blot mærkelig ved den Klarhed hvormed Leonora Christina fremsætter Sagen, og den Skarphed hvormed hun argumenterer, men også ved den Myndighed hvormed hun optræder lige over for Datteren, der ganske vist ikke har været uden Ævner, men som dog i det hele synes at have været dannet af et meget lettere Stof end Moderen. Det er dog især Svigersønnen, som det går ud over ved denne Lejlig-

---

¹⁾ Den er aftrykt nedenfor som Nr. 20 af de vedføjede Aktstykker.

hed, idet Leonora Christina viser, hvor liden Grund der er til at antage, at hendes Sager skulde være tjente med at komme i hans Hænder. Så længe Gud under hende Forstandens Brug, skal det heller ikke ske. «Bed hannem tage Vare på sit eget Dont, at han kunde svare enhver Lige og Ret. Kan hans egen Sager gå vel, så skal det være mig en Hjertens Glæde at fornemme; det haver været mig hidtildags for din Skyld en Hjerte-Sorrig at høre, hvor ilde det tilstod.» Efter denne skrappe Afvisning tør det vistnok ansees for givet, at Lave Beck ikke har gjort noget videre Forsøg på at opkaste sig til Leder af Restitutionssagen, før Svigermoderens et Års Tid efter påfølgende Død gav det hele i hans Hænder.

Det er næppe tilfældigt, at den eneste Gang vi med Sikkerhed vide, at Leonora Sophie har besøgt Moderen foruden ved den nys omtalte Lejlighed — nemlig i Efteråret 1692 —, fyldes Moderens Breve igjen med hendes og hendes Mands Anliggender. Man tør vistnok antage om de allerfleste af Leonora Sophies Rejser til Maribo, at om de end ikke udelukkende have været foranledigede ved Lave Becks Pengesorger og andre Bryderier, have disse dog altid spillet en meget fremtrædende Rolle under Sammenkomsterne med Moderen. Det er derfor ikke så underligt, om man ligesom synes at kunne spore, at Leonora Christina ikke har haft fuldt så megen Glæde af at se denne Datter hos sig som sine andre Børn. Det er ganske vist ikke, fordi der ingen personlig Tilbøjelighed fandt Sted imellem Moder og Datter. Man finder ofte i Leonora Christinas Breve, selv i sådanne, hvor hun ytrer sin Misfornøjelse med Datterens Forhold i en eller anden Henseende, Udtryk, som vidne om stor

Kjærlighed til hende, og omvendt er der ingen Grund til at tvivle om, at Leonora Sophie også har holdt af Moderen, om hun end åbenbart tillige har været lidt bange for hende.

Det er ovenfor antydet, at Leonora Christinas skånske Fordringer ikke gik igjennem i hendes Levetid. Først 1735 lykkedes det hendes Dattersønner — Lave Becks Sønner — at bringe Sagen til en Afgjørelse, men denne var da også så gunstig som mulig, idet både Torup og Bosjökloster blevne givne tilbage til Familien ¹⁾. Hermed var i Virkeligheden opnået alt hvad Leonora Christina havde villet; thi om hun end stod stærkt paa at styre sine Anliggender selv, er det dog sikkert nok, at hvad hun gjorde for Gjenerhvervelsen af Godserne, gjorde hun for Børnenes og Slægtens Skyld, og ikke for sin egen ²⁾. Der er heller ingen Tvivl om, at det heldige Udfald for en meget væsentlig Del skyldes hende på Grund af den Omsigt og Kraft, hvormed hun i sin Levetid styrede Sagen. Men lige så vist som dette skal anerkjendes, lige så bestemt må man afvise en på flere Steder fremsat Antydning af, at også hendes Forhold i andre Henseender, og navnlig hendes i Året 1659 for Manden førte Forsvar, skulde have været et medvirkende Motiv til at Tilbagegivelsen af Godserne fandt Sted ³⁾. Denne Historie er i Virkeligheden grebet helt ud

---

¹⁾ Med Hensyn til Gårdene i Malmø træffer Restitutions-Akten endnu ingen endelig Bestemmelse, da der endnu var et og andet Spørgsmål, dem angående, som først nærmere skulde undersøges.

²⁾ Jvfr. hendes egne Ord i så Henseende i den ovenfor omtalte Memorial.

³⁾ På Tryk er dette bl. a. gjort gjældende i en summarisk For-tegnelse over en Del Aktstykker i Børringe Klosters Arkiv, som

af Luften og står fuldstændig i Strid med selve Tilbagegivelses-Aktens Indhold.

De skånske Ejendomme vare iøvrigt ikke de eneste, på hvilke Leonora Christina rejste Krav. Det samme var Tilfældet med nogle Ejendomme i det egenlige Danmark, nemlig Hellerup i Fyn og en ikke nærmere betegnet Ø. Med Hellerup var Sammenhængen i Korthed denne. Gården havde i sin Tid tilhørt en af Korfits Ulfeldts Brødre, Knud Ulfeldt, som igjen den 10de Maj 1646, det vil sige kort før sin Død, havde skjænket den til sin Hustru i 2det Ægteskab, Fru Kirstine Lütsov, «hendes Livstid at nyde». Efter hendes Død skulde Gården, som rimeligt er, gå over til Mandens Slægt, hvad der i Tidens Løb blev enstydigt med, at den skulde tilfalde Korfits Ulfeldt, der efterhånden havde udkjøbt sine Medarvinger. Ved den bekjendte Højesteretsdom af 24de Juli 1663 hjemfaldt imidlertid Korfits Ulfeldts Arveret til Kronen, der igjen ved Skjøde af 20de Juli 1667 over-

---

er meddelt i Biographiskt Lexicon öfver namnkunnige svenska Män 19 Bd. S. 42—44. Restitutions-Aktens Indhold angives her således: „1735 d. 21 Maj. Sthm. K. Fredrik I frikände U(lfeldt) för förräderi, särdeles på grund af Eleonoras försvar.“ Den samme Opfattelse, men med andre Ord, kommer igjen i den i det foregående nævnte håndskrevne, fuldstændigere Registrant over Børringe Arkivs Indhold. Den eneste Måde, hvorpå man kan forklare sig, at en sådan Misforståelse kunde komme frem, er den, at vedkommende have opfattet et Sted i Restitutions-Akten, der gjengiver et Indlæg af Leonora Christina efter dets væsenligste Indhold (det er uden Tvivl det samme Dokument, der er trykt som Nr. 16 af de vedføjede Aktstykker), som godkjendende hendes Fremstilling i Stedet for blot refererende den.

drog den til den bekendte Rigmarskal Johan Christoph v. Korbitz ¹⁾, som allerede siden 1649 ²⁾ havde været gift med Fru Kirstine Lützov. Korbitz døde 1682 uden at efterlade sig Børn, men ved et mellem ham og hans Hustru oprettet Testamente var det bestemt, at Hellerup efter Fru Kirstine Lützovs Død skulde gå over til Korbitz's Slægt, nemlig først til hans Søstersøn J. C. v. Lützelburg, og hvis denne døde uden Livsarvinger, til Korbitz's Broder Johan Caspar v. Korbitz. Da imidlertid Fru Kirstine Lützov ønskede, at Mandens Bestemmelse angående Gården skulde træde i Kraft endnu medens hun levede, overdrog hun allerede 1683 Hellerup til Joh. Caspar v. Korbitz ³⁾

---

1) Dette Skjøde, hvorpå ovenstående Fremstilling er bygget, findes i Kopi i Gehejme-Arkivet („Adkomstbreve“ Nr. 714). At Kronen først fik Ret til Hellerup ved Fru K. L.s Død, fremgår af Dokumentets egne Ord. Det hedder nemlig, at i Betragtning af Korbitz's lange og tro Tjeneste „haver vi af sær kgl. Gunst og Nåde skjænket, givet og foræret bemte Hr. Johan Christoph von Korbitz al den Ret og Rettighed, som vi efter bemte hans Hustrus dødelig Afgang kunde have til bemte Hellerup Gård og Gods; og derfor nu hermed aldeles afhænder samme Hellerup Gård og Gods fra os og vores kongel. Arv Successorer i Regeringen til velbemte Hr. J. C. v. K.“ o. s. v. Der er så meget mere Grund til at fremhæve dette, som Fremstillingen i Danske Herregårde 11 Bd. (Hellerup) med Hensyn til det nævnte og endnu nogle andre Punkter hverken er tilstrækkelig klar eller nøjagtig.

2) 7de Oktober. Se Universitetets Ligprogram over Korbitz og Danske Samlinger 2 R. 2 Bd. S. 73.

3) Om disse Forhold får man Underretning gennem en Supplik fra Fru Chr. L. til Kongen af 2/1 1691 (Original i „Fynske og Smålandske Indlæg“, Geh.-Ark.). Suppliken går iøvrigt

— Lützelburg var i Forvejen død —, og fra ham gik den så igjen i Arv til hans Søn.

Det var uden Tvivl Fru Kirstine Lützovs Død (¹⁶/₁₀ 1693¹), der gav Leonora Christina Anledning til at fremkomme med sine Fordringer på Hellerup, men det er iøvrigt ikke nærmere kjendt, på hvad Måde hun forfulgte Sagen. Så meget er dog vist, at hverken Hellerup eller den ovenfor omtalte Ø²) kom i hendes Eje. I det hele kunde således det Udbytte, som de af hende rejste Ejendomskrav indbragte hende selv personlig, synes mådeligt nok, og det kunde ligge nær at mene, at hun havde gjort rettest i at spare sig de dermed forbundne Skuffelser og Besværligheder. Men selv afset fra, at hendes Bestræbelser i hin Retning dog i det

ud på, at der må blive nedsat en Kommission til at dømme hende og J. Caspar v. Kørbitz imellem; thi da hun overdrog ham Hellerup, var det på det Vilkår, at han skulde holde det i samme Stand som han modtog det og navnlig ikke „gravere“ det med Gjæld; hvis han ikke opfyldte disse Betingelser, skulde han give hende Gård og Gods tilbage. Men nu har hun erfaret, at han har pantsat Ejendommen, og hun mener derfor at have Fordring på at igjen selv at komme i Besiddelse af den.

¹) Benzon's Stamtavler i Gehejme-Arkivet.

²) Da denne Ø også sees at have tilhørt Joh. Christoph v. Kørbitz (se de vedføjede Aktstykker Nr. 14), kommer man uvilkårligt til at tænke på en Supplik fra Kørbitz til Kongen af ²³/₃ 1664 (Orig. i Geh.-Ark., „Topografisk Samling, Hellerup“), hvori han ansøger om at få sig forskjellige Ejendomme udlagte som Erstatning for en Fordring på c. 19000 Rdlr., som han havde på Kronen. Blandt disse nævnes også Øen Strynø. Han fik vel ikke Øen ved denne Lejlighed, men det var tænkeligt, at han havde været heldigere en anden Gang, og at det altså var på denne Ø at Leonora Christina rejste Krav.

mindste tildels bar Frugt for en kommende Slægt, medførte de også ét ubestrideligt Gode for hende selv: de bleve et Middel til stadigere Samkvem mellem hende og Omverdenen, og idet de herfra tilførte hende et betydningsfuldere Stof til Sysselsættelse, som hun ellers vilde have savnet, bidroge de ganske sikkert ikke lidet til Vedligeholdelsen af den Åndens Spændighed, på hvilken hun giver Beviser så langt ned i Tiden, som vi overhovedet ere i Stand til at følge hende.

Man må dog ikke forstå dette således, som om Leonora Christinas daglige Liv på Maribo Kloster ikke var et endog meget virksomt Liv. Det er bekjendt nok, hvilken overordenlig Opfindsomhed hun lagde for Dagen for at skaffe sig Arbejde, medens hun hensad i Fængslet, og selv uden andre Vidnesbyrd end «Jammers-Mindets» vilde man kunne sige sig selv, at hun heller ikke nu, i Friheden, har ladet ret mange Øjeblikke gå hen uden at søge Sysselsættelse enten for sin Ånd eller sine Hænder. Imidlertid er det indlysende, at den stadige Dvælen på det samme Sted og væsenlig i de samme personlige Omgivelser måtte, i Forening med Fraværelsen af de fleste større Krav, som Virkeligheden plejer at stille til Menneskene, fra Begyndelsen af begrænde hendes Virksomhed til et forholdsvis snævert Område og derved efterhånden give hendes Liv en vis Ensformighed, som let kunde have virket sløvende, og som gjorde en kraftigere Impuls fra Verden udenfor meget ønskelig til sine Tider, selv om en sådan skulde kjøbes for en Pris, der i Øjeblikket kunde synes noget dyr. Således som Forholdene føjede sig, kom dog hint bevægende Moment ikke til at gribe mere forstyrrende ind i Leonora Christinas Tilværelse,

end at den fredelige Ro, som hun selv satte så megen Pris på, lige fuldt altid er det mest fremtrædende ydre Karaktermærke ved hendes daglige Liv. Jeg skal i det følgende nærmere omtale et og andet af det, som udgjorde hendes daglige Syssel. Vistnok ere Efterretningerne også på dette Punkt temmelig mangelfulde; dog give navnlig Frøken Urnes Meddelelser enkelte ganske gode Vink. Men før jeg begynder herpå, er der én Ting, som jeg må bede om, at man ikke taber af Syne, nemlig at det der i dybere Forstand udgjorde det egenlige Grundlag for Leonora Christinas Liv i hint Tidsrum, kun temmelig ufuldstændigt kommer til Udtryk i, hvad vi kjende af hendes ydre Gjerning. Frøken Urne berører en væsenlig Side af dette fundamentale, når det hos hende med en iøvrigt temmelig kejtet Betegnelse hedder, at Leonora Christinas «fornemmeste Okkupation» på Maribo Kloster var Guds frygt. I samme Retning går et Udsagn af den ovenfor nævnte Jomfru Anne Sophie Ulfeldt: at «man mærkede, fra den Tid hun kom på fri Fod til hendes Dødsdag, intet uden det som var helligt og opbyggeligt ¹⁾». En dyb Religiositet udgjorde i Virkeligheden et af Hovedtrækkene i Leonora Christinas åndelige Fysiognomi på hin Tid. Den lyser os i Møde på mange af de Steder, hvor vi træde i nærmere Forhold til hendes Personlighed, således i hendes Breve, i hendes Digte, og i det Værk, som er den betydeligste Frugt af hendes literære Virksomhed i hine År, og som vi siden nærmere skulle omtale. Men til denne Hovedfaktor i Leonora Chri-

---

¹⁾ Anført af Holberg i hans „Heltinders sammenlignede Historier“ (1745) T. 2 S. 54.

stinas Liv sluttede sig endnu en anden, som lige så lidt bør oversees, nemlig Erindringen. Ved Erindringen formåede hun at gøre sig Fortiden nærværende igjen, hin Tid, som havde set hendes så betydningsfulde og begivenhedsrige Liv i Verden, og som frem for alt gjemte alle Vidnesbyrdene om hendes jordiske Lykke. Hvem kan da tvivle om, at den med særlig Magt måtte gøre sig gjældende hos hende under de nu så ganske forandrede Livsvilkår? Af begge Faktorer i Forening, Religiositeten og Erindringen, fremgik Leonora Christinas Dom over og Forhold til den Virkelighed som omgav hende. Man kan let forestille sig, af hvad Art dette Forhold var. Hun gik den Vej, hun havde at gå, med løftet Pande, virksom til det yderste og samvittighedsfuldt udførende den Gjærning, Livet pålagde hende, medfølelse for andres Sorger og end ikke uimodtagelig for Øjeblikkets flygtige Glæde, men dog i sit inderste «kjed af Verden», som hun selv udtrykker sig, og tørstende efter Forløsning. Ved Døden, således var det hendes faste Håb, vilde hun finde Lykken igjen, og hendes Tilværelse var hende kun en Pilegrimsgang fra den Lykke hun havde mistet, til den langt rigere som hun havde i Udsigt. Men idet således det, der dybest bevægede hende og stærkest fyldte hendes Sjæl, for en væsenlig Del faldt udenfor Livet selv, kan man heller ikke vente, at det skulde have efterladt sig meget tydelige Spor i hendes daglige Gjærning, og endnu mindre, at der skulde være levnet os mere i det enkelte gående Efterretninger om det. En sådan Meddelelse som den af Frøken Urne, at Leonora Christina begyndte sin Dag med en Andagtsøvelse, i hvilken hele hendes Husstand deltog — thi således synes de pågjældende Ord at

måtte forståes — er, skjønt i sig selv påskjønnelsesværdig, dog ikke tilstrækkelig betegnende i Forhold til det, hvorom der her er Tale. Og vil man gjøre gjældende, at Leonora Christinas Brevskriver- og Forfattervirksomhed dog også må henføres under hendes daglige Sysler, kan der svares, at den i hvert Fald kun udgjorde en Del af disse, og desuden kommer selv her hvad der rørte sig inderst i hende, mest kun tilfældig og lejlighedsvis frem, så at hin Virksomhed som sådan kun meget uegenlig vilde kunne siges at være et adækvat Udtryk for det. Men jo mere dette er Tilfældet, desto mere nødvendigt er det at pege hen på, hvad det var der gav hendes Liv dets egentlige Indhold, og at fremhæve, at de forskjelligartede Sysler, som man i Overensstemmelse med almindelig Talebrug nærmest må betegne som Leonora Christinas daglige Gjerning, med endnu meget større Grund for hendes end for de allerfleste andre Menneskers Vedkommende må siges kun at have udgjort hendes Livs Yderside. Hermed går jeg over til at betragte disse Sysler lidt nærmere.

Som ovenfor sagt synes Leonora Christina at have begyndt sin Dag med en almindelig Husandagt, under hvilken Tjenestefolkene, efter Frøken Urnes Beretning, vare samlede i en Stue udenfor hendes Sovekammer. «Derpå», fortsætter Frøken Urne, «forblev hun i sit Sengekammer den ganske Formiddag, som hun anvendte på Læsen og Skriven.» At der jævnlig må have fundet et Vexelforhold Sted mellem disse to Virksomheder, navnlig således, at adskillige af hendes Studier ligefrem foretoges i en bestemt literær Produktions Tjeneste, skjønnes blandt andet af et Brudstykke af et større literært Arbejde, som er os levnet

fra Leonora Christinas Hånd, og som vistnok først på Maribo Kloster fik den Form, hvori vi nu alene kjende det. Dette Brudstykke danner den første Afdeling af det af hende påtænkte Værk om udmærkede Kvinder, som hun gav Navn af «Heltinders Pryd». Da det fremgår, både af ligefremme Udtalelser af Leonora Christina selv, og af den Flid hun anvendte på dette Værks Udarbejdelse, at hun selv lagde adskillig Vægt på det, må det være mig tilladt at dvæle noget længere ved det.

De første Forarbejder til «Heltinders Pryd» gå langt tilbage i Tiden, så vidt man kan skjønne til Året 1672. Leonora Christina fortæller selv i «Jammers-Mindet»¹⁾, hvorledes hun, strax efter at Christian V. havde bevilget hende en vis Sum Penge årlig til Klæder og andre Fornødenheder, købte en Del Bøger, mest i fremmede Sprog, og af disse uddrog og oversatte, både hvad der i andre Henseender interesserede hende, og frem for alt hvad der angik Kvinder, som der i en eller anden Henseende var noget særlig mærkeligt ved. Efterhånden indskrænkede hun sig imidlertid til kun at samle Efterretninger om sådanne, som i snævrere Forstand kunde betragtes som «Heltinder», — en Kategori, der dog, således som hun opfatter den, endnu bestandig er meget vid²⁾ —, og hermed så vel som med Ordningen og Bearbejdelsen af det således samlede

---

1) „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 174; jvfr. S. 192, 194 Anm. 2, 211, 213—14.

2) Det er tydeligt nok, at hun ikke betragtede alle udmærkede eller mærkelige Kvinder som „Heltinder“, men hvad det er, der efter hendes Opfattelse danner Grænsen, er det ikke så let at blive klar over.

Stof var hun nu ivrigt sysselsat det meste af den Tid, hun endnu tilbragte i Fængslet. Endelig melder hun under 12te August 1684, at den Dag «fuldendte» hun «sit foretagende Værk». Hun havde delt det i 3 Afdelinger, af hvilke den første omfattede de «stridbare Heltinder», den anden de trofaste og kyske, den tredie de standhaftige; til hver Afdeling var der et Appendix. «Her efter, om Gud vil, så vil jeg sanke de andre, som: forstandige, lærde, gudfrygtige og overblevne dydige, dennem efter deres Forholdende iklæde og udstaffere ¹⁾.» Ligesom det dog allerede af denne sidste Bemærkning fremgår, at Værket kun meget uegenlig kunde siges at være fuldendt, således er det vistnok temmelig tvivlsomt, om Leonora Christinas Ord endog blot må forståes således, at de 3 første Afdelinger dengang have været bragte i en endelig afsluttet Skikkelse. Men dette være som det vil: i hvert Fald vide vi, at den ringe Udsigt, som der var til for Leonora Christina at føre Værket til Ende efter den oprindelige Plan, bevægede hende til, så snart hun var kommen på fri Fod, at begynde Udarbejdelsen helt forfra efter en formindsket Målestok ²⁾.

Jeg tør ikke med fuldkommen Sikkerhed påstå, at det Brudstykke af Værket, som er os levnet i en, iøvrigt

¹⁾ „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 214—15.

²⁾ Se Sperling's Manuskript „De foeminis doctis“ (Gl. kgl. Smiling. 2110 a, 4to, pag. 315): „quod opus postmodum liberata lambere coepit et in compendium redigere, cum annos suos non sufficere telæ coeptæ pertexendæ conspiceret, et in loco abstruso a conversatione doctorum semote vivere pergeret.“

yderst slet, Afskrift i Karen Brahes Bibliothek ¹⁾), henhører til den sidste Bearbejdelse, men jeg er af flere Grunde tilbøjelig til at antage det, og jeg bestyrkes heri ved en Påtegning, som Karen Brahe selv har givet det pågjældende Håndskrift ²⁾). Men hvis så er, må rigtignok den formindskede Målestok, hvorefter jeg sagde at denne anden Bearbejdelse var anlagt, ikke opfattes som enstydig med en lille Målestok. Thi skjønt Håndskriftet kun omfatter en enkelt Gruppe af de Kvinder, som det var Leonora Christinas Agt at skildre, nemlig de «fornuftige, stridbare Regerende Heltinder» ³⁾), består det dog af omtrent 170 temmelig tæt skrevne Kvartsider. Under den nævnte Betegnelse opføres og skildres følgende Kvinder: Deborah, Dronning Margrete, Tyre Danebod, Elisabeth af England, Tomyris, Isabella af Kastilien, Zenobia, Johanna af Montfort, Artemisia, Svanhvita, Lagertha, Berenguela af Kastilien, Hetha, Margrete af Parma, Semiramis, Amage, Victorina, Voada, Olafa, Camilla, samt Amazonerne Marpesia, Lampedo, Antiope, Orithyia, Penthesilea og Thalestris. Når Leonora

---

1) Jvfr. H. C. Vogelsang: Fortegn. over Håndskrifterne i Karen Brahes Bibliothek (Program fra Odense Skole 1857) S. 81. Afskriften — som jeg ved Hr. Vogelsangs Velvilje har været sat i Stand til selv at undersøge — fremviser to forskellige Hænder, der vexle med hinanden.

2) På Forsatsbladet læses nemlig følgende Bemærkning, der efter Hr. Vogelsangs Angivelse hidrører fra Karen Brahe selv: „Skreven tjil Sammen af Frøken Elenore (!), da hun boede paa Mariboe Kl., Effer at hun var kommen af det Blaatoren.“

3) Titelen lyder fuldstændigt: „Hæltinners Pryd | Den Første Part | Som melder om fornuftige Strii | bare *Regierende Hæltinner*.“

Christina særlig har gjort sit Udvalg mellem de «regerende» Heltinder, synes dette dog — i det mindste så vidt man kan skjønne af hendes ikke aldeles klare Udtryk i «Jammers-Mindet» — kun at have gjældt for Værkets første Afdeling, som det da var rimeligt nok, at når Fordringen til «Regering» overhovedet kom frem på noget Punkt, de Kvinder som fyldestgjorde denne Fordring, bleve stillede i Spidsen af Værket. Hvad angår de bestemmende indre Egenskaber, Stridbarhed og Fornuft, eller som man nu vel snarere vilde udtrykke det: Tapperhed og Besindighed, har det tydelig nok været Meningen, at begge Egenskaber helst skulde findes samlede hos enhver af de omhandlede Kvinder, men dette er dog ikke strængere gennemført, end at det ved nærmere Eftersyn viser sig, at hos enkelte af dem kun den ene eller den anden af hine Egenskaber, i det mindste i nogen fremtrædende Grad, er tilstede.

Den Tanke at sammenstille Levnedsskildringer eller Karakteristiker af Kvinder, der i en eller anden Henseende ragede ud over det almindelige, til et større Hele, var allerede gammel på Leonora Christinas Tid ¹⁾. De pågjældende Arbejder danne Sidestykker til de meget talrige Værker om udmærkede Mænd, og begge Slags Skrifter lade sig igjen for største Delen føre tilbage til Plutarch's Biografier og hans Skrift om Kvindedyder. Om Leonora

---

¹⁾ I M. H. Schacht's *Schediasma de eruditissimis mulieribus Daniæ* (Nova literaria maris Balthici 1700 pag. 210—11) findes en, dog langt fra fuldstændig Fortegnelse over Skrifter om udmærkede Kvinder.

Christina har kjendt Plutarch af egen Læsning, tør jeg ikke med Sikkerhed sige. Hun nævner ham mellem sine Kilder, men måske citerer hun ham kun på anden Hånd, som det vistnok er Tilfældet med en hel Del af de Forfattere fra Oldtiden, hvis Navne forekomme i hendes Værk ¹⁾).

Af Indledningen til dette erfare vi, at Leonora Christina har haft en bestemt Hensigt med dets Udarbejdelse, nemlig at nedlægge en Protest mod den almindelige Opfattelse af hendes eget Kjøen og dettes Rettigheder. Tanken om «Kvindens Underkuelse», der i vor Tid står så meget på Dagsordenen, rørte sig allerede stærkt i Leonora Christinas Sjæl. Hun er fuld af Uvilje over den Betragtning, der sætter Kvinden lavere end Manden på Grund af hendes legemlige Svaghed, og som ikke husker på, at begge i lige Grad have en «fornuftig Ånd». «Der er ingen Årsage, hvorfor Kjønnen skulde gjøre et Menneske udygtig, når Dyden og Fortjenesten gjør den værdig. Sjælen anser ingen Kjøen og bliver ikke forandret ved udvortes Gestalt og Skikkelse ²⁾». Og fremdeles: «De svare ikke alle til Mands Navn i Gjærningen, som bære Titel af Mands Navn, men ofte svare Kvinder til Helters Navn i Gjærningen og bære dog ikkun Kvinders Navn. Hvor ofte ser man

---

¹⁾ Blandt de nyere Værker, som snarest kunde antages at have givet Leonora Christina Ideen til hendes Skrift, er der måske særlig Grund til at fremhæve den flere Gange oplagte Bog af P. le Moyne: *Gallerie des femmes fortes*, der første Gang udkom i Paris 1647 i Folio, og som hun også anfører blandt sine Kilder.

²⁾ Jvfr. iøvrigt de i lignende Retning gående Bemærkninger i Indledningen til Plutarch's ovenfor nævnte Skrift: *De mulierum virtutibus*.

kvindagtige Hjerter i Mænds Legemer og derimod igjen mandelige Kræfter i svage Kar. Det er ubilligt, at man måler Gjærningen efter Personen og skatter ikke Personen efter Gjærningen.» Mod denne Ubillighed må altså Leonora Christinas Værk betragtes som en Indsigelse, og selve det, at Indsigelsen kommer fra en Kvinde som hende, der selv var så god en «Heltinde» som de fleste af dem, hun gjorde til Gjenstand for Skildring¹⁾, synes mig i og for sig en meget interessant Kjendsgjærning, fuldt så interessant måske som nogen Side af den egenlige Udarbejdelse.

Betragte vi denne nærmere, viser det sig strax, at Planen for Leonora Christinas Værk er noget afvigende fra den, der ligger til Grund for de fleste andre Arbejder af beslægtet Natur. Medens det nemlig i disse oftest er Tilfældet, at Kvinder af de forskjelligste åndelige og sjælelige Egenskaber stilles sammen i én fælles Gruppe²⁾, har Leonora Christina, som allerede ovenfor antydet, inddelt

---

1) Denne Betragtning ligger så nær, at den må påtrænge sig enhver. Men det er dog ganske mærkeligt at se, at den allerede kommer frem i Anmeldelsen af Leonora Christinas Død i *Nova literaria maris Balthici* for 1698. Det hedder her (S. 81): „Qvin et Heroina tanta Heroinarum prudentissimarum, fortissimarum, castissimarum etc. Vitas collegit et elaboravit, qvod opus adhuc ineditum ad heredes transibit.“

2) For så vidt nogen Inddeling af Stoffet finder Sted, er det oftest meget vide eller rent udvortes Bestemmelser, der gjøres gjældende herved (hellige og profane Kvinder, Kvinder fra Oldtiden og den nyere Tid o. s. v.). Forholdsvis sjældent udsøndres en enkelt Klasse af Kvinder, som ere sammenknyttede ved én fremherskende åndelig Egenskab. En Undtagelse danne dog de ikke få Skrifter om „lærde Kvinder“, men med disse er Forholdet også noget anderledes.

sit Stof i Underafdelinger og som Inddelingsgrund for hver af disse opstillet en enkelt eller højst et Par sjælelige Egenskaber, der så skulde være det væsentlige Karaktermærke for alle de i vedkommende Afdeling optagne Kvinder. Denne Fremgangsmåde kan dog næppe siges at være heldig, og allermindst ved et Værk, der er anlagt efter så stor en Målestok som Leonora Christinas. Thi Resultatet af den måtte — for foreløbig kun at nævne det mere almindelige — på den ene Side blive en stor Ensformighed indenfor hver enkelt Afdeling, og på den anden Side gjorde Nødvendigheden af at få de engang givne Rammer i det mindste nogenlunde udfyldte det forholdsvis vanskeligt overalt at kunne møde med virkelig træffende Repræsentanter for den som Paradigma opstillede Egenskab. Vanskeligheden i denne Henseende måtte blive endnu større dels ved sådanne yderligere indskrænkende Bestemmelser som den ovenfor omtalte om «Regering», dels ved den temmelig indskrænkede Adgang, som Leonora Christina på sit afsides liggende Opholdssted havde til Benyttelsen af literære Hjælpemidler. Dette sidste fremhæves udtrykkelig af Sperling¹⁾, der selv hjalp hende så godt han kunde, og det er også vist nok, at skjønt Leonora Christina blandt Kilderne til sit Værk

---

¹⁾ Se Sperling's *De foeminis doctis* pag. 313. Han taler om „Heltinders Pryd“, som Leonora Christina „magna cura et studio, quantum per valetudinem sæpius adversam licuit et Bibliothecarum in secluso loco difficultatem ac inopiam, concinnavit, eujus rei testis ego sum, qui multa suggessi et subministravi.“ — Allerede medens Leonora Christina var i Fængsel, havde Sperling hjulpet hende med Arbejdet, se bl. a. *Danske Samlinger* 2 R. 1 Bd. S. 223 fig.

nævner ikke ganske få både ældre og nyere Forfattere, gjøre disse Navne dog i det hele Indtrykket af temmelig tilfældig Læsning ¹⁾). Man undrer sig derfor heller ikke så meget, når man, selv efter kun at have gjort et temmelig flygtigt Bekjendtskab med den foreliggende første Afdeling af Skriftet, kommer til Erkjendelse af, at Udvalget virkelig kunde have været adskilligt bedre, og herved tænker jeg endda kun på, at der ikke sjældent kunde have været valgt mere karakteristiske Exempler, og ikke derpå, at største Delen af de pågjældende Kvinder slet ikke tilhøre Historien, men Sagnhistorien. Mod det sidste lader der sig nemlig næppe rejse nogen berettiget Anke, da det overhovedet er ejendommeligt for den meget lidet kritiske Tid ikke at gjøre nogen Forskjel i så Henseende, og det er i hvert Tilfælde næppe så påfaldende at se Leonora Christina tage Lagertha, Hetha og hvad de alle hedde med blandt sine «Heltinder» som at se en Mand som Sperling opføre Sirenerne mellem sine «lærde Kvinder».

---

¹⁾ Af Kilder har jeg — foruden det Gamle Testamente — fundet anført følgende Forfattere: fra Oldtiden: Ammian, Marcianus Capella, Diodor, Aulus Gellius, Herodot, Pomponius Mela, Orosius, Plinius, Plutarch, Polyæn, Properts, Servius's Kommentarer til Vergil, Strabo, Trebellius Pollio, Valerius Maximus, Vergil. Af Forfattere fra Middelalderen og den nyere Tid: B. Bergomas, A. Busbequius, J. L. Godofredus, A. Kranz, en Lamy, P. le Moyne, Juan Mariana, en Martinez, P. Mexia, Cælius Rhodiginus, Saxo, Strelow, Thuanus. Mange af disse Navne ere så forvanskede i Afskriften, at det har været meget vanskeligt at kjende dem igjen. To Forfattere, der betegnes ved Franci Rold. og Lud. Gotz, har jeg ikke været i Stand til nærmere at bestemme.

Mangelen på Kritik er naturligvis også stærkt fremtrædende i den Måde, hvorpå det historiske Stof er benyttet i den enkelte Skildring, men også her må den billigvis undskyldes. Når Holberg et halvt Århundrede senere mente at kunne give sine Heltes og Heltinders «Portræt» og «oprigtige Karakter» ¹⁾ uden nærmere Prøvelse af de Kjendsgjerninger, hvoraf dette Portræt skulde uddrages, kan man ikke vente, at Leonora Christina skulde være videre fremme. Hendes Forhold til det historiske Stof er da også væsentlig den samme som Holbergs: hun tager til hver af sine «Heltinder» en eller højst et Par af de Forfattere, som have behandlet hendes Historie, og idet hun lader ham selv være i et og alt ansvarlig for Pålideligheden af de Efterretninger, han meddeler, nøjes hun for sit eget Vedkommende med, af disse Efterretninger at uddrage dem, som hun mener at have Brug for, og anvender så iøvrigt væsentlig sin Tid og Flid på at sammensmelte de således lånte Enkeltheder til et Hele og stille dem i den rette Belysning. Også hendes Værk er mere karakteriserende end ligefrem biografisk, det vil sige, det tager mere Sigte på de pågjældendes indre Ejendommelighed end på Enkelthederne i deres Liv. Men i én Henseende adskiller Leonora Christinas Heltindehistorier sig væsentlig fra Holbergs. Thi medens de sidste ere udarbejdede med stadigt Hensyn til, at alle de vedkommendes åndelige Egenskaber så vidt mulig kunne komme til deres Ret, går Leonora Christinas Bestræbelse nærmest ud på at fremhæve hin enkelte Egenskab, som én Gang for alle er sat som den hele Afdelings åndelige Karaktermærke. At

---

¹⁾ Se Fortalen til Heltes sammenlignede Historier.

hun iøvrigt af og til er ret heldig i denne sin Bestræbelse, må vistnok indrømmes. Men ligesom dog den hele Fremgangsmåde ved sin Ensidighed er noget mislig, for så vidt Meningen er at give et virkeligt Bidrag til Opfattelsen af de pågjældendes Personlighed, således kan man, selv med Godkjendelse af Leonora Christinas Synspunkt, ikke skjule for sig selv, at Udførelsen af det enkelte Billede ikke engang i det større Antal Tilfælde er ret lykkets hende, og blandt andet falder det i Øjnene, at der ved flere af de længere Skildringer er medtaget meget mere biografisk Stof, end der udkrævedes for at vise det, som Forfatteren egentlig vilde vise. Til Gjengjæld bestå så nogle af de andre kun af et Par løst sammenknyttede Citater.

Betragter man Værkets Udarbejdelse fra en mere almindelig literær Side, vil der måske i det hele være noget mere at anerkjende. Man vil således i flere Bedømmelser af Begivenheder og Forhold finde Vidnesbyrd om en Iagttagelse og Opfattelse, som, om den just ikke altid når det dybest til Grund liggende, dog heller ikke hører til de ganske dagligdags, og om de mere almindelige Reflexioner, som Forfatteren hyppig indflætter i sit Værk, gjælder det på lignende Måde, at om de end ikke altid ere slående ved deres Nyhed og Oprindelighed, røbe de dog gennemgående et sundt Omdømme og en i Verdens Skole modnet Erfaring. Fremstillingen som sådan må, skjønt den er noget bred, i det hele kaldes forholdsvis god, især i den ligefrem fortællende Stil. Hvor mere abstrakte Gjenstande føres på Tale, falder den tungere, men når man betænker, hvor lidet Sproget endnu dengang var bearbejdet, og at Leonora Christinas Værk var det første virkelig udførte Forsøg i sin Art på dansk — thi

P. Hegelund's lille Skrift *Elogia mulierum* er kun at betragte som en Antydning af Retningen ¹⁾ —, må man erkjende, at hun ofte ikke uden Held kjæmper med de sproglige Vanskeligheder. Og ikke desto mindre, hvor billig man end bestræber sig for at være, kan man dog ikke skjule for sig selv, at Leonora Christinas Skrift ikke ganske fyldestgør Forventningerne, og navnlig tåler det aldeles ingen Sammenligning med «Jammers-Mindet», selv blot som literært Arbejde betragtet. Leonora Christina har åbenbart overalt sin største Styrke i at skildre det selvoplevede, den Virkelighed, i hvilken hun færdedes. Hvor hun gjør dette, får alt Liv og Farve under hendes Pen. For en systematisk Behandling af et Æmne, der krævede en mere abstrakt Virksomhed af de åndelige Ævner, egnede hun sig ganske vist mindre, om end den Prøve, hun i denne Henseende har aflagt gennem «Heltinders Pryd»; under alle Omstændigheder må kaldes respektabel. Det må dog nævnes for Fuldstændigheds Skyld, at både Samtiden og den nærmeste Eftertid dømte ikke lidet gunstigere om Leonora Christinas Værk, end jeg tror vor Tid vil gjøre. Lige fra Sperling og til langt ned i det 18de Århundrede have få af de Forfattere, der omtale Leonora Christina, undladt at frem-

---

¹⁾ I dette, nu sjældne Skrift, som udkom 1587, fremstilles, som det hedder i Indledningen: „— aff Bibelske Scrifft | Nogle de Ypperlige Quinders bedriff: | Huad de met list oc Snildheds Loff, | Huor Raad oc Daad giordis mest behoff, | Haffue vdrettet oc kommet aff sted, | I deris Exemple kunde andre see ved.“ — „Listigheds Exemple til det Gode“ eftervises i 9 bibelske Kvinders Handlinger, „til det Arge“ i 6 Kvinders. Det hele er på danske Vers, i korte Stykker, med stærk moralsk Islæt.

hæve «Heltinders Pryd» som et betydeligt Vidnesbyrd om dets Forfatters Lærdom og Ånd, og enkelte Gange giver Anerkjendelsen sig endog Luft i de stærkeste Udtryk ¹⁾).

Skjønt Udarbejdelsen af «Heltinders Pryd» ganske sikkert optog en meget stor Del af den Tid, som Leonora Christina «anvendte på Læsen og Skriven», bar hendes Ophold paa Maribo Kloster også andre literære Frugter. Det er dog kun om et Par af disse, 2 Digte og et Skuespil, at vi vide noget nærmere Besked. Om det ene af Digtene er der næppe mere at sige, end at det var skrevet i Anledning af H. Gerner's Postil over Epistlerne (Kbh. 1693. Fol.) ²⁾. Det andet Digt har en lille Historie, som Sperling har opbevaret os ³⁾. Så snart Leonora Christina havde fået

¹⁾ For at give Læseren et fyldigere Indtryk af Værket selv, aftrykker jeg nedenfor Indledningen og en enkelt af de bedste Skildringer; se de vedføjede Aktstykker Nr. 26. — Med Hensyn til det originale Håndskrifts Skjæbne kan bemærkes, at Frøken Urne siger, at Leo og Anne Cathrine Ulfeldt førte det med til Wien. Her turde det mulig findes endnu tillige med så meget andet vedrørende den Ulfeldtske Familie, som i Tidens Løb vides at være bragt derved. Når Grev J. Waldstein i Breve til mig har erklæret, at han i hvert Fald intet ejede af denne Art foruden „Jammers-Mindet“ (se Danske Samlinger 2 R. 1 Bd. S. 131 Anm. 2 og 179 Anm. 3), har det senere vist sig, at dette, ham uafvidende, alligevel var Tilfældet (se den tyske Oversættelse af „Jammers-Mindet“ S. 274 og 289), og en nærmere Undersøgelse turde mulig bringe endnu mere for Dagen. I en håndskreven Fortegnelse over Børringe Klosters Arkiv nævnes flere Aktstykker som uddragne „ur Wiener-arkivet“ [vistnok ikke noget offentligt Arkiv].

²⁾ Det er trykt som Nr. 25 b af de vedføjede Aktstykker.

³⁾ Se Sperling's De foeminis doctis pag. 397 og 399: „Quam primum huc [til Maribo] delata fuit dicta Domina, nihil prius habuit

Bolig på Klostret, begyndte hun, i taknemlig Ihukommelse af sin Frigivelse af Fangenskab, at arbejde på et Alterklæde til Kirken i Maribo, og på dette Klæde anbragte hun nogle Vers, i hvilke hun udtalte sin Tak til Gud og sin Hengivelse under hans Vilje, samtidig med at hun hentydede til de vigtigste Punkter i sin egen og sin Mands Historie. Det er i dette Digt at følgende to Linier forekomme, som passe så vel på Forfatterinden selv, og som alle kjende:

Ej noget synes tungt for Ægte-Kjærlighed,
Trofasthed er den Dyd, man ej tør blues ved.

Alterklædet selv var af «gylden Tobin»¹⁾, og Versene vare

---

quam Deo peculiare gratias ut ageret et monumento quodam insigni illud testatum relinqueret. Quo fine pallam insignem et pretiosam Altari Ecclesie donavit et in serico albo manu sua elegantissimos versus scripsit, testes divini auxilii, miserie, innocentie, gratie Regie et libertatis donatae, adeo eleganter exaratos, ut cum omnibus Magistris in arte scribendi claris certare possint, licet Anno 1686, die 19. Maji, cum annum aetatis 65 fere implevisset, absque specilli cujusdam beneficio illos nitida manu serico credidisset. Hos pallae ossuerat in aeternam memoriam. At cum livorem etiam excitarent hi versus, et a variis legerentur non aequo animo, his ita interpretantibus, aliis alio modo, rem innocentissimam etiam periculis suis subjectam esse edocta, ne novis motibus et inimicis ansam daret, versus illos a palla donata abstulit, ut materiam futuros mali apud malos, quo facile Regum aures implentur, et in se facilius, quae vix cicatrice ducta vulnera adhuc sua sentiebat.“

¹⁾ Se A. Kall Rasmussen: Efterretn. om Musse Herred S. 247, hvoraf man tillige ser, at Klædet er bleven givet til Kirken 1687.

skrevne eller præntede med stor Sirlighed på et Stykke hvidt Silketøj, der var syet på Klædet. De ledsagedes af Randbemærkninger, som oplyste de historiske Hentydninger i dem ¹⁾). Kirken modtog Leonora Christinas Gave 1687. Da imidlertid Digtet blev urigtigt opfattet af nogle, og Leonora Christina af Erfaring vidste, at selv de uskyldigste Ting under visse Omstændigheder kunne blive en Kilde til de største Fortrædeligheder, besluttede hun sig til at tage Versene af Klædet igjen. Selve Alterklædet lod hun blive hvor det var, og det bevaredes ved Kirken — tillige med en ligeledes af Leonora Christina skjænket Alterdug ²⁾ — til et godt Stykke ned i det 18de Århundrede ³⁾).

Skuespillet kjende vi kun af Omtale. Vi vide, at det var skrevet på danske Vers og udarbejdet med særligt Hensyn til, at det skulde opføres af Leonora Christinas Tjenestefolk. Opførelsen fandt virkelig også Sted den 27de Februar 1688, og Sperling fortæller, at det hele løb heldigt

¹⁾ Digtet er første Gang trykt i Holberg's Dannemarkes Riges Historie T. 3 pag. 590—91 og siden på flere Steder. Randbemærkningerne ere trykte i Bang's Samling af nyttige Materier 2 Stykke S. 144—46 og ere her tillige med Digtet indsatte i den uægte Selvbiografi; jvfr. „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. XII Anm. 2 og Danske Samlinger 2 Række 1 Bd. S. 179 Anm. 2. Jeg aftrykker begge Dele nedenfor som Nr. 25 a af de vedføjede Aktstykker.

²⁾ Se A. Kall Rasmussen: Efterretn. om Musse Herred S. 247. Dugen var „af fint Lærred med fine Kniplinger omkring“.

³⁾ A. Kall Rasmussen a. St. S. 278 og 281.

af ¹⁾. Det er vanskeligt at sige, hvad vi have tabt ved ikke at kjende dette Leonora Christinas Åndsfoster, men efter al Sandsynlighed er det ikke lidet. Leonora Christina var i Besiddelse af flere Egenskaber, som måtte være af Værdi ved Udførelsen af et sådant Arbejde, deriblandt navnlig et skarpt psykologisk Blik og en ualmindelig Ævne til at lade de forskjelligste Personer træde talende og handlende frem med Bevarelse af hele deres individuelle Ejendommelighed. «Jammers-Mindet» afgiver talrige Vidnesbyrd i begge Henseender. Hertil kommer, at hun i særlig Grad vides at have interesseret sig for scenisk Fremstilling, hvorfor hun også oftere, når Lejligheden tilbød sig, besøgte Theatrene i Udlandet ²⁾. Alt dette i Forening med selve det omhandlede Skuespils ganske ejendommelige Bestemmelse, der uden Tvivl har bragt både Personer og Handling adskilligt nærmere til Virkeligheden, end Tilfældet var med de allerfleste danske Skuespil på hin Tid, vækker i høj Grad Ønsket om at lære det at kjende. Men er det bevaret, hvad der jo er muligt, vide vi i hvert Fald intet derom, og skjønt et Brudstykke af det i Året 1777 blev solgt på Auktionen efter Klevenfeldt ³⁾, er ikke engang Stykkets Navn nået til os.

¹⁾ Sperling's De foeminis doctis pag. 399: „A. C. 1688. 27 Febr. comoediam, quam scripserat, per domesticos suos agi et edi coram se voluit. Erat autem illa comoedia versibus Danicis ad captum plebejorum hominum composita, qui illam edidicerunt et in gestibus sibi convenientibus et notis edocti feliciter illam peregerunt.“

²⁾ Danske Samlinger 6 Bd. S. 230 og 2 R. 1 Bd. S. 195 Anm. 5.

³⁾ Se Museum Klevenfeldianum pag. 256 Nr. 34. Mulig lod Stykket sig endnu finde i Wien. I Følge en vistnok pålidelig

Efter hvad Frøken Urne siger, vare Leonora Christinas literære Sysler — hvortil uden Tvivl også hendes private og Forretnings-Brevvexling må regnes, — nærmest henlagte til Formiddagstimerne, og vil man altså vide, hvormed hun udfyldte Resten af sin Dag, er man henvist til de Efterretninger, som ere os levnede om andre Sider af hendes Virksomhed. Af disse Efterretninger synes det da at fremgå, at en ikke ringe Del af hendes Tid har været optaget af omtrent de samme Beskæftigelser, som vare almindelige for Damer af Stand på hendes Tid, og Forskjellen mellem Leonora Christina og dem turde i den nævnte Henseende nærmest være, at der i hendes Sysler i højere Grad end det sædvanlig var Tilfældet gjorde sig et kunstnerisk Element gjældende, hvilket vel oftest trådte i tjenende Forhold til hendes Arbejdes særlige Formål, men undertiden også må antages at være trådt mere selvstændigt frem i rent kunstnerisk Produktion. Leonora Christina synes i det hele af Naturen at have haft et ikke almindeligt Anlæg for Kunsten, og dette var yderligere udviklet ved den fortræffelige Undervisning, hun havde nydt i sin Ungdom. Jeg skal kun minde om, at hun havde lært at tegne af Carl van Mander. Der haves også Efterretninger om ikke ganske få Kunstværker, navnlig Portræter, som hidrøre fra hende, men de fleste af disse turde dog vistnok snarest skrive sig fra Tiden før hendes Fangenskab ¹⁾). I dette skulde det næsten

---

Overlevering skal en hel Del af de Ulfeldtske Sager på Klevenfeldts Auktion være købt af den sidste (østerrigske) Grev Ulfeldt.

¹⁾ Alene i Museum Klevenfeldianum nævnes 3 malede Portræter af hende, forestillende Chr. IV., hendes Mand og hende

synes umuligt, at hun kunde finde Midler til kunstnerisk Virksomhed, i det mindste så længe som Frederik III. levede, og dog lærer «Jammers-Mindet» os som bekendt, hvorledes hun i denne som i så mange andre Henseender vidste at finde Råd til at overvinde de Vanskeligheder, der stillede sig hende i Vejen. Hvem husker ikke Historien om, hvorledes hun af Ler, som en Pottemager havde glemt hos hende, dannede — foruden* forskjellige andre Sager — Brystbilleder af Slotsfogden og den Kvinde, som opvartede hende, Billeder af Dyr o. s. v. ¹⁾ At hun også på Maribo Kloster, hvor hun både havde Lejlighed og Midler dertil, har dyrket Kunsten, er mere end rimeligt, men af de rent kunstneriske Arbejder fra hendes Hånd, hvorom vi vide noget, er der dog kun to, som med større Sandsynlighed kunne henføres til denne Tid, nemlig to Portræter af hende selv og hendes Mand, som hun havde udført «au crayon» ²⁾. I Forbindelse med disse Billeder kan dog nævnes et Ar-

---

selv (s. a. St. S. 264 Nr. 53, 57, 67); desuden en Tegning på Papir med Vers og skreven Forklaring (smstds. S. 281 Nr. 358). Det sidste Stykke er vistnok den samme Tegning, som Leonora Christina omtaler i et Brev til Sperling af ¹³/₃ 1684 (Danske Samlinger 2 R. 1 Bd. S. 225—26). Ved et Portræt af Amtsskriver Holst i Flensborg (fra 1656 eller 57) fremhæves dets store Lighed med Originalen (Danske Saml. a. St. S. 216).

¹⁾ „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 106 og 109 Anm. 2.

²⁾ Hofman: Portraits historiques Ve Partie pag. 93. Efter Sammenhængen på dette Sted må det vistnok antages, at Hofman har haft Grund til at henføre de nævnte to Portræter til Opholdet på Maribo Kloster. Udtrykket „au crayon“ gjengives i den danske Bearbejdelse — uvist med hvad Ret — ved: tørre Kridtfarver.

bejde, som, om det end for en Del er et Flidsværk, dog også frembyder en kunstnerisk Side, og som med Sikkerhed vides at hidrøre fra Opholdet på Klostret. Jeg tænker herved på det store Brystbillede af Christian V., som hun udførte i Broderi, og som opbevares i Samlingen på Rosenborg ¹⁾. Dette Billede er syet med Silke i forskellige Farver, og den meget svære og pragtfulde Ramme er dannet af forgyldt Sølvtråd. Foroven i Rammen er den kongelige Krone anbragt, ved Siderne Sceptret og Sværdet, forneden Rigsæblet. På Rammens indvendige Kant er følgende Vers udsyet med Uncial-Bogstaver:

See her en Konge goed, en englesielet Mand,
 Der i Gudsfrøgt med Ret regierer Folck oc Land,
 See her en stoer Monarck, hvis Hofved værdig war,
 At hand i tusind Aar Allwærdens Croner bar ²⁾.

Det hele er et Værk af en uendelig Tålmodighed og en betydelig Kunstfærdighed, og når man ser det, finder man ikke noget usandsynligt i Hofman's Beretning, at det var dette Billede der foranledigede Christian V. til i Året 1689 at forheje Leonora Christinas Årpenge med 200 Rdr. ³⁾

---

¹⁾ Efter C. Andersen: De danske Kongers kronolog. Samling S. 38 er Højden af Billedet med Ramme 56 Tommer og Bredden 44 Tommer.

²⁾ Da Billedet hænger så højt, at man ikke uden Vanskelighed kan komme til at læse Verset, har jeg gengivet det her efter P. Brock: Den oldenborgske Kongeslægt, belyst ved Samlingen på Rosenborg Slot S. 73. Kun i 2den Linje har jeg trykt: oc i Stedet for og, da den sidste Form aldrig bruges af Leonora Christina og sikkert er en Trykfejl i det anførte Skrift.

³⁾ Se ovenfor S. 18 Anm. 1.

Af Leonora Christinas andre Arbejder, udførte — i det mindste tildels — med Nålen, har jeg allerede i det foregående omtalt det Alterklæde og den Alterdug, som hun skjænkede til Kirken i Maribo. Uden Hensyn til de på det første anbragte Vers tør det vistnok antages, at begge disse Stykker også have udmærket sig ved kunstnerisk Udsmykning, og det samme gjælder uden Tvivl om ikke få andre Arbejder af lignende Art, i det mindste hvis man tør slutte fra et og andet af dem fra en lidt tidligere Tid, hvorom vi tilfældig have nærmere Kundskab ¹⁾). Én Ting er dog hævet over enhver Tvivl: at alle disse Arbejder i teknisk Henseende vare udførte med stort Mesterskab. Det er noget som anerkjendes af alle, der have haft Lejlighed til at se Håndarbejder af Leonora Christina, og i denne Retning går også Frøken Urnes Ytring, at hendes Arbejde «er fast ubeskrivelig og har ingen Lige, såsom med at sy i Flamme [og] virke gylden Arbejde» ²⁾). Frøken Urnes Beundring udstrækker sig også til de Drejerarbejder, som Leonora Christina udførte «udi Rav og Elfenben». Drejerhåndværket, der i ældre Tid ikke sjældent udøvedes af Damer, endog af den højeste Stand ³⁾), havde Leonora Christina lært i Fængslet af Tødsløf, og at hun på Maribo Kloster udviklede sin Færdighed heri, bevidnes foruden af

---

¹⁾ Se bl. A. Frøken Urnes Meddelelse om Udsyningen af det til Leonora Christinas Ligdragt hørende Øjenklæde.

²⁾ Om dette se „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 209—10.

³⁾ Dronning Sophie Magdalenes Drejelad bevares endnu på Rosenborg; se Brock: Den oldenb. Kongeslægt S. 109, og C. Andersen: De danske Kongers kronolog. Samling S. 58.

Frøken Urne også af Sperling ¹⁾. Når hertil føjes, at Leonora Christina ganske sikkert også dyrkede Musikens Kunst ²⁾, for hvilken hun fra sin Ungdom af havde vist stor Fortkjærlighed ³⁾, har man vel omtrent nævnet alle de vigtigere af de Sysler, hvormed hun i hine År plejede at udfylde den anden Halvdel af sin Dag. Som det vil sees, egnede disse Sysler sig i det hele fortræffeligt for hendes Tilstand. De skaffede hendes Legeme en stadigere og vistnok velgjørende Virksomhed, og havde tilstrækkeligt i sig af et åndeligt Element til i en vis Grad at kunne fængsle hendes Interesse, men lagde dog på den anden Side ikke stærkere Beslag på hende, end at hendes dybere Tankeliv under Udøvelsen af dem uhindret kunde udfolde sig i sin fulde Frihed.

En vigtig Faktor i Leonora Christinas daglige Liv udgjorde selvfølgelig hendes personlige Omgivelser på Klostret, og da især de af disse, som ved deres Byrd eller Dannelse nærmest vare kaldede til at være hende til Selskab. Man måtte imidlertid kjende meget mere til de pågjældende end vi gjøre, for at have nogen sikker Mening om, hvorledes Samlivet mellem dem og Leonora Christina formede sig, og selv for Datteren Anne Cathrines Vedkom-

¹⁾ Se ovenfor S. 21 Anm. 2.

²⁾ Hofman (Danske Adelsmænd 2 D. S. 333) siger det udtrykkelig.

³⁾ Hun spillede i sine yngre År flere Instrumenter, se Danske Samlinger 2 R. 1 Bd. S. 154 og 157. I Fængslet havde hun som bekjendt i de senere År et „Clavicordium“, der var hende til megen Glæde; se „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 194 og 212—13. Frøken Urne beretter, at hun på Maribo Kloster nok gad høre „lærde Virtuoser eller Kunstnere“ og tale med dem, om hun end ikke holdt dem i sit Hus.

mende må vi lade det blive ved en temmelig almindelig Forestilling. For dog intet at forsømme, skal jeg i det mindste nævne Navnene på de vigtigste af dem, der for længere Tid vare Leonora Christinas Husfæller. Da Leonora Christina drog til Maribo, ledsagede den ovenfor nævnte Jomfru Anne Sophie Ulfeldt, der i længere Tid havde boet på Husumgård, hende derover og blev så hos hende et Årsted. Den anden af Damerne fra Husumgård, Jomfru Sophie Friis, kom ligeledes til Maribo Kloster, vistnok efter at hendes Forpagtning var udløbet ($\frac{1}{5}$ 1686), og blev der i to År. Om Anne Cathrine Ulfeldts Ophold på Klostret har jeg allerede talt i det foregående. En ikke uvigtig Person i Leonora Christinas Husstand var fremdeles den i disse Blade ofte nævnte Jomfru — før sin Død oplevede hun at blive kaldt Frøken — Dorthea Sophie Urne, der allerede i Året 1686 kom til Leonora Christina og blev hos hende til hendes Død ¹⁾). Hun forestod den økonomiske Side af Husvæsenet og gjorde dette, i det mindste efter eget Sigende, til Leonora Christinas Tilfredshed. Endelig kan nævnes, at Leonora Christina til forskellige Tider havde to Børn af sin egen og sin Mands Slægt hos sig for flere År ad Gangen, nemlig først sin egen Datterdatter, Elisabeth Beck ²⁾, og siden en Søsterdatters Datter af Korfits Ulfeldt, Elsebeth Ulfeldt ³⁾.

¹⁾ Om hende mere nedenfor, hvor hendes Meddelelser aftrykkes.

²⁾ Hun var ifølge Klevenfeldt's Stamtavle over Familien Beck (Geh.-Ark.) født $\frac{2}{3}$ 1682.

³⁾ Født 1684 (Skeel: Optegnelser om Roeskilde adel. Jomfrukloster S. 100). Hun var en Datter af Jakob Ulfeldt til Karstofte og Karen Friis, hvilken sidste igjen var en Datter af Jesper Friis

Den sidste var hos hende i det mindste fra 1692 eller 93 af og blev på Maribo Kloster til Leonora Christinas Død.

Når man betænker, at Leonora Christina boede på Klosteret i over 12 År, og at af de ovenfor nævnte kvindelige Personer de to sidste vare Børn, medens de to førstes Ophold på Klosteret i det mindste tildels vistnok faldt før den Tid, da Datteren Anne Cathrine kom dertil, vil det let skjønnes, at Antallet af dem, hvis Selskab kunde være Leonora Christina til virkelig Opmuntring, til daglig var temmelig indskrænket. Nogen Afvexling tilvejebragtes vel undertiden ved en og anden Gjest, som kom tilrejsende på kortere Tid, men i det hele hørte dette dog næppe til de hyppigere Tilfælde. Byen og Omegnens Beboere synes ikke at have haft synderlig Samkvem med dem på Klosteret. Dog vides Amtmanden en enkelt Gang at have besøgt Leonora Christina ¹⁾, og ligeledes må det antages, at den med Korfits Ulfeldt beslægtede Familie Holk på Orebygård ²⁾

---

til Ørbækklunde og Elsebeth Ulfeldt, en yngre Søster til Korfits Ulfeldt.

- ¹⁾ Georg Ernst v. Reichau blev $\frac{1}{5}$ 1685 Amtmand over Ålholm Amt og det følgende År tillige over Maribo Amt, der hidtil havde været bortforpagtet (Ålholm og Maribo Amts Regnskaber 1686, Rentekammer-Ark.; efter Meddelelse af A. D. Jørgensen). I Følge Benzon's Stamtavle over Familien Holk (Geh.-Ark.) var han født $\frac{7}{5}$ 1658, † $\frac{2}{4}$ 1735. $\frac{6}{5}$ 1685 blev han gift med Sophie Amalie Holk, en Datter af Fru Sophie Ulfeldt på Orebygård. Se iøvrigt om ham Rhode: Saml. til Laalands og F. Historie 1, 49 og 655.
- ²⁾ Orebygård ejedes i hin Tid af Fru Sophie Ulfeldt, Enke efter Grev Christian Christoffer Holk († 1676). Hun var en Datter af Korfits Ulfeldts Broder Flemming U. og Anna

har holdt Omgang med hende ¹⁾. Ved ganske særlige Lejligheder, nemlig når der holdtes Landemode i Maribo, så hun Stiftamtmanden ²⁾ og Biskoppen i sit Hus. Den sidste var ingen anden end Thomas Kingo, og når man husker, hvorledes Leonora Christina allerede i Blåtårn tilkjendegav sin Veneration for den store Digter ³⁾, kan man næppe tvivle om, at hans Besøg har været hende særlig kjærkomment. Det samme var Tilfældet med en Søster til den bekendte Karen Brahe, Jomfru Anne Brahe, som nogle Gange var hendes Gjest, og hvem hun synes at have holdt meget af ⁴⁾. Men af alle dem der kom til hende, var der dog — fraregnet hendes to i Udlandet levende Børn, hvis Besøg hos Moderen jeg tidligere har omtalt — ganske vist ingen, hvem det glædede hende mere at se end Sperling og Peder Jensen Tødsløf, der begge vare knyttede til hende

Elisabeth v. d. Groeben, hvilken sidste levede på Orebygård til sin Død 1690. Se Danske Herregaarde 5 Bd. (Ourebygaard) og Rhode: Saml. til Laalands og Falsters Historie 1 Bd. S. 455.

- ¹⁾ Også Fru Sophie Offenbergs på Berritsgård, gift med Overstaldmester Christian Ulrik v. Harstall, er formodentlig af og til kommen til Maribo Kloster; i det mindste synes hun at have hørt til Leonora Christinas nærmere Bekjendte; se de nedenfor meddelte Aktstykker Nr. 14 og 21.
- ²⁾ Gehejmeråd Markus Giøe var Stiftamtmand over Lålands og Falsters Stift fra ^{15/6} 1686 (Fynske og Smålandske Tegnelser, Geh.-Ark.) til 1691. Sidstnævnte År, den 29de December, blev Henning Ulrik v. Lützov til Søholt udnævnt til hans Eftermand (Fynske og Små. Register, Geh.-Ark.).
- ³⁾ „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 192.
- ⁴⁾ Se de nedenfor meddelte Aktstykker Nr. 3 og 8.

ved den varmeste Hengivenhed, og som havde givet hende mangfoldige Beviser på det mest uegennyttige Venskab, dengang da hun mest trængte dertil, og da de fleste andre svigtede hende. Sperling kom til Maribo Kloster af og til og blev der en otte Dages Tid ad Gangen; en ugift Søster, Eleonora Margrethe Sperling, som ellers boede i Hamborg, fulgte en Gang med ham. Tøsdløf var en temmelig hyppig Gjæst på Klostret, især dog, som det hedder, ved Jule- og Nytårstider, og man behøver da ikke Frøken Urnes udtrykkelige Vidnesbyrd om, at ved sådanne Lejligheder drejede Samtalen sig undertiden om de Tjenester, han havde vist Leonora Christina i hin bitre Tid, hvis Minde hun endog bevarede i sin daglige Morgenbøn på Klostret ved følgende Ord: «Gud hjælpe alle Fanger og trøste de skyldige og redde de uskyldige !)»

Når Leonora Christina på Grund af sin Alder og sin hele Sindsretning ganske sikkert har følt sig bedst tjent med den fredelige Ro, som i Almindelighed herskede på Klostret, måtte hun dog sige sig selv, at hendes Omgivelser ikke kunde tænke ganske som hun i dette Punkt, men af og til måtte trænge til nogen Adspredelse. For at tilfredsstille denne Trang arrangerede hun da undertiden små Festligheder, i hvilke både hendes Husstand og fremmede toge Del, og skjønt de som sagt væsenlig vare bestemte for andre, var hendes egen sjælelige Organisation altfor sund, til at hun ikke ved sådanne Lejligheder skulde have ladet sig smitte af den almindelige Glæde. Af denne Slags Lystigheder har jeg allerede i det foregående omtalt det

---

) Frøken Urnes Meddelelser.

Skuespil, som Leonora Christina 1688 lod indøve og opføre af sine Tjenestefolk. Det fortælles også, at hun plejede at højtidelig holde Kongens Fødselsdag med en lille Fest, ved hvilken Bondepigerne i Egnen fik sig en Svingom efter Musik af Landsbyspillemand ¹⁾). Endelig er der i et Brev fra Datteren Leonora Sophie ²⁾) bevaret en Meddelelse om nogle Fastelavnsløjer, som i Året 1697 holdtes på Klostret, og ved hvilke Deltagerne optrådte i Karakterdragter. Frøken Urne var således forklædt som «Kaptejn Døgenicht», Elisabeth Beck som hans Kone, en af Pagerne som et Svøbelsebarn, der blev båret på Armen o. s. v. Det siges udtrykkeligt, at Leonora Christina morede sig meget, navnlig over Svøbelsebarnet, og det samme har vistnok været Tilfældet med alle de andre, blot med Undtagelse af hende, der skrev Brevet: hun «var så kjed deraf, at hun næsten sov». Sagen var, at netop i hine Dage blev Begjæringen om Fuldmagten for Lave Beck forhandlet, og det, at Leonora Christina ikke viste sig tilbøjelig til at gå ind på denne Begjæring, lå Datteren «i Maven» ved hin Lejlighed.

Det var netop et År før Leonora Christinas Død, at de omtalte Fastelavnsløjer fandt Sted, og fra samme Tid skriver sig hin mærkelige Memorial, som hun opsatte for Datteren i Anledning af sin Samtale med hende om Fuldmagten og de skånske Fordringer. Det ene som det andet afgiver talende Vidnesbyrd om, at Leonora Christina i sin høje Alderdom bevarede sin Sjæls Friskhed og den fuldeste Brug af sine åndelige Ævner, og det har så meget mere at

¹⁾ Hofman: Portraits historiques Ve Partie pag. 93—94.

²⁾ Se de nedenfor meddelte Aktstykker Nr. 21.

sige, når vi erfare dette netop fra hin Tid, som hun ganske kort i Forvejen havde været meget heftigt syg. «Fru Moder», skriver Leonora Sophie i det samme Brev, hvori hun omtaler Fastelavnsløjerne, «har været til Døden syg, mens det må inte så hedde; hun vingler end på sine Ben, er dog oppe.» I det hele sporedes Tidens Indflydelse i meget højere Grad på Leonora Christinas Legeme end på hendes Ånd. Hun havde uden Tvivl af Naturen et ualmindelig stærkt Legeme; man vilde ellers ikke kunne forklare sig den Lethed, hvormed hun så ofte i sit bevægede Liv udholdt de største Anstrængelser og Besværligheder. Men det lange Ophold i Fængslet havde nedbrudt hendes Helbred, og både dengang og siden høre vi tale om hyppige og meget heftige Sygdomsanfald. «Jeg er svag og nu nyligen sluppen en Gulsot», skriver hun, kort før hun rejser til Maribo; «min Mave er ganske forhutlet, den Forandring forårsager det ¹⁾.» Og en 5—6 År efter høre vi igjen, at hun har været syg, og det i den Grad, at man tvivler om, at hun kommer sig, og at der allerede tages Forholdsregler med Hensyn til hendes Begravelse ²⁾. Der var således Varsler nok, som måtte minde hende om at berede sig til Døden, hvis ellers en sådan Påmindelse var nødvendig. Men vi vide, at den ikke var det. Allerede i Fængslet havde hun som bekjendt gjort sit Jordetøj færdigt ³⁾, og på Maribo Kloster var Døden hendes stadige Tanke og kjæreste Håb. Den 16de Marts 1698 fuldbyrdedes endelig, hvad

---

¹⁾ Se de nedenfor meddelte Aktstykker Nr. 2.

²⁾ Se ovenfor S. 22 Anm. 4.

³⁾ „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 210—11.

hun så længe havde sukket efter ¹⁾. Om de nærmere Omstændigheder ved hendes Død er os intet bekjendt. Frøken Urne, som dog ganske sikkert var tilstede tillige med Datteren Anne Cathrine, melder ikke noget derom. Derimod har hun opbevaret et lille Træk, der står i Forbindelse med Leonora Christinas Død, og som er et nyt Vidnesbyrd om, hvorledes hendes Sind efterhånden havde vendt sig fra Verden og de Ting, denne lægger Vægt på. Det hedder nemlig, at Kongen havde befalet, at når hun døde, skulde det strax meldes, for at hun kunde blive begravet i Overensstemmelse med sin Stand, men da Leonora Christina erfarede dette, tilskrev hun Statholder Ulrik Fredrik Gyldenløve — der altid var hendes trofaste Beskytter — og anmodede ham om på hendes Vegne at takke Kongen for den Nåde, han havde tiltænkt hende, men tillige udbede sig, at hun måtte blive begravet «i al Stilhed og uden Ceremonier». Således som hun ønskede det, skete det også. Vistnok stod hun Lig under en «Himmel», noget der hørte til de højeste Rangklassers Forrettigheder, men selve Kisten var, efter hvad Frøken Urne siger, kun «overtrukken med sort Læder uden nogen Bogstaver eller Beslag». For ret at vurdere denne Tarvelighed i Udstyrelsen, der ikke engang nåede op til, hvad der var de laveste Rangklasser eller den almindelige Adel tilladt ²⁾, må man kjende den

¹⁾ Hendes Død anmeldtes i de i Lybæk udgivne *Nova literaria maris Balthici* (1698 pag. 81), derimod omtales den ikke i den danske *Avis Maanedlige Relationer*.

²⁾ Jvfr. Christian V.'s Forordning om Begravelser af 7/11 1682. De øverste Rangklasser, som havde Tilladelse til at stå Lig under en Himmel, kunde tillige lade deres Kister overtrække med Fløjl

næsten vanvittige Forfængelighed, som var Tidens Særkjende, og som drev Folk til også ved Begravelser at udfolde en Pragt, som gik til de yderste Grændser af, hvad de gjældende Bestemmelser vilde indrømme dem. Også den egenlige Ligbegængelse var så lidet opsigtvækkende som muligt. Af fremmede, som fulgte, nævnes kun 2 Grever Holck fra Orebygård ¹⁾. Liget blev nedsat i Maribo Kirke, hvor Leonora Christina i mange År havde haft sin egen lukkede Stol ²⁾, og hvor hun 1696 havde ladet indrette en muret Begravelse ³⁾. 3 af hendes Sønner, som vare døde i en spæd Alder ⁴⁾, havde allerede stået her, siden Begravel-

---

og pryde „med Messingplader og anden Sirlighed“. „De andre i Rangen“ så vel som Adelen og adelige privilegerede, som havde murede Begravelsessteder, måtte lade Kisterne overtrække med Baj, Klæde eller Læder, samt bruge Jernbeslag på dem og desuden ovenpå anbringe en Messingplade til Indskriften.

- 1) Jvfr. ovenfor S. 62 Anm. 2. Grev Christian Christoffer Holck efterlod sig følgende Sønner: Fredrik Christian H., Oberst, Flemming H., Amtmand i Nyborg, og Borckart Rud H., (senere?) Generalmajor.
- 2) I Følge et af Hr. Bibliothekar Kordegn C. W. Ross i Maribo udarbejdet utrykt Skrift over Maribo Kirke — som først under Trykningen af nærværende er kommen mig til Hænde — havde denne Stol sin Plads „på Pulpituret ved Siden af Orgelet i den vestre Ende af Kirken, omtrent over hendes Begravelse“; jvfr. også Kall Rasmussen: Musse Herred 1, 247. I det samme Skrift af Hr. Ross siges, at Nykloster var sammenbygget med Kirken, „således at der fra 2den Etage var Indgang til Kirken igjennem det nuværende 3die Vindue.“
- 3) Se Hofman: Portraits historiques Ve Partie, pag. 94; jvfr. Kall Rasmussen a. St. S. 251.
- 4) Frøken Urne siger, at de 2 af dem hidtil havde stået i et Våbenhus i Nikolaj Kirke siden den Tid, da Korfits Ulfeldt

sen var færdig, og selv blev hun nedsat i den 3 Uger efter sin Død ¹⁾, nemlig den 6te April ²⁾, om Aftenen. Over Graven blev lagt en Sten med følgende Indskrift:

HERRE
 HAFDE DIT ORD ICKE WÆRRET
 MIN TRØST
 DA HAFDE IEG FORGAAET
 I MIN ELENDIGHED
 DETTE BEGRAFWEL-
 SIS-STED TILHØRER
 HENDIS HØYBAARNE
 NAADE GREFWINNE
Leonora Christina
 HVORHELST TRENDE
 AF HENDERS SØNNER
 ÆRRE NEDERSATTE
 OC
 SIELF HVILER HVN HER
 SIDEN DEN 6 Aprilis A^o 1698

---

faldt i Unåde. Hofman (Danske Adelsmænd 2 D., Stamtavlen over Fam. Ulfeldt) omtaler 4 Sønner af Korf. Ulfeldt som døde i en spæd Alder, og angiver Navnene på de 3 som Jakob, Leo og Mogens. Mellem genealog-herald. Selskabs Håndskrifter (Geh.-Ark.) findes en Stamtavle over Ulfeldterne af Benzons, hvor kun 3 Sønner siges at være døde unge, og deres Navne angives som Christian, f. 1637 † 1639, Mogens og Leo Belgicus.

- ¹⁾ I Følge Forordningen om Begravelser af 7/11 1682 måtte Rangspersoners og adeliges Lig henstå ubegravede i 3 Uger, andres kun i 8 Dage.
- ²⁾ Under denne Dato betalte „Frøken von Ulfeldt“ for at lade Begravelsesstedet åbne 10 Rdr., se A. Kall Rasmussen: Efterretn. om Musse Herred 1, 251. Efter en gammel Tradition skal Leonora Christina have fået sin Brevvexling med i Graven; se Kall Rasmussen a. St. S. 36.

DA HVN HAFDE LEFVET
76 AAR 8 MAANEDER
OC 8 DAGE ')

Hermed er sagt, hvad jeg havde at sige om Leonora Christinas sidste Leveår. Hvis det giver blot de yderste Omrids af et Billede, må jeg være tilfreds. Jeg har ikke turdet sigte højere, dels på Grund af Efterretningernes Mangelfuldhed, dels fordi hvad der handledes om kun var et enkelt Livsafsnit, som uagtet sin tilsyneladende Afsluttethed dog overalt stod i den nøjeste Forbindelse med hvad der var gået forud, og ved ikke at skildres i Sammenhæng med dette på flere Punkter måtte savne den tilstrækkelige Belysning. Inden jeg slutter, skal jeg endnu kun berigtige en Vildfarelse i, hvad man kunde kalde Leonora Christinas Historie efter Døden. I et ellers ret omhyggeligt og efter gode Kilder udarbejdet Skrift, som jeg oftere har benyttet

---

1) Indskriften er ofte tidligere meddelt, første Gang i Marmora Danica T. 1 pag. 264, senest hos Kall Rasmussen: Musse Herred 1, 34, men intet Steds ganske nøjagtigt. Den gjengives her efter en Tegning, som Hr. Bibliothekar Kordegn C. W. Ross i Maribo godhedsfuldt har ladet gjøre til mig. I Følge en Bemærkning af Hr. Ross i den ovenfor omtalte Beskrivelse af Maribo Kirke lå Ligstenen på sin Plads over Leonora Christinas Grav (foran Jomfrukoret) indtil 1864, da den blev taget op og indmuret i en Niche ved Begravelsen („den vestligste imod den nordre Side“); jvfr. Kall Rasmussen a. St. S. 34 Anm. Stenen var dengang itu, og ved en Fejltagelse er Stykket med Skriftstedet sat nederst i Steden for øverst. I Trap's Beskrivelse af Danmark have en Afbildning af „Jomfrukoret“ i Maribo Kirke, hvor Leonora Christinas Grav sees i Forgrunden med et Trægitter om Ligstenen. Dette Trægitter er nu borttaget.

i det foregående, nemlig Kall Rasmussens Efterretninger om Musse Herred, udtaler Forfatteren (S. 36) som sin Overbevisning, at Leonora Christinas Lig efter Begravelsen er bleven ført bort af hendes Børn. Det skulde nemlig have vist sig ved Undersøgelser af Graven, som vare foretagne i dette Århundrede, at der vel var bevaret Rester af de 3 Børns Kister og af deres Ben, men for Moderens Vedkommende ingen af Delene. Da der nu oven i Kjøbet på Stedet selv havdes et gammelt Sagn om, at en Bortførelse af Liget havde fundet Sted, så Sagen virkelig meget sandsynlig ud, og jeg har selv tidligere været tilbøjelig til at dele Kall Rasmussens Mening ¹⁾. Der var imidlertid overset to væsenlige Omstændigheder. Først, at Graven allerede 1765 havde været åbnet og «omlagt» ²⁾, ved hvilken Lejlighed det let lod sig tænke, at netop Leonora Christinas Kiste kunde have lidt Overlast af nysgjerrige Beskuere eller måske endog af havesyge Voldsmænd. Dernæst, og det er det afgjørende, at der ved en af de i dette Århundrede foretagne Undersøgelser af Graven endnu forefandtes 4 menneskelige Hovedskaller, eller netop det Antal, som i Følge Indskriften på Ligstenen skulde være der ³⁾. Herved falder altså den hele Historie til

---

¹⁾ Se Danske Samlinger 5 Bd. S. 218 Anm. 4. Jeg tilskrev i den Anledning Grev Waldstein, som også lod foretage nogle Undersøgelser; jvfr. Grev W.'s Forord til den tyske Oversættelse af „Jammers-Mindet“ S. v—vi.

²⁾ Kall Rasmussen a. St. S. 283.

³⁾ Jeg skylder Hr. Etatsråd J. J. A. Worsaae Tak for at have henledet min Opmærksomhed på denne Omstændighed. En Åbning af Graven 1819 fremkaldte en Meddelelse til Kommissionen for

Jorden, og der vil i Fremtiden ikke være mindste Grund til at tvivle om, at det Land, som er stolt af at have Ejendomsret til Leonora Christinas Minde, også gjemmer hvad der er tilbage af hendes Støv¹⁾.

Af de Breve og Aktstykker, som meddeles her bagefter, og som udgjøre en væsentlig Del af Grundlaget for den

---

Oldsagers Opbevaring fra Pastor Boeck. Den er aftrykt hos Kall Rasmussen a. St. S. 34—35. Det siges her, at der i Begravelsen ikke findes „Spor af Kisten eller Liiget“ (Kall Rasmussen har både her og i den næstfølgende Linie ved en Trykfejl: Laaget). Men i en Indberetning fra Kirkeværge H. C. Krøyer angående en senere Undersøgelse af Graven er dette Udsagn berigtiget i Overensstemmelse med, hvad jeg ovenfor har ytret. Man ved dette ikke af Indberetningen selv, som rimeligvis nu er tabt, men af en Notits, som er indført i „Protokol over oldnordisk Museums Forøgelse“ (i oldn. Museums Arkiv) i Anledning af, at en Guldtrøse, som Krøyer tillige med nogle andre Sager havde fundet i Graven, 1829 blev indlemmet i Museet (den er i Året 1870 afgivet til Samlingen på Rosenborg). Hin Notits lyder således: „Indsendt ved Kirkeværge Kiøbmand Krøyer i Marieboe. MMX. En lille, kunstig vævet Guldtrøse, funden i Eleonora Christine Ulfelds Grav i Maribo Kirke. Den blev funden ved at undersøge Graven, da Kisterne i den befandttes at være aldeles opløste, og intet videre fandtes, undtagen 4 Pandskalle og andre Been, samt nogle Messing- og Jern-Zirater.“

- 1) Medens nærværende Skrift er under Trykken, modtager jeg (den 8de November 1872) et Exemplar af en engelsk Oversættelse af „Jammers-Mindet“ (Memoirs of Leonora Christina etc. Translated by F. E. Bunnëtt. London 1872.), i hvis Indledning, der ikke er skrevet af Mr. Bunnëtt, også gjøres nogle Bemærkninger om Leonora Christinas Ophold på Maribo

forudgående Fremstilling, have adskillige allerede tidligere været udgivne af mig i en Opsats i Danske Samlinger (5 Bd. S. 209—38), der fører omtrent samme Titel som nærværende Skrift. Det meste af det nye, som her er kommet til, hidrører — ligesom også nogle af de i det foregående benyttede Aktstykker — fra ét enkelt Sted, nemlig det for dansk Historie ikke uvigtige Arkiv på Børringe Kloster i Skåne. Når jeg ikke kan andet end føle mig den nuværende Ejer af Børringe Kloster, Hr. Greve Corfits Beck-Friis, i høj Grad forbunden for den Tilladelse han har givet mig, en ham personlig ubekjendt, til her på Stedet at benytte Papirer, der uden Tvivl høre til hans dyrebareste Ejendele, har jeg dog en ganske særlig Trang til at bevidne Hr. Grevens Broder, den svensk-norske Minister i Kjøbenhavn, Hs. Excellence Baron Lave Beck-Friis, min varmeste Tak, dels for at have erhvervet mig hin Tilladelse, dels for den overordenlige Elskværdighed,

---

Kloster. Da jeg i denne Indledning nævnes som den, der har „supplied the materials“ til den, og det — blandt andet — kunde synes påfaldende, at der mellem hine Bemærkninger om Opholdet på Mariibo forekommer flere, der ikke stemme med Fremstillingen i nærværende Skrift (eller med min tidligere Opsats om samme Gjenstand i Danske Samlinger 5 Bd. S. 209 flg.), finder jeg Anledning til nærmere at bestemme hint Udtryk således, at jeg dels i Almindelighed har anvist Indledningens Forfatter nogle Afhandlinger, som kunde benyttes til hans Arbejde, dels på nogle ganske enkelte, bestemt formulerede Spørgsmål har givet bestemte Svar, men at jeg ellers hverken i Hensende til Helheden eller til Enkelthederne kan påtage mig noget som helst enten af Æren eller Ansvar for hin Indledning, af hvilken jeg ikke har set en Linie, før Bogen var udkommen.

hvormed han er kommen mig i Møde, hver Gang jeg under min Syslen med hans store Stammoders Historie har taget mig den Frihed at lægge Beslag på hans Tid. At jeg har tilegnet Hs. Excellence dette beskedne Skrift, er kun et svagt Udtryk for, hvor meget jeg er mig bevidst at stå i hans Gjæld.

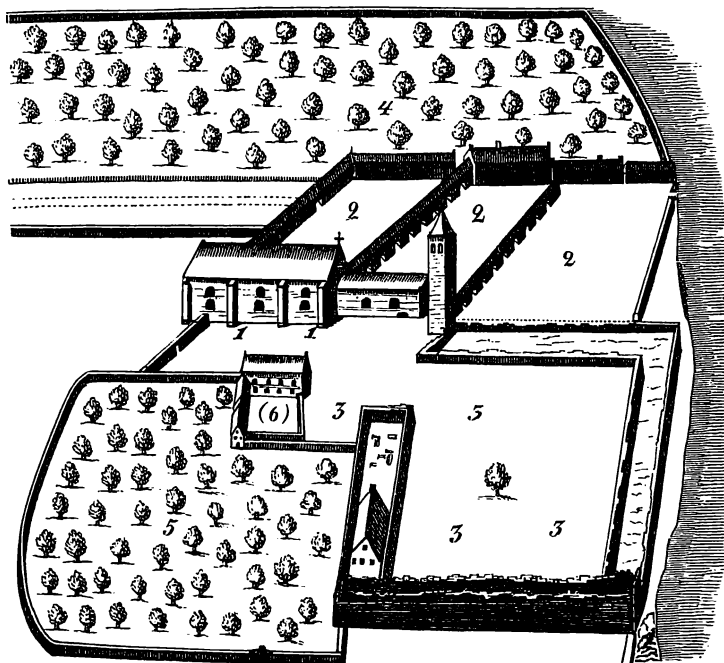

BREVE OG AKTSTYKKER.

Maribo Kloster efter Resen's Atlas.

(Syd.)

(Nord.)

1. Kirche.
2. Brødre kloster, nu sogne præstens Residentz.
3. Søster Closter.
4. Brødre-hafve.
5. Søster-hafve.
- (6. Nykloster.)

1.

Frøken Urnes Meddelelser om Leonora Christinas Liv på Maribo Kloster.

Disse Meddelelser hidrøre fra en Dame, der, som allerede omtalt i det foregående, hørte til Leonora Christinas nærmeste personlige Omgivelser i de allerfleste af de År, denne levede på Maribo Kloster, og skjønt de ere bragte på Papiret meget længe efter den Tid — nemlig i Midten af det 18de Århundrede og i Frøken Urnes eget 80de År —, har hun dog bevaret Mindet om den i tro Erindring. Om hendes Personlighed vide vi dette, at hun hed Dorteia Sophie Urne, og at hun var en Datter af Knud Urne til Axelvold og Anne Ulfstand (se Klevenfeldt's Stamtavle over Fam. Urne, Geh.-Ark., og Bendz: Efterretn. om Rønninge og Rolfsted Sogne S. 17). Hvor hun kom hen efter Leonora Christinas Død, er mig ikke bekjendt, men 1748 opholdt hun sig i Rønninge i Fyn, hvor Klevenfeldt besøgte hende. Denne havde siden „den Lykke at forskaffe Fr. Urne fra den Dyrebare Printzesse Charlotte Amalijs Kongl. Høyhed 50 Rd. aarlig Pension, som continuerede efter hendijs Død for det halfve til Een hendijs Broder Datter ')." Hun døde i Rønninge den 11te November 1756. 86 År gammel (Bendz: a. St.; hun var født 1669).

Frøken Urnes Meddelelser ere, hvad der skjønnes af deres Form, fremkomne som Besvarelse af et Antal bestemt formulerede

---

1) Se Klevenfeldt's Noter til de nedenfor S. 80 Anm. 6 omtalte Blade af et Exemplar af Gerner's Postil.

Spørgsmål, som en videbegjærlig har stillet til hende i Anledning af hendes Samliv med Leonora Christina. At den pågjældende ikke har været nogen anden end den så ivrige Samler af personalhistoriske Efterretninger Klevenfeldt, fremgår af flere Omstændigheder. For det første vide vi jo, at Klevenfeldt trådte i personligt Forhold til Frøken Urne netop omtrent ved den Tid, da hendes Meddelelser må være optegnede. Dernæst fandtes selve Optegnelserne mellem Klevenfeldts efterladte Samlinger (se Museum Klevenfeldianum pag. 256 Nr. 34). Endelig siger Klevenfeldt et Steds, at Frøken Urne havde skjænket ham nogle Breve, som Anne Cathrine Ulfeldt havde skrevet til hende efter Moderens Død ¹⁾, og sådanne Breve solgtes også på hans Auktion (Museum Klevenfeld. pag. 256 Nr. 35); men i Frøken Urnes Optegnelser forekommer netop en Ytring om, at hun sammen med Optegnelserne oversender nogle Breve af den Art, som Klevenfeldt omtaler.

At iøvrigt de ofte nævnte Optegnelser ikke ere bragte på Papiret af Frøken Urne selv, men nedskrevne af en anden efter hendes mundlige Beretning, siges udtrykkelig i Klevenfeldts Auktionskatalog. Hvem der købte dem efter Klevenfeldt, vides ikke, men for Tiden bevares de mellem Biskop Bloch's håndskrevne Samlinger til den Fynske Gejstligheds Historie på Universitets-Bibliotheket (Additam. 138 Fol.), og det på dobbelt Måde, nemlig både i Original og i Afskrift. Originalen er dog i en meget mangelfuld Tilstand. Den har oprindelig bestået af 3 Kwartblade (af hvilke imidlertid det sidste på Bagsiden har været så godt som ubeskrevet), men af disse er nu kun det første nogenlunde i Behold; af de 2 andre er mere end Halvdelen afrevet. Heldigvis er Afskriften taget, medens Originalen endnu var hel, så at i det mindste de fleste Huller i denne have kunnet udfyldes; at det ikke har kunnet ske med dem alle, hidrører fra, at også Afskriften på et Par Steder er revet itu. Som Forholdet er, har Texten måttet sammensættes vexelvis efter Originalen og Afskriften, og da hver af disse har sin egen Retskrivning, har jeg ikke troet på dette Punkt at burde tilstræbe en fuldkommen nøjagtig Gjengivelse, men har foretrukket at give det hele med nyere Retskrivning, dog således, at selve Ordformerne ere blevne uforandrede.

---

¹⁾ Se Klevenfeldt's Noter til de S. 80 Anm. 6 omtalte Blade.

Jeg skal endnu kun tilføje, at det meste af det, der omtales i Frøken Urnes Meddelelser, allerede er udførligere oplyst i det foregående, dels i selve Fremstillingen, dels i de denne ledsagende Anmærkninger, og hertil må jeg da i det hele henvise de Læsere, der ønske at vide nærmere Besked. Kun til ganske enkelte Efterretninger vil der være Anledning til her at knytte nogle nye Oplysninger.

1. Anno 1686 kom Frøkenen¹⁾ til Grevinden og var re-kommenderet til hende af Admiralinde Sophie Bielke²⁾ og flere fornemme Venner; thi hun kunde ikke antage hende før for hendes Vilkår[s] Skyld. Men Jomfru Anna Sophie Ulfeldt, som var Grev Ulfeldts Broderdatter, fulgte hende til Maribo³⁾ og blev ikkun hos hende 1 År.
2. En af Grev Ulfeldts Søsterdøtre, navnl. Sophie Friis, kom over for at ville gjøre sin Opvartning hos Grevinden, da hun forblev der i 2 År, rejste så til sin

---

¹⁾ D. e. Meddelerinden. I Afskriften, hvor tredie Person er forandret til første Person, står: „jeg (sc. Frøken Uhrne)“. Meddelerindens Navn angives overhovedet intet Steds udtrykkelig i de originale Optegnelser, men den anførte Bemærkning i Afskriften i Forbindelse med Meddelelsernes hele Indhold er mere end tilstrækkelig til at godtgjøre hendes Identitet med den Frøken Dorteia Sophie Urne — forhen „Frøken Opvarierske hoff Fru Eleonora Christina, da hun opholdt sig i Maribo“ —, som Klavenfeldt kjendte (se Kl.'s Noter til de nedenfor S. 80 Anm. 6 omtalte Blade.

²⁾ Formodentlig Marie Sophie Bielke, Amiral Christian Bielkes anden Kone. Hun var en Datter af Rigsamiral Henrik Bielke og Edel Ulfeldt (jvfr. „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 31 Anm. 3), var født $\frac{3}{4}$ 1657, og, da hun ægtede Bielke (1680), Enke efter Klaus Krabbe til Torstedlund. Hun døde $\frac{1}{2}$ 1686 (se Universitetets Ligprogram over Chr. Bielke, og St. Friis: Roskilde Domkirke S. 101).

³⁾ Jvfr. ovenfor S. 8. Frøken Urnes Udsagn stemmer med, at Anne Sophie Ulfeldt ikke mere nævnes som boende på Husumgård i Bilagene til Kjøbenhavns Amts Kop- og Kvægskats Regnskab for 1686 (Rentek.-Ark.).

Søster på Bruagergrd¹⁾. Nogle År derefter tog hun²⁾ sin Datterdatter, som var avlet af Hr. Lauge Beck og Frøken Eleonora Sophie, Comtesse d'Ulfeldt, til Andarum i Skåne³⁾. Samme forblev i nogle År hos Grevinden, da hendes Moder begjærte hende, efter at Frøkenens Søster var . . . Samme lever endnu og bor i Skåne, hvilket hendes Skrivelser til mig udviser⁴⁾, hvorudi hun har begjært af mig Grevindens hendes Grandmamas Postil, Vers, hendes Arbejde med videre, hvilket jeg og oversendte hende altsammen, undtagen Postillen, som jeg ikke vilde se i nogen andens Hænder, uden i Grev Ulfeldt[s]⁵⁾, men ikke har kunnet dertil finde Lejlighed⁶⁾. Hvem hendes Mand

¹⁾ Søsteren, Karen Friis, var gift med Jakob Ulfeldt til Kars-tofte (og Bruagergård?).

²⁾ D. e. Leonora Christina.

³⁾ Scilicet: til sig.

⁴⁾ Et Brev fra Elisabeth Beck til Frøken Urne af 1735 solgtes også på Klevenfeldts Auktion (Museum Klevenfeldianum pag. 256 Nr. 35.

⁵⁾ D. e. Grev Leo Ulfeldts.

⁶⁾ Da Klevenfeldt 1748 besøgte Frøken Urne (se ovenfor S. 77), skjænkede hun ham — efter hans eget Udsagn — et Exemplar af Geiner's Postil over Evangelierne (Kbh. 1684, Fol.), som i sin Tid havde tilhørt Leonora Christina, og som foruden nogle Vers af denne selv indeholdt adskillige Optegnelser af hendes Børn og af andre Personer, som hørte til hendes Bekjendtskab. Det er uden mindste Tvivl den samme Postil, som Frøken Urne ovenfor omtaler. Hvor selve Bogen nu er bleven af, vides ikke (den findes opført i Museum Klevenfeldianum p. 22 som Nr. 312), men de beskrevne Blade, af hvilke de 2 have dannet Bogens Forsatsblade, medens 2 andre have været anbragte bag i Bogen, ere endnu til og opbevares i det kgl. Bibliothek (Ny kgl. Samling Nr. 1394 f., Fol.). På det af disse Blade, som synes at have siddet forrest i Bogen — men som iøvrigt må være blevet beskrevet senere end det næstfølgende Blad — findes på første Side, smukt præntet med Leonora Christinas egen Hånd, et Digt af hende til Gerner („Den Liidende Christinne taler til denne Bogs Author“); det er, på de 2 sidste Linier nær, trykt i Athene for 1813 S. 403. På samme Side af samme Blad står et andet egenhændig nedskrevet Digt af Leonora Christina „Til Peder Jensen Tøtzløff, Boig-Skriffuer oc Hoff-Auctions Director, som forærte mig denne Bog 1685, Aarets Første-Dag“. På det

er¹⁾, ved hun²⁾ ikke. Dernæst tog Grevinden en liden Jomfru til sig, navnlig Elsebeth Ulfeldt, som var sl. Grevens Søsterdatters Datter, Fru Karen Friises Datter fra Bruager, og var opkaldet efter Grevens Søster Elsebeth Ulfeldt. Denne Jomfru lod Grevinden oplære ud[i] et og andet, og blev tillige med mig på Maribo Kloster, indtil Grevinden døde, og er nu Frøken udi Roskilde Jomfrukloster³⁾.

2det Blad læses et Digt, som i Følge en Bemærkning af Klevenfeldt („*etter Frøyken Urnis Relation*“) er skrevet af den nævnte Peder Jensen Tødsløf, og hvori Kjøbereren af Bogen opfordrer denne til at følge med ham ind i „*Taarnet*“, for at den der efter dens eget Ønske kan blive ejet af en „*Ret dybsindig widsoms Hierne*“. På det 3die Blad have Leonora Christinas efterladte Børn — Anne Cathrine, Leonora Sophie og Leo — hver især skrevet nogle Linier til Frøken Urne, indeholdende dels Ønsker for hendes Fremtid, dels en Erklæring om, at Bogen fra nu af tilhører hende som en Gave fra dem. Anne Cathrine Ulfeldts Tilskrift (Frøken Urne benævnes her: „*den Høy Ædle Welbaarne Jomfrue Dorothea Sophia Urne*“) er dateret Maribo Kloster første Pinsedag Anno 1698, de 2 andre Maribo Kloster den 26de Juni 1698. Leo Ulfeldt underskriver sig: „*Leon Gr. v. Vilfeldt, Obrister*.“ På Bagsiden af samme (3die) Blad er med en Hånd, som jeg ikke kjender, men som mulig kunde være Frøken Urnes, nedskrevet et Digt af Leonora Christina i Anledning af Gerner's Postil over Epistlerne (trykt nedenfor som Nr. 25 b af Aktstykkerne). På det 4de Blad står et Digt af Præsten H. Roth i Maribo, hvori Gerner prises lykkelig som den, der ved sin Lærdom formår at erhverve sig slige Yndere, at hans Bog ikke blot mere og mere er kommen „*i Høye Adels Gjemme*“, men også vedbliver at være der som „*Angenehm Present*“. — Endelig har Klevenfeldt på ethvert at de nævnte Blade nedskrevet en Del Notitser, mest af personalhistorisk Indhold.

1) Elisabeth Beck var i Følge Ljunggren (Skånska Herregårdar 5 Bd., under Christinehof) først gift med en „*Bruksinspektör*“ Limnell og måtte for dette Giftermål døde meget af Faderen og Brødrene. Siden (^{20/4} 1725) ægtede hun en Kammerråd C. M. v. Zeschen (Klevenfeldt's Stamtavle over Fam. Beck, Geh.-Ark.).

2) Frøken Urne.

3) I Følge V. Skeel (Optegnelser om Roeskilde adelige Jomfrukloster S. 100—1) blev Elsebeth Ulfeldt indskreven i Klosteret 1714; hun døde ugift 1769.

3. Grevindens fornemmeste Okkupation var Gudsfrygt, idet (!) hend[e]s Domestikker bleve forsamlede udi en Stue udenfor hendes Sengekammer. Udi hendes daglig Morgenbøn stod: Gud hjælpe alle Fanger og trøste de skyldige og redde de uskyldige! Derpå forblev hun i sit Sengekammer den ganske Formiddag, som hun anvendte på Læsen og Skriven. Hun sammenskrev en Bog, Heltinders Pryd kaldet, som Komtesse A. C. Ulfeldt og Grev Leon tog med sig med mange andre rare Skrifter. Hendes Arbejde er fast ubeskrivelig og har ingen Lige, såsom med at sy i Flammer, virke gylden Arbejde, dreje udi Rav og Elfenben. Ja, hun knyttede i Ruder sit Liglagen, som var 6 Al. langt og 2½ Al. bredt og var underfodret med hvidt Taft. Hendes Pude var af samme Sort, og stod på samme Pude Vers af hende selv forfærdigede, og som her medfølger. Item et Øjenklæde af hvidt Taft med hendes Vers på, som ligeledes medfølger¹⁾. Samme Øjenklæde havde hun broderet med 2de Engle, holdende en Laurbærkrands over Versene.
4. Hendes Arbejde hvor er henkommen, er foran i det 2det Responso meldet om, så at jeg har ikkun ganske lidet deraf tilbage, hvilket består i 2 små Stykker, som Grevinden med egen Hånd haver begyndt på for at lære mig at sy samme Sting.
5. Denne Post sees af den anden.
6. Hendes Domestikker bestod af 2 Kammerpiger og 4 andre. Mandspersonerne bestod af 2 Pager, som læste tysk til og fra Bords, samme og skiftedes til hver Uge at læse, men dog begge på en Gang gjorde Opvarthing. Samme vare af skikkelige Borger- og Præste-

---

¹⁾ I Følge en Bemærkning i Afskriften fandtes disse Vers ikke, da Afskriften blev taget, men Afskriveren, som har læst dem „i det danske Magazin (?) for 24 Aar siden“, meddeler dem efter Hukommelsen. Jeg finder dog ingen Grund til at aftrykke dem her, da det er de samme, som ere trykte i „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. 210—11.

børn. Den ene kom i Grevindens Hof, strax efter hun var kommen til Maribo, og forblev hos hende til hendes Død, da Greven tog ham med sig til Wien; og var samme Pages Navn August. Den anden, nemlig Præstesønnen, kom til sin Fader, Hr. Hans Bedske ¹⁾, i Låland. Dernæst af 1 Lakej, en Kusk og en Gårdskar, alle vel klædte i fuldkommen Liveri. Og førte ellers en god Økonomi, til hvilken hun brugte mig, og jeg, Gud være æret, fandt Nåde både af Grevinden, Komtessen og Greven, som kontinuerede ej alene til Grevindens Død, men endog efter hendes Død hos Komtessen og Greven, hvilket af Komtessens Breve noksom kan sees, og som her medfølger ²⁾.

7. Sperling kom der iblandt for at gjøre sin Opvartning, da han altid var Grevinden velkommen, men var der ej længere end en 8te Dages Tid hver Gang. Hans Søster, Jomfru Eleonora Sperling, var også engang med ham og ligeledes forblev der en 8te Dage.
8. Peder Jensen Torsloff ³⁾ kom ofte til Grevinden, dog fornemmelig om Jule- og Nyårstider, og talte undertiden om den Opvartning, han gjorde hos Grevinden i det Blå Tårn, forærende hende iblandt, da Glas, da Bøger, og forrettede (!) tillige med Sperling hendes Kommissioner, såvel inden- som udenlands. Samme

¹⁾ Fornavnet er næppe rigtigt. I det mindste har jeg ikke fundet nogen anden Præst på Låland af Navnet Bedske (eller Beske) i den Tid, hvorom der her kan være Tale, end Anders Madsen B., som først var Rektor i Saxkjøbing (1678—81) og derefter Præst til Slemminge og Fjelde Menigheder (1681—1718); se Rhode: Saml. til Laalands og Falsters Historie 2 Udg. 1 Bd. S. 368 og 411.

²⁾ Se ovenfor S. 78.

³⁾ Den rette Skrivemåde af hans Navn er uden Tvivl Tødslof. Således skrives det ikke blot af Klevenfeldt, men også i Zahlkassens Regnskaber 1683 og 1684, Hofetaten (Rentek.-Ark.). Af disse fremgår det tillige, at han i hine År beklædte Stillingen som Borgret-Skriver (ikke, som Leonora Christina siger S. 80 Anm. 6, Borg-Skriver).

Hof- og (!) Auktionsdirektør havde lært hende at dreje, da hun sad i det Blå Tårn ¹⁾.

9. Samme Torsløff døde ugift førend Grevinden.
10. Af dem, som vare hos Grevinden, ere ingen i Live uden den [fø]rom^e Frøken i Roskilde Jomfrukloster, Hr. Provst Roth i Maribo ²⁾, og jeg, som nu er i mit 80de År.
11. Lærde Virtuoser eller Kunstnere holdt hun ingen af, m[en nok?] gad hun hørt og tale med dem, og når Landemøde ho[l]dtes, kom] til hende både Stiftamtmanden og Biskoppen og . . . . Endel af dem tiltalede hende på latin, men hun [svarede] altid på dansk.
12. Skrifter har hun vel efterladt sig, men ere blevn[e førte?] med Frøken A. C. til Wien. Hun holdt et lidet As . . . , på hvis Låge stod disse Ord: Se ej til min udv[ortes], men vel til min indvortes Dyd. Dog har jeg endn[u noget?] af en Komodie, hun selv haver sammensat, som h . . .
13. Fra Frøken A. C. haver jeg endel Breve fra hendes Rejses Begyndels til hendes Ankomst til Wien, med mange Hilsener fra Greven. Samme Herre beviste [sig] og var særdeles liberal imod mig formedelst min Tjeneste og Opvartning hos hans Fru Moder, og vilde [jeg] derfor, at ovenmeldte Postil ej skulde komme i nogen andens end i hans Hænder.
14. Kongen havde befalet, at når hun døde, skulde det strax gives tilkjende, da hun skulde blive begravet efter sin Stand, men hun tilskrev Hans høje Excellence Gyldenlev og bad ham på hendes Vegne at takke Hans

---

¹⁾ I Klevenfeldt's Noter til de S. 80 Anm. 6 omtalte Blade siges der, at Leonora Christina først lod Tødsløf lære at dreje, og siden lærte han hende det.

²⁾ Han var født 1669, blev Sognepræst i Maribo 1696 og døde som sådan ¹³/₁₆ 1751; se Rhode: Saml. til Laal. og Falsters Historie 2 Udg. 1 Bd. S. 350--51, og A. Kall Rasmussen: Efterretn. om Musse Herred 1, 280. I Følge Hr. Kordegn Ross's før omtalte Beskrivelse af Maribo Kirke skal han oftere være kommen til Leonora Christina i hendes sidste Levetid, hvad der altså burde være nævnet ovenfor S. 62--63.

Majestæt for den særdeles kongel. Nåde, med Begjæring, hun måtte hensættes i al Stilhed og uden Cereemonier. Hun stod under en sort Bajrs Himmel. Hendes Kiste var overtrukken med sort Læder uden nogen Bogstaver eller Beslag. Hun forlangede ej at blive bortbåren af andre end de sædvanlige, og det om Aftenen, gelejdet af 2de Grev Holker fra Orebygård, Sognepræsten Mag. Henrik Roth og Kapellanen ¹⁾). Hun blev bortført ved Lys, som både var ved Kisten og i Kirken, og om Morgenens Kl. 6 blev

15. Begravelsen tilmuret, og blev i samme Begravelse indsat de 2de Børn, som vare satte i et Våbenhus i Nikolaj Kirke, da Greven var faldet i Unåde.
16. Hendes årlig Pension var af Førstningen ikkun 1000 Rd., men siden derefter forbedrede Hs. Majt. den med 200 Rd. årlig. Hende blev ellers givet 4 Heste af Kongens Stald, så og forundt hende fri Ildebrand, som kunde strække sig til 100 Læs; fik desuden et Par Gange om Året fersk Fisk af Søen, som lå ved Klosteret; så og, når Tiden faldt med at fælde Dyr, blev hende givet månedlig hver anden Gang et Dådyr og hver anden Gang et Aldyr.
- [17. Gr]ev Leon Ulfeldt var trende Gange på Maribo Klo[ster], efterat han var kommen i kejserlig Tjeneste ²⁾).

---

¹⁾ Formodenlig Hans Christensen Alrom, som dengang var residerende Kapellan i Maribo (Rhode: Saml. til Laal. og Falsters Historie 2 Udg. 1, 355).

²⁾ I Gl. kgl. Smlng. Nr. 3092, 4to (Breve til Sperling) findes i en særskilt Pakke, udenpå hvilken H. Gram har skrevet: „Ex Relictis chartis Sperlingii, bekommet af Hr. Justitz Raad Reitzer 1715 in Junio“, et Brev skrevet med Leonora Christinas Hånd, dateret „Helsingør den 10. Jan. 1684“, og underskrevet med et Par flygtige Træk, der skulle betyde J(ørgen) H(ansen); jvfr. Danske Samlinger 2 R. 1 Bd. S. 226—27. Her findes den Meddelelse om Leo Ulfeldt, som jeg har omtalt ovenfor S. 23 Anm. 2. Det pågjældende Sted lyder således: „J mens her er papier bar, wil ieg med deele en Tjiding, ieg haffuer om den yngste aff Vlfeltz Sønner, i meening att den skal were hannem angenehm att høre om sin Dicipel. En Capitain aff Hertogen aff Lottringens Dragoner er bleffuen sent til Rom i ett Ærinde, haffde oc

Den [første Ga]ng Christi Himmelfarts Dag incognito, da hans Folk lå imidlertid på Femeren, og lod han sig samme Gang kalde Faber . . . [va]r der ikkun 24 Timer, da han var Oberst i kejserl. Tjeneste. [Anden Ga]ng kom han i Dimmelugen og blev der efter kongl. Tilladelse [14 Da]ge, så at hans Fru Moder, Komtessen og mange andre [forn]emme Venner glædede sig inderlig. Samme Gang lod han sig [ka]lde Grev Ulfeldt og var da bleven Kammerherre hos Kejseren, bærende både Guldnøglen og Kejsereus Portræt, og kom til ham Grev Holkerne, Amtmanden og mange andre fornemme Herrer. **3.** Kom han efter Grevindens Død for at afhente Komtessen hans Søster, da alle trende Søskende vare samlede. Grevinden døde in Martio, og blev jeg så hos Komtessen, indtil Greven kom at afhente hende ¹⁾, da jeg ikke uden vemodige Tåre fulgte [dem] til Skibs in Augusto.

[Tidligere udgivet af mig i Danske Samlinger 5 Bd. S. 212—22.]

---

en befaling til Dronning Christina att aflegge; iblant anden tale sagde forte Capt., att den vnge Vlfelt haffde holt sig, saa som hands Naffn lyder, ded er som en løffue; hand haffuer med 80 Cuirasserer (som hand fører) forhindret 2000 Tartarer att trenge igiennem en Pass, oc dermed salueret et Regiment Dragoner, som fick tiid att affwarte ett anded Regiment til Secours. Hertogen aff Lottringen tog den Vnge Ritmester Vlfelt i Armen, Kyste hannem oc sagde: Mine Dragoner er eder Derris Liiff skyllig, ieg skal aldrig forglemme denne action, men skal recompensere den. Dronningen sagde saa dertil: ded er mig i synderlighed kiert att høre, att hand har holt sig saa wel, helßer ham fra mig oc siger, att ieg skal hielpe huor ieg kand, att ce braue garçon kand poussere sin Fortune, oc were hannem i Moders sted, effter som den Vlyckelige dame nu icke kand“ o. s. v. (I Randen:) „NB. Den vnge Vlfeltz Fader broder, G. Frantz, gjorde lige saadan action, der hand war Ritmester, oc war Aarsag til all hands Forfremmelse“.

¹⁾ Han var endnu den 26de Maj (ny Stil) i Siebenbürgen (se Aktstykkerne Nr. 22), men som vi ovenfor have set (S. 80 Anm. 6) var han allerede på Maribo Kloster den 26de Juni.

2.

Brev fra Leonora Christina til den yngre Sperling.

Høyæret H. *Doctors* aff den 8. *Sep.* er wel indkommen, oc Perlerne med Ringen sin Eyermand igien leueret; tacker meget for den haffte møye; er der nogen Omkostning der paa anwent, da føris ded mig til Regnskab. Mig er nu forsickret, att Closteret icke skal were meget forfalden, men Byen fast att were Øde, saa att icke let her effter nogen Guldsmed skal der boesette sig. F. Birgitta Friisis Sl. Mand war frue Birgitta Totts Broder ¹⁾, oc findis vdi F. Birgitta Friisis giemme mange aff Birgitta Tottis Skrifter, som aldrig er gaaet i tryck; dennem gaff hun mig paa sin Syge Seng, wiste beskeen om alle Skriffters Jndhold; henders fattig effter latte goetz staaar paa Soer, der boede hun; naar ded aabnis, da faar ieg alt huis skreffuet er. J midler tiid laffuer ieg mig nu paa reisen, haffuer alt laded ind Skiibe, huis Boeskab ieg for ded første haffuer kundt rappe samme[n]. Att sette Boe aff ny er tungt; ett gott Moed trenger igiennem, man faar att krybe, førend man kand gaa; ieg haabis, att all omsorrig snart skal faa ende for mig, ieg er Suag oc nu nyligen sluppen en Guulsoet, [min] Maffue er gandske forhutlet, den forandring forsaarsager ded. Jeg skal slæbe, saa lenge Gud wil, den gamle Krop oc

¹⁾ Henrik Thott til Boltinggård og Gladsaxe, en Broder til den for sin Lærdom bekjendte Birgitte Thott, var gift i 3die Ægteskab med Birgitte Friis, en Datter af Jesper Friis og Elsebe Ulfeldt (se ovenfor S. 7 Anm. 1.). Birgitte Thott som var gift med Otte Giøe til Torbenfeld og Turebygård, døde i Sorø den 8de April 1662 (f. 1610). Om hendes efterladte Håndskrifter se bl. a. Schønau: Lærde Fruentimer S. 1391—92; og Vogelsang: Fortegn. over Haandskrifterne i Karen Brahes Bibliothek S. 25 og 35—36.

dragis med den; Gud vnde Sinnene derris fremdelis førighed
til sidste Aandedret. Jeg helßer Søsterne oc forbliffuer

Husom den 18. *Sep.* 1685.

Høyæret H. Doctors
Til Tieneste *Affectionerte*
Leonora Christina.

[Udskrift:]

Herrn
Herrn *Doctor Otto Sperling* Dieses
In
Hamburg.

[Efter Originalen i Gehejme-Arkivet, Ulfeldtske Sager Nr. 19.
Tidligere udgivet af mig i Danske Samlinger 5 Bd. S. 222—24.]

3.

Brev fra Leonora Christina til Jomfru Anne Brahe.

Mademoiselle.

Som hun haffuer werret den sidste aff de, som kalder sig miine Wenner oc ieg holder der for, som mig forgangen Aar indtil nu haffuer giort den ære att besøge, saa wil ieg were den første att fremføre mit Nyt Aars ynske, huilcken skal bestaa i disse tuende Ting, som erre, att Gud wille vnde hender Helbred oc Sindsens fornøyelße. Gud raader *absolut* for begge Deelee, men wii kand meget selffuer *contribuere* dertil, thi wii kand selff for aarsage oß en ond Helbred, oc wii for Vroeliger oß selff ofte vden Skiæl, oc dersom oß end synnis, att wii haffuer fuldkommen Skiæl til att bekümre oß, saa staar ded dog til en Deel i worris

Mact for (!) att sette Sinnet i Roelighed. Min ynske Helbredden angaaende wille Gud staedfeste; til ded øffrige *contribuerer* hun selfuer, i ded hun sig haffuer vdwald Friherre Standen, som Fornøyelsen icke saa let *troublerer* ¹⁾. Jeg skulle wel icke melde om anded i denne skriffuelse, som kunde giffue besuering, men ieg wed, att hun som min Wen icke tager ded ille, att ieg beder hender att fornemme hoes hs. *Exc. H. Gøe* ²⁾, huorledis hannem synnis, ieg best kunde lade errindre hs. *Exc. G. Reuentklow* ³⁾ anlangende en *ordre* til Wiltmesteren, att hand wille befale Skow-Rider Nels Hansen, att hand skulle forskaffe mig ded wilt, Kongl. Majt. allernaadigst mig haffuer forunt; samme Skow Rider haffuer icke sendt ded allerringste, naar ded haffuer werret hands Maanet, men Hans Larsen Skovrider haffuer sendt rictig effter *ordre*; nu war min begiering, att hannem maatte befales de[d], hand resterer med, at fremsende tiid effter anden; sandelig, ded er her saa knap for leffuens Midler, att ded er icke troelig. Vdi nesten 8, 9 Vger bleff her icke slactet et Nøed, Hønß eller Eeg er icke saa til Aars att faa her, saa her er et maffuert sted. Fiskeren fra Nykiøbing kommer oc icke, oc maa ieg sige, att om hand end kom hid att fiske, saa haffde ieg ingen gaffn der aff, thi forgangen Aar war der den som forwente ded. Denne bekünring er nødvendig; dog skal den icke forminske mig min fornøylighed, om den icke erlangis, men ieg skulle were enda bedre fornøyet, om ieg vdi Gierningen kunde erwiiße, att ieg er

Mariboe Closter
den 13. *Janu.* 1689.

Mademoiselle
Hendis tienst *affectionerte*
Leonora Christina.

---

¹⁾ Jeg er bleven gjort opmærksom på, at vi vistnok her have at gjøre med et Ordspil, idet der ved „Friherrestanden“ menes den ugifte Stand. Det er ganske sikkert, at denne Forklaring giver den bedste Mening.

²⁾ D. e. Stiftamtmanden, Gehejmeråd Markus Giøe.

³⁾ D. e. Overjægermesteren, Grev Konrad Reventlov.

Min Daatter helßer hender tienstwenligen oc ynsker hender alt ded goede, hun sig selffuer kand ynske, oc beder wii begge, att hun wille worris helßen hoes Frue Stiftt Ambtmansken ¹⁾ afflegge oc ynske hender paa worris wegne et glædeligt Nyt Aar med all welgaaende oc en Søn i Aar; mig er sagt, att hun er fructsommelig; er ded saa, da Gud vnde hender en glædelig forløbning i rette tiide ²⁾.

Jeg haffuer intet skreffuen hands *Exc.* om Wiltet, thi ieg wed, att ded icke altid er tiid med saadanne *bagateller*; hun wed at treffe bequem tiid dertil.

[Efter Orig. i Ny kgl. Samling Nr. 2146 c, 4to. Brevet er uden Udskrift. Det har tidligere været trykt (foruden i Danske Samlinger 5, 225—26) i Nyt Aftenblad 1826, S. 228—29, hvor dog en Udskrift til Anne Brahe, som hører til et andet Brev, med Urette er henført til dette ³⁾; jvfr. „Jammers-Mindet“ 2 Udg. S. X Anm.]

---

¹⁾ Her mangler intet, således som det antydes i Aftrykket i Nyt Aftenblad.

²⁾ Hendes Navn var Jutte Thott. Hun var Markus Giøes anden Kone (gift med ham $\frac{1}{2}$ 1686). Det Barn, hvis Fødsel ventedes, blev iøvrigt ikke, som Leonora Christina ønskede, en Dreng, men en Pige, der døbttes Charlotte Amalie Giøe (f. $\frac{1}{2}$ 1689); se Hofman: Danske Adelsmænd 1 D.; Stamtavlen over Fam. Giøe, og Universitetets Ligprogram over Markus Giøe.

³⁾ At Brevet dog virkelig er rettet til Jomfru Anne Brahe (til hvem også det nedenfor som Nr. 8 af Aktstykkerne aftrykte Brev er stilet), fremgår af Tilskriften *Mademoiselle* i Forening med den Omstændighed, at Indholdet viser hen til en Dame, som stod i nært Forhold til Markus Giøe. Anne Brahe var en Datter af Preben Brahe til Hvedholm og Engelsholm og Susanne Giøe, en Søster til Markus Giøe. Hun døde 1715, som det synes ugift (se Vogelsang: Fortegn. over Haandskr. i Karen Brahes Bibliothek S. 10; Hofman, Danske Adelsmænd 3 D., Stamtavlen over Fam. Brahe, angiver med Urette, at hun er død som Barn). En Søster til hende var den bekendte Karen Brahe, som stiftede det adelige Jomfrukloster i Odense.

4.

**Brev fra Leonora Christina til Grev Konrad
Reventlov ¹⁾.**

Hoch vnd wolgebohrner H. Graff.

Ewer *Excellentz* werden nicht verüblen, Das ich Dero-
selben vmb ein *ordre sollicitire* an den Wild-Meister wegen
mein Gnaden *Deputat*. Schwester Tochter, Frewlein Linde-
now, hat mich zum öfftern versichert, Das E. *Exc. ordre*
deßwegen gegeben, aber die hälfte ist nur nachgelebet (!);
Der eine Waltreiter ist nachstellig geblieben. Die erlaubnis
zeit zu schießen trit nu heran, Deßwegen bitte ich E. *Exc.*
meiner eingedenck zu sein. Jhro Hohe *Excellentz Gyldenlöw*
hat mich versichert, das Ewer *Excellentz* ein trewer Freundt
ist, dehnen er sein Freundtschafft würdiget, bitte dienstlich,
das mich mag *permettiret* werden zu führen den Nahmen von

Marieboe Closter
den 9. *Julli* 1689.

Jh. Hoch vnd wolgebohrne
Excellenzen
Dienst *Affectionirte*
Dienerinne
Leonora Christina.

[Udskrift:]

À Son Excellence
Monsieur le Comte Reventklow, Grand Veneur,
Chevaillier et Conseillier du Conseil privé
à
Copenhagen.

[Efter Orig. i Gehejme-Arkivet, „Domme, Tingsvidner“ o. s. v., Leonora
Christina, Nr. 4. Tidligere udgivet af mig i Danske Samlinger
2 R. 1 Bd. S. 228—29.]

¹⁾ Dette Brev slutter sig efter sit Indhold umiddelbart til det fore-
gående.

5.

Ansøgning fra Leonora Christina til Christian V. 1).

Stormegtigste, Allernaadigste
Arve-Konge.

Kongl. Majestets store Kongl. Naade imod mig, den allerunderdanigste af Kongl. Majsts. Underdaner, vil Gud med alle fuldkomne Velsignelser rigeligen Belønne.

Allernaadigste Arve-Konge ville af Kongelig Naades Dyd til de forige Naader den Naade tilføje, at min eeneste Søn ²⁾ maatte naadigst tilstædes at komme til mig og au-

---

1) Jvfr. ovenfor S. 22. Når jeg allerede tidligere (Danske Samlinger 5 Bd. S. 220 Anm. 1) har udtalt som min Anskuelse, at denne Ansøgning må henføres til 1691, har jeg nu fået Vished herfor, idet det af „Cancelli-Collegii Protocol“ for 1690—91 Fol. 136 (Geh.-Ark.) sees, at den har været fremlagt i Kollegiets Møde den 9de Februar 1691. I Randen af Protokollen er bemærket: „leffvered till Ober Secreterer Moth“.

2) Jvfr. ovenfor S. 23. Om de ældre Sønners Dødsår vides intet sikkert; dog kan bemærkes, at der mellem de Ulfeldtske Papirer i Geh.-Ark. (Nr. 37) findes et Brev, skrevet så vidt man kan se med Korfits Ulfeldt, den yngres, Hånd, og dateret: „Paris ce 2 juillet 85“, hvori han takker en Mand, vistnok Storkansler Fr. v. Ahlefeldt, for hans Bestræbelser for at skaffe Moderen fri, og beder ham anvende sin Indflydelse på at skaffe ham selv Tilladelse til at vende tilbage til Danmark. Brevskriveren undertegner sig „Le Comte d'Ulfelt“, og heraf synes at fremgå, at allerede 1685 vare de 2 ældre Brødre, Christian og Ludvig, døde. Om Christian U. hedder det iøvrigt i et af det genealogisk-heraldiske Selskabs Håndskrifter (Geh.-Ark., Pakken med Ulfeldtske Sager), at han gik over til den katholske Religion, gik til Rom og blev Kanonikus ved Kirken St. Lorenzo in Lucina, hvor også hans Epitafium skal findes. Om et Kanonikat, som han fik ved Eichstädt Domkapitel (i Bayren) på Dronning Christinas Anbefaling, se Archenholtz: Mémoires concern. Christine reine de Suède T. 3 pag. 469. Når det om den yngre Korfits U. i Almindelighed siges, at han var gift med en fransk Grevinde, kan herimod anføres, at i den før nævnte Restitutions-Akt af 1735 (se bl. a. S. 28 Anm.) omtales et Udsagn af hans

namme det af mig, som ieg kand give hannem, som er min Velsignelse, Saa vil Gud tillegge Kongl. Majst. Naade til Naade og naadeligen forlene en langvarende lyksalig Regiering med Helbred og alle selv ynskende Lyksaligheder, hvorom ieg fremdeles dagligen skal paakalde Gud, som er

Stormegtigste ArveKonge
allernaadigste Herre
Kongl. Majestets

Allerunderdanigst
tropligtigste
Underdan
Leonora Christina
Grefinde.

[Efter en Afskrift ved Langebek i Ny kgl. Smlng. Nr. 2146 c, 4to.
I Randen har Langebek skrevet: Ex copia.]

6.

Brev fra Leonora Christina til en unavngiven.

Monsieur.

Vostre Excellence pardonnera facilement a ma mauuaise indisposition que je ne l'escrive à la longue ma tres humble petition, laquelle est d'obtenir la grace de mon Souuerain de voir mon Filz¹⁾. Au reste, vostre Exc. voudra de grace

Søstersøn, Major Korfits Ludvig Beck(-Friis), hvorefter alle de af Leonora Christinas Børn, der vare døde før Moderen, vare døde ugifte.

¹⁾ Se det foregående Aktstykke.

communiquer avec Sa Haute Exc.¹⁾ touchant c'est (!) affaire, auquel j'ay écrit plus amplement; je me recommande et suis

*Marieboe
le 10me de Maj
1691.*

*de Vostre Excellence
la tres humble servante
Leonora Christina
Comtesse.*

[Uden Udskrift. Efter Origin. i Geh.-Ark., „Domme, Tingsvidner“ o. s. v., Leonora Christina, Nr. 4. Tidligere udgivet af mig i Danske Samlinger 2 R. 1 Bd. S. 229.]

7.

Brev fra Leonora Christina til samme.

Monsieur.

Encor que vostre Excellence n'asseuroit pas avec l'ordinaire passé d'avoir contribué à la grace obtenue de mon Souverain, je n'en douttois pourtant pas, mais en estoit bien assurée, selon sa genereuse bonté. J'ay jouui de la grace de mon Roy, j'ay veu mon filz, sans que personne le sçait, mesme ceux de ma maison l'ont pris pour un autre. Pour cette satisfaction ex-sausera le bon Dieu les prieres de nostre Roy et donnera toute sorte de contentement à Vostre Excellence, et a moy l'occasion de pouvoir montrer en effect que je suis

Monsieur

*Mariboe Closter
le 2me de Juin
1691.*

*de Vostre Excellence
la plus obligée
servante
Leonora Christina
Comtesse.*

[Uden Udskrift. Efter Origin. i Geh.-Ark., „Domme, Tingsvidner“ o. s. v., Leonora Christina, Nr. 4. Tidligere udgivet af mig i Danske Samlinger 2 R. 1 Bd. S. 229—30.]

¹⁾ D. e. Ulrik Fredrik Gyldenløve.

Brev fra Leonora Christina til Jomfru Anne Brahe.

Mademoiselle.

Jeg ved icke, paa huad Maade ieg skal giffue tilkiende den fortrydelse, ieg haffuer der aff att wære henders meget angenehme Omgengelse berøffnet; ded war wel vdi ingen aff worris tancker, der wii sidst saaes. Nu, alt skal wære saaledis, som Gud oc Kongl. *Majt.* ded behager. Ordene gaar her, att Kongl. *Majt.* will giffue hs. *Exc.* sin Fornøylighed anden stetz ¹⁾. Jeg formoder, att ded oc skeer, oc naar ieg kand spørge ded, saa tager ieg part vdi Fornøyelsen oc ynsker Eder alle samtlig, ihuor Gud Eder enten samler eller adspreeder, huer i sær et Glædeligt Lycksaligt Aar, for alting Helbredden, saa kand meget ont offuerwindis, oc er ded intet rart i Werden, att Aaret for mangan een begynder Vlyckeligen oc endis Lyckeligen, oc saa tuert imod, att den, som bedrøffuer en Anden, inden Aarets vdgang bliffuer selfuer langt høyre bedrøffnet end den, hand acter att bedrøffue. Ded staar til oß Self att tage alting fat wed rette Hancke-Fang. Henders Morbroder

1) Ovenstående Ytringer sigte utvivlsomt til, at Markus Giøe i December 1691 var bleven afskediget fra sin Post som Stiftamtmand over Låland og Falster. Grunden hertil er mig ikke bekjendt, men i øjensynlig Forbindelse med Afskedigelsen står en kgl. Befaling af $\frac{5}{12}$ 1691 (Fynske og Smålandske Tegnelse, Geh.-Ark.), som byder Giøe strax at begive sig til Kjøbenhavn og da videre „ervarte“ Kongens allernådigste Vilje. Den 29de December udstedtes Bestallingen for den nye Stiftamtmand, Henning Ulrik v. Lützov til Søholt, hidtil Hofmarskal hos Prins Fredrik (Fynske og Smålandske Registre, Geh.-Ark.). Det kan tilføjes, at Giøe lige et År i Forvejen for en kort Tid havde været i Unåde og været forvist Hoffet, se Nyt historisk Tidsskrift 1 Bd. S. 529. — Når Leonora Christina allerede i Januar 1692 antyder som et Rygte, at Kongen vil give Giøe Oprejsning for det skete, fik han egenlig først en sådan 1695, da han ved W. v. Schindel's Død blev udnævnt til Overhovmester ved det ridderlige Akademi i Kjøbenhavn (Bircherod's Dagbøger ved Molbech S. 302).

oc Hun erre aff dennem, som wed Tingets rette Wæcht, derfor er dennem intet for tungt. Guds beskiærmelse wære offuer hender, ded ynsker

Marieboe Closter

den 5. *Janu.* 1692.

Min Daatter helßer tienstwenligen oc ynsker hender Et fornøyetigt Aar; hun beklager henders fra-wærelse.

[Udskrift:] *A Mademoiselle*
Mademoiselle Anna Brahe

de present

à

Copenhagen.

[Efter Originalen i Ny kgl. Smlng. Nr. 2146 c, 4to. Brevet har tidligere været udgivet i Nyt Aftenblad for 1826 S. 229—30, og derefter af mig i Danske Samlinger 5 Bd. S. 227—28.]

9.

Brev fra Anne Cathrine Ulfeldt til den yngre Sperling.

Mariabo (!) Closter

den 3 *September*

1692.

HøytÆrede Herr Kongelige Raad.

Efter som hans kiere Syster *Mademoiselle Sperling* ¹⁾ haffuer hafft den godhed oc lade giøre noget for mig udj

¹⁾ Se ovenfor S. 64.

Hamborrig oc haffuer begiert, att wederleggingen aff de udlagde penge maa leffueris Herr Raad, saa skickker ieg dem med denne leilighed. Summen er nj Rixdaler oc een Rixmarck, beder gierne, att hand med ett ord wille giffue *mademoiselle Sperling* att forstaa, hannem samme Summe att være *restituerit*. Ded nyt, herfra kunde *awiseris*, er icke megit gott oc uden tuiff Herr Raad wel allerede bewiist, nemblig anlangendis den ugudelige medfart, som een mand oc een kone udj Nykiøbing haffuer giort huer sin echtefelle med giffit att henrette; nu ere gemeen folck gandske kommen i tancker, att disse forgifftige personer ere Troldfolck, lige som der kunde icke forgiffuis nogen uden troldom, huilcket diß værre alt for tjt er sceed ved heel naturlige middeler; her løber de galle i byen oc siger, att de fangene quinder haffuer lagt 6 troldquinder ud her udj *Maribo*, andre tre udj nysted oc end oc nogle udj Nykiøbing, Saa mand hører nu om stunder intet andet end om den oc een anden snack, om een Skaansk *Doctor*, her er Kommen til landed, som sigis att giøre *miraculeuse* ting, Som for *exempel* een pige, der skal være fød stum oc døff, den skal hand haffue giort hørendis oc talendis, menß vj haffuer endnu ingen aff hans undertegn seet. Gud skee loff, att ingen aff oss haffuer nogen sær *Cur* i behoff, oc som for under legemlig helbred oc der hoß smuckke blomster i min præchtige urtegaard ¹⁾, i huor spodtsch end gode wenner haffuer wærrid offuer den i forðum tjder. Nu skulle ieg wel yppe een unødig krakeel igien, tyckkis, huilcket icke skulle staa mig wel, thi effter som Tyrcken sielff i ded ringeste lader som hand wille giøre fred, da kunde mand med schiæl tahle ille om de Christne, som gjorde klammer foruden aarsag; er ded icke ett stadtze-

---

¹⁾ Se ovenfor S. 13. I den før omtalte Beskrivelse af Maribo Kirke af Hr. Kordegn Ross siges, at en gammel Kone i Maribo fortæller, at hun ofte har plukket smukke Blomster ved Ruinerne af Nykloster, og at disse Blomster kaldtes Leonora Ulfeldts Blomster.

lig *raisonnement*? Saadant som ded nu er, saa er ded giort aff

Høytærede Herr Kongl. Raads

Affectioneerde

Tiennerinde

A. C. D'Vifelt.

[Udskrift:] *A Monsieur*

Monsieur Le Conseiller

Royal Otto Sperling

A Copenhagen.

[Efter Originalen i Ny kgl. Smlng. Nr. 2146 c, 4to.]

10.

Brev fra Leonora Christina til den yngre Sperling.

Høyæret Kongl. Raad.

Jeg haffuer aff Peder Jensen ¹⁾ fornummen for en 14 Dage siden hands igienkomst; haffuer ingen *matiere* haftt att skriffue om, intil nu mig er giffuen Leilighed att lade hannem wiide, att ieg haffuer forreholt min Daatter *Leonora* henders V-skickelighed imod hands Søster ²⁾, oc ded paa den maade,

¹⁾ D. e. Peder Jensen Tødsløf.

²⁾ Den nedenfor omtalte Anna Sperling. Hun opholdt sig i det mindste i hin Tid, i Skåne, og allerede af hvad der siges i dette Brev, fremgår det, at hun Tid efter anden havde udlånt Penge til Lave Beck, og at denne lige så lidt havde været i Stand til at afgjøre sin Gjæld til hende, som han overhovedet formåede at fyldestgjøre nogen af sine utallige Kreditorer. I Gl. kgl. Smlng. Nr. 1114, 2, Fol., findes nogle Breve og Aktstykker, hvori Anna Sperlings Forhold til Lave Beck nærmere

som ded sig burte aff en Moder. Ded hun til sin vntskyling wille frembringe, war icke dyctig til Gierningens Medfart att vntskylle. Aarsagen, som hun berætter til derris trætte, som aff hs. Søster sigis att wære begynt, dervdi falt ieg *Anne Sperlings* bie oc sagde, att hun med skiæl kunde sigede ded hun sagde, oc att *Anna Sper.* haffde wæret alt for goed troende, icke bleffuen wiiff aff engang eller toe att wære fixeret, men endoc fleere gange laded sig offuertale; *in summa*, min Daatter maatte stryge oc bekiende, att ded fortrød hender, oc meest for att haffue giort mig imod dermed; skulle wel wille søge wenskab igien, som ieg haffuer befalet hender att werc den, ded først skal tilbyde. Min Daatter er i meening, att hands Søster søger att kiøbe nogle *Creditors* Gield til sig (som dog icke kand skee, fordi hun er Vdlændsk). Jeg swarte hender, att ieg troede, att *Anne Sperlings* heller skulle wille haffue siine vllaante Penge end att sette sig widre vd i ded Vlyckelig oc aff mange forbandede Werck. All den *discours* derom wille falle for lang. *Adieu.* Min Daatter *An. Ca.* helßer, oc Jeg forbliffuer

Marieboe Closter
den 27. Sep. 1692.

Hanß til Tienneste
Affectionerte
L. C. G.

[En i Brevet løst indlagt Seddel indeholder følgende Postskriptum:]

P. S. Effter ad (!) dette war skreffuen i Afttis, kom ieg i tale med min Daatter om derris forwillede Sager,

---

omhandles, og bl. a. sees det heraf, at det i Sommeren 1693 efter en Del Besværlighed (Exekutionsordre o. desl.) lykkedes hende at få sig Panderne Nr. 6 og 7 i Andraruns Alunværk overdragne som Erstatning for sine Penge. Om en af den yngre Sperlings Søstre vides det, at hun havde været gift med den noksom bekjendte Kjeld Friis, den Ulfeldtske Families tro Tjener, som iøvrigt var af god Familie (om ham se bl. a. Danske Saml. 2 R. 1 Bd. S. 189 og 176), og da Anna Sperling i et af de omtalte Breve underskriver sig „Anna Friis, gebohrne Sperling“, tør det måske antages, at det var hende. Også en af hendes Søstre, Elisabeth Sp. (den samme, som var Broderen til så megen Støtte, så længe hun levede) havde været gift med en Friis, men dennes Fornavn var Christoffer.

huilcke mig syntist Manden søgte lengre oc meere att forwilde oc derwed trætte *Creditorerne etc.*; sagde min Daatter iblant anded, att ded gjorde hender wærst den trætte, henders Mand war kommen vdi med *Bartholino*, saa som *Sperling* wel haffde skreffuen mig. Jeg loed saa, som ieg haffde hørt der om, wille wiide dens Aarsage. Da berættede hun mig, Att Perykmageren haffde giort en falsk beretning om den ¹⁾ *Bart.*, oc med wtløfftighed foruden ret sammen sætning war der icke alleeneste wancket Ørfigen, men endoc *Bart.* Kammer dør opstøt oc hands Papirer igiennemsøgt, der foruden falden Skiæls Ord, oc att ded allerede war i *Proces*. Jeg sagde hender, huad derpaa kunde følge, forundrede mig offuer henders Mands Vbetenksomhed *etc.* Oc saa som hun talte om en *project* aff en Vnderhandling, henders Mand oc *Bart.* war imellem oc icke kom til slutning, saa wiste ieg gierne, huor derom war, oc melder hun om 300 Rdr., som *Bart.* paa samme *Contract* kræffuer, oc den anden icke bestaar. Jeg haffuer laded mig sige, at *Bart.* er rømt fra *Kjøb.* for giold; huor kunde hand faa de 300 Rdr. ²⁾?

[Udskrift:] *A Monsieur*
Monsieur Otto Sperling
Conseillier de Sa Majt.
 à
Copenhagen.

[Efter Origin. i Ny kgl. Smlng. Nr. 2146 c, 4to. Tidligere udgivet af mig i Danske Samlinger 5 Bd. S. 228—30.

¹⁾ Originalen har: der, hvad der vistnok er en Skrivfejl. Selv med den foretagne Rettelse er der dog en kjendelig Løshed i Tanke- og Sætningsforbindelsen på dette Sted.

²⁾ Den Bartholin, som omtales i dette og de følgende Breve, er Ahasverus B., en Søn af Præsten Eskild Bertelsen i Højby i Sjælland og Mette Bie. Han levede en Tid i Kjøbenhavn og optrådte her som Poet, idet han bl. a. prøvede at fortsætte Bording's Danske Mercurius, men efter J. Sorterup's

11.

Brev fra Leonora Christina til den yngre Sperling.

Høyæret Kongl. Raad.

Att ded saa wit-er kommen paa en begyndelse om en gage oc forfremmelse, glæder mig; ynsker *Chargens* fornøielse oc fuldkommenhed¹⁾. Att *gagen* icke skal søgis hoes Cam-

---

Vidnesbyrd (i „Cacoethes carminificum“) skrev han så slet, „at den danske Mercurius derover faldt i Skarnet og forsvandt“. ^{15/9} 1685 havde han fået Privilegium på at trykke og oplægge den nye Altarbog, men da han overskred dette og også trykkede Evangelierne og „Håndbog med 15 Bøger“, nedlagde Kjøbenhavns Bogtrykkere Indsigelse derimod; en Supplik fra dem til Kongen findes i Sjællandske Indlæg 1691 (Geh.-Ark.). I Jakob Birkerod's Optegnelser om ulykkelige danske Poeter (Orig. i Gl. kgl. Smlng. Nr. 3018 b, 4to) siges om ham, at han kom i Gjæld ved en Forlovelse med en Bundtmagerenke, som siden slog op med ham. Han drog nu til Skåne, hvor han tog fast Ophold i Malmø, og giftede sig siden med en Løjtnants Enke; jvfr. også Nyerup og Rahbek: Bidrag til d. d. Digtek. Historie 3 D. S. 277—79. I Gl. kgl. Smlng. 1114,2, Fol., findes et Udkast af ham til en Kontrakt mellem ham og Anna Sperling af ^{30/6} 1693, hvorefter han skulde drive de 2 ovenfor (S. 98 Anm. 2) omtalte Pander for hende og svare hende deraf 1000 Rdr. om Året, Daleren beregnet til 48 Øre.

¹⁾ Sperling havde allerede siden 1687 været i dansk Tjeneste, idet han det nævnte År var bleven udnævnt til kongelig Råd („unser Rath“) og Assessor i den Pinnebergske og Altonaske Overappellationsret (den originale Bestalling af ^{10/6} 1687 i Gl. kgl. Smlng. 1114,2, Fol.). ^{3/6} 1692 fik han Bestalling på „at læse Historiam“ på det ridderlige Akademi i Kjøbenhavn (origin. Bestalling i Gl. kgl. Smlng. a. St.) for en årlig Gage af 350 Rdr., der siden forøgedes med 50 Rdr. Det er denne Ansættelse, Leonora Christina sigter til. Strax efter at Markus Giøe var bleven Overhovmester ved Akademiet (se ovenfor S. 95 Anm. 1), mistede Sperling for en Tid sin Plads, men efter at han havde indgivet en Supplik til Kongen i denne Anledning (egenhændigt Udkast af ^{20/5} 1695 i Gl. kgl. Smlng. a. St.) fik han ^{30/7} 1695 på ny

merset, acter ieg for ded beste; ihuorledis den oc er, saa kand man rette sig der effter oc sette sin tæring effter sin næring oc giøre Regnskab med sin Pung; kunde ieg være saa lykkelig oc bringe ded derhen, att ieg maatte faa min Naadsens Pension paa et wiß sted, da war ded roeligt for mig; snart skal ieg tage en quartal hid, snart en anden did. Jeg er saa Kee aff ded wæsen oc den fier, som ieg er aff werden. Min Daatter *Leonora* reiste her fra i Fredags. Jeg talte noget witløfftigere med hender siden mit forrige til hannem; saa siger hun mig, att hendis Mand haffuer skiælt *Bartholin* for Retten *etc.*, ihuorledis ded wil Endis. Beck haffuer oc en Slem Sag med en, som heder Sølfuer-skildt¹⁾, som fast er paa samme Maade; men den loed min Daatter sig icke mercke om, ieg icke heller. Jeg seer ingen rædning, huereken for min Daatter eller for Anna Sperling; min Daatter sagde mig, att *Bartholin* skulle haffue A. Sperlings Daatter, oc att hun haffde laant *Bartholin* penge. A. *Sperling* wille oc self drage til Stockholm, oc *Bartholin* med. Jeg kand troe, den, der staaer icke til att raade, den

---

Bestalling på at være „Professor eloquentiæ et Historiarum“ ved Akademiet (Originalen i Gl. kgl. Smlng. a. St.) med 200 Rdr. i årlig Gage indtil videre. Denne Sum synes senere at være forhøjet til 400 Rdr., men iøvrigt beklædte han ikke hin Post længere end til 1697, da han, som han siger, ved Markus Giøe's Chikaner blev fordreven fra Akademiet, dog således, at han vedblev at oppebære den halve Gage. Først efter at Fredrik IV. var kommen på Tronen, lykkedes det ham at komme til Akademiet igjen (1701), men denne Gang kun med en årlig Gage af 200 Rdr., som han dog beholdt, også efter at Akademiet 1710 var ophævet. Han døde i en meget kummerlig økonomisk Forfatning $\frac{18}{3}$ 1715. Se — foruden de anførte Kilder — Werlauff: Histor. Efterretn. om det store kgl. Bibliothek 2 Udg. S. 78—81; jvfr. Møller: Cimbria literata T. 2 pag. 849 fig.

¹⁾ Uden Tvivl Professor i Lovkyndighed ved Lunds Universitet Niels Silfversköld (Hyltén). I Ljunggren's Skånska Herregårdar (5 Bd., under Christinehof) omtales han som en af Medinteressenterne i Andrarums Alunbrug; jvfr. samme Værk 1 Bd., under Össjö.

staar icke til att hielpe. Guds beskiærmelse befalet, med flittig helsen fra min Daatter. Jeg forbliffuer

Marieboe Closter
den 4. Oct. 1692.

Høyæret Kongl. Raad
Hands til tienneste
erbødige
Leonora Christina
Greffuinne.

P. S. Naar hand faar sin rette Tittel,
saa lader hand mig ded wiide.

[Udskrift:]

A Monsieur
Monsieur le Conseillier
de sa Majesté Otto Sperling
à
Copenhagen.

[Efter Origin. i Ny kgl. Smlng. Nr. 2146 c. 4to. Tidligere udgivet af mig i Danske Samlinger 5 Bd. S. 231—32.]

12.

Brev fra Leonora Christina til den yngre Sperling.

Høytæret Kongl. Raad.

Jeg tacker for Nyt Aars goede Willies Ynske: Haabets goede, mig kand restere, er Døden; kand ieg nogenledis beholde Helbredden, saa att Swaghed icke forvirrer Sindeds Roelighed indtil Haabets fuldbyrdelse, saa er ieg Riigere oc lykkeligere end som Kongen aff Frankriige. Oc efter som ieg holder Helbredden oc Sindsens fornøylighed for werßlig høyeste goede, saa ynsker ieg hannem ded, icke alleeneste

i dette Aar, men i mange fleere, oc att ieg som Hands oc Derris Huußis Wen, saa lenge ieg leffwer, maa spørge derris Welstand.

Hands Begiæring att efterkomme, saa wit mig witterligt: Vnder Swerrigis Herskab er ingen Vlfelt paa Swærdsiiden, icke heller nogen aff gamle H. Christoffer Vlfeldz børnebørn i liiffne aff 11 Sønner, hand sig efterloed¹⁾; Frue Margrete Vlfelt, H. Nels Juells, er ded eeneste Barnebarn aff 15 fuldwoxene Børn; Biørn Vlfeldz²⁾ Søn døde vng. Vlfelder her i Danmark erre: Vldrich Friderich Vlfelt, min Sl. Herris Broder Søn³⁾, som haffwer 4 Sønner i Liiffwe. Effter Corfitz Vlfelt⁴⁾ er en Søn wed Naffn Maans Vlfelt, som er woxen. Effter Jacob Vlfelt⁵⁾ er en Søn aff samme Naffu, hwis Moder er en Friis, min Sl. Herris Søster Daatter; Søstern til den haffwer ieg hoes mig⁶⁾. Den lille Jacob Vlfelt er hoes *Mourat*⁷⁾, hand haffwer loffwet att holde

¹⁾ Med „gamle Hr. Christoffer Ulfeldt“ menes Chr. U. til Svenstrup, Fader til Leonora Christinas noksom bekjendte Svoger Ebbe Ulfeldt, som var død 1682. Når Leonora Christina siger, at intet af hans Børnebørn mere var i Live, må dette, som det efterfølgende viser, kun forståes om Børnebørnene af Mandkjønnet. Af de kvindelige Børnebørn var Niels Juels Hustru Margrete Ulfeldt (Datter af Knud U. til Svenstrup) iøvrigt ikke det eneste, som levede på den Tid Brevet må antages at være skrevet. Det samme gjorde nemlig 2 Døtre, som Ebbe Ulfeldt havde efterladt sig, ved Navn Christine og Sophie Marie U. (se Anrep: Svenska Adelsns Ättar-Taflor 4 Afd. S. 470), og mulig endnu andre.

²⁾ Bjørn U. til Råbeløv, ligesom Knud U. og Ebbe U. en Søn af Christoffer U. til Svenstrup.

³⁾ Søn af Korfits U.'s Broder Flemming U. og altså Broder til den ovenfor (S. 62 Anm. 2) omtalte Fru Sophie Ulfeldt til Orebygård.

⁴⁾ Korfits U. til Matstrup, en Sønnesøn af Rigshovmesterens Farbroder, Korfits U. til Bavelse.

⁵⁾ Jakob U. til Karstofte, gift med Karen Friis; se ovenfor S. 61 Anm. 3.

⁶⁾ Den ovenfor (S. 61—62, 81 og 84) omtalte Elsebeth U.

⁷⁾ Uden Tvivl menes Etatsråd Johan Monrad, en Søn af Biskop Erik M. i Ribe. Han havde 1691 afstået sit Embede som Landkommissarius i Fyn til en anden, solgte nogen Tid efter sine Ejendomme i Fyn (Rødkilde og en Del af Nakkebølle) og levede

hannem til Bogen; ieg wiste gierne, om ded skeede; ieg wed wel, att hand er der som en *page*, men om hand lærer noget, wed ieg icke, begge Deelee kunde wel giøris.

Att Torups Goedz nogen tiid haffwer wærreret pantsat, haffwer wærreret skylfft for mig; twært inod, de haffwer wilt giøre mig wiiff, att ingen aff *Creditorerne* kunde legge Haand derpaa, efftersom ded war Børnenis gaffwe Goedz¹⁾); wille *persuadere* mig att vdløbe de andre Søskind, saa kunde aff ded Goedz rundeligen leffwis foruden anden indkomst; sendte mig Skriftlig vd-drag aff Swensk Low-Bogen, gaffwe goedz angaaende. Jeg swarte, att Dansk Low i ded fald war den samme, meente oc, att Swensk Low kom offwereens med den Danske Low i ded, att naar Børnene gik wed derris Faders Arff, att de da oc gik wed derris Faders Giæld; om de betalte den med Gaffwe Goedz eller anded, war lige meget for *Creditorerne*, som wißeligen lagde haand der paa. Jeg haffwer aldrig hørt min Daatter eller den gamle Haagen næffne den Niels Skytte*), att hand haffde

*) ieg wed icke, om hand er *Gustaf Skyttis Broder*²⁾).

---

siden i Skåne, hvor han havde flere Godser, som han dog efterhånden på et enkelt nær synes at have måttet skille sig ved på Grund af Gjæld. Se Joh. Monrad's og Rasm. Æreboe's *Autobiographier*, udg. ved J. G. Burman Becker, S. 60—61, og *Ljunggren: Skånska Herregårdar* 3 Bd., under Hückeberga, og *Tillæget* Nr. 26.

¹⁾ Det Torup, her er Tale om, må være Østre Torup i Albo Herred, som i sin Tid havde tilhørt Jokum Beck, men af ham var bleven pantsat til hans Svigermøder Barbara Vittrup. Denne havde igjen ved Gavebrev af ¹²/₂ 1653 skjænket det til Jokum Becks Børn „såsom oforytterlig och oförpantbar egendom“ (*Ljunggren: Skånska Herregårdar* 5 Bd., under *Christinehof*). I Slutningen af Århundredet var imidlertid Gavebrevet forkommet (det gjenfandtes først 1719), og dette gjorde, at Østre Torup en Tid lang kom til at spille en Rolle i Lave Becks Pengeomsætninger.

²⁾ Ved Niels Skytte menes uden Tvivl N. Sk. til Sinclairsholm, en Gård, som i sin Tid havde tilhørt Jokum Beck. Han havde ingen Brødre, men var en Fætter til „Gustaf Skytte“, det vil sige Carl Gustaf Sk., som i en senere Tid blev Viceguvernør i Skåne, Friherre og General i Infanteriet, og som havde været gift med en af Ebbe Ulfeldt's Døtre, Anne Cathrine U.; se *Anrep: Svenska Adelns Ättar-Taflor* 3 Afd. S. 797 og 4 Afd.

noget i Stræffboen (!) att *pretendere*, oc skulle ieg meene, att ded er en *fingeret* Giæld for att rædde dennem ded. Jeg *confirmeris* oc nogenledis i den meening, i ded att min Daatter skreff mig om samme tiider, som denne Dom paa Torups Goedz kunde være hinder witterlig, att derris *Creditorer* dog icke gandske skulle see derris lyst paa dennem oc *ruinere* dennem, wille ieg nu ickun sige goed for 3 eller 4 tusinde Rdr. Dette wille hand som en Wen beholde hoer sig.

Med forrige Post bekom ieg ingen Skriffwelse fra min Daatter, men Posten for den Skreff hun meget ont om Eders Søster: Att hun oc *Bartholin* haffde talt Spottelig om Dennem for Berg-Retten; henders wreede war meget stoer. Jeg swarte, att ieg icke formeente, att Anna Sperlings self kom for Retten, effterdi hun haffde *Bartholin* som en *Procurator*; haffde *Barth.* sagt noget v-forswarligt oc vtilbørligt, saa burde hand derfor staa til rette. *In summa*, alt gaar forlaaren, so wir sehen vns ein arm leben. Skal ieg affleffwe derris *total ruin*, saa er ded mig ded tyngeste, thi der seer ieg ingen rædning i. Gud kand meere, end wii kand forstaa; hannem befalet, med et lycksaligt Aars helsen fra min Daatter. Jeg forbliffwer

Høytær[e]t Kongl. Raad
 Hands til tienneste
 wellwillie
 L. C. G.

[Udskrift:] *A Monsieur*
Monsieur Otto Sperling,
Conseillier et Professeur dans
l'Academie Royale
 à
 Copenhague¹⁾.

[Efter Origin. i Gehejme-Arkivet (Ulfeldtske Sager Nr. 19). Tidligere udgivet af mig i Danske Samlinger 5 Bd. S. 232—35.]

S. 3; Ljunggren: Sk. Herregårdar 3 og 5 Bd., under Sinclairsholm og Råbbelöf.

¹⁾ Brevet er uden Dato, men af Sperlings Titulatur som også af Ytringerne om Bartholin og Anna Sperling fremgår det, at det

13.

**Bønskrift fra Leonora Christina til Karl XI.,
med Kongens Svar ¹⁾.**

Copie.

Stor Mæ[c]htigste Fürste, aller Nådigste Konge.

Deriſ Kongl. *Majestet Supplicerte* ieg vdi all Vnderdanighed *Anno* 1686, oc i blant anden Vnderdanig begiæring om mit oc mine Børnſ godtz, som erre tvende gaarder liggendeſ i skaane, Ved Nafn Torup (ded stoere) oc Boſe Closterſ Naadige *Restitution*. Men efter som ieg ingen Egentlig suar bekom, saa hafuer ieg aarsage at tvifle, at Kongl. *Majestet* min Vnderdanig *Supplicque* var til hænde kommen. Der for søger ieg nu J all Vnderdanighed det samme oc beder Vnderdanigst, at mig oc mine Børn i Naade for^{te} gaarder Torup oc Boſe Closter maatte igen tilstilleſ; hoſ mig finneſ der paa skiøder oc Afkomst Brefue. Saadan Kongl. Naade vill den Rettferdige Gud med all Kongl. Velſignelſe igen belønne, oc Vnde mig den Naade at sige mig at vær[e]

Stor Me[c]htigste Fürste Aller Naadigste Konge
Deriſ Kongl. *Majestets*
Aller Vnderdanigste
Leonora Christina
Grefinne.

Marieboe Closter
d. 23. *May* 1693.

[Udskrift:] til Sverrigeſ Rigeſ
Kongelig *Majestet*

Aller Vnderdanigst.

---

er skrevet senere end det nærmest foregående Brev, om end ikke meget senere. De gjensidige Nyttårshilsener gjør det sandsynligt, at det er skrevet i Januar Måned, og da rimeligvis i Januar 1693.

¹⁾ Se ovenfor S. 30.

[Efter en Afskrift, taget af Leonora Sophie Ulfeldt, i Børringe Klosters Arkiv. På Bagsiden af Suppliken er Kongens Svar afskrevet, ligeledes med Leonora Sophie Ulfeldts Hånd. Det lyder således:]

Grefinnen har at jndkomme med dhe skiäl oc beviß, som hon förmener skola för sigh kunna gälla til godzenß befrjellße, på deth dhe måge kunne tageß i behörigh *Consideration*, lärandheß henne der effter skee oc veder fahraß, huad Rätviß oc skiäligit må vara.

Stokh. d. 30. Juny A^o 1693.

Carolus.

[Både Bønskriftet og Kongens Svar ere før trykte i Ljunggren's Skånska Herregårdar, under Bosjöklöster.]

14.

Brev fra Leonora Christina til Sekretær J. Didrichsen ¹⁾.

Monsieur.

H. *Secreterers* aff d. 11. Nov. er mig indhændiget, oc saa som ded er de smaa Hiull der driffwer de stoere, saa wil ieg begynde att afflegge min Taksigelse først til hannem, som er den første ieg haffwer tilbørligen att tacke för miine wel forrebragte anmodinger hoes Hs. Høye *Exc.*; beder H. *Secreterer*, at hand min ydmyg Taksigelse hoes min *Patron* Hs. Høye *Exc.* wille afflegge oc derhøes ydmygeligen bede, min aller vnderdanigste Taksigelse min Aller-naadigste Konge at forrebringe.

---

¹⁾ Johan Didrichsen (f. $\frac{3}{5}$ 1630 † $\frac{3}{4}$ 1698) var Sekretær hos Ulr. Fredr. Gyldenløve; om ham se Worm: *Lexicon over lærde Mænd* 1 D. S. 258, og Hofman: *Saml. af Foundationer* T. 1 p. 267 og T. 10 p. 75—77.

Min Swenske *Præntion* angaaende¹⁾, da er ded wel den beste Maade, som hs. Høye *Exc.* meener; Men efftersom ieg ingen wed, som de *Copie*-Skriffter i hænderne kunde betroes, mindre paa behørende steder tilbørligen driffwe paa diß indholds befodring, altsaa beder ieg tienstligen H. *Secr.* ded der hen att for maa, at bemelte *Copier* maatte sendis Kl. Mts. *Envoyes Secretaire* i Stockholm²⁾, huis vmage oc bekaastning ieg tilbørligen skulle erkiende oc til tacke betale.

Min *Præntion* paa *Hellerup*³⁾ wil ieg med ded forderligste lade forkynde paa nest hoes liggende Ting-Sted, naar ieg faar erkyndiget mig om Maaden oc Manneren, hurledis Sædwanligt er.

Oc efftersom mig saa naadigt et swar er giffwen paa den *pretenderende Æ*⁴⁾, saa haffwer ieg med denne Post skreffwen F. Sophia *Offenberg*⁵⁾ til ang. *Copie* aff Sl. Richs Marskalcks Adkomst Breff paa den *Æ*⁶⁾. Jeg forbliffuer

Marieboe Closter
Den 15. Nov.
1693.

H. *Secr.*
obligerte
L. C. G.

¹⁾ Se ovenfor S. 28 fig.

²⁾ Envoyéen selv var den bekjendte Bolle Luxdorph. Han havde fra 1688 til 1690 været Oversekretær i det danske Kancelli, var faldet i Unåde, men blev dog 1691 sendt som Envoyé til Stockholm, hvor han døde $\frac{5}{10}$ 1698. Om ham se bl. a. Universitetets Ligprogram over ham, og Nyt histor. Tidsskrift 1 Bd. S. 510. En Række Skrivelser fra ham til den danske Regering ere trykte hos Fryxell: Handl. rör. Sverges Historia 3 D. S. 244 fig. og 318 fig., og 4 D. S. 65 fig. Hans Sekretær var den nedenfor nærmere omtalte Johan Grüner.

³⁾ Se oventor S. 34—36.

⁴⁾ Se ovenfor S. 36 Anm. 2.

⁵⁾ Fru Sophie Offenberg var (i Følge Klevenfeldts Stamtavle over Fam. Offenberg, Geh.-Ark.) en Datter af Christoffer v. O. (Danske Samlinger 5 Bd. passim) og Marie v. Lütsov. Hun var født i Nørborg på Als $\frac{2}{10}$ 1648 og blev 1681 gift med Overstaldmester Christian Ulrik v. Harstall til Berritsgård. Hun døde $\frac{8}{10}$ 1724 (Marmora Danica T. 2 p. 322).

⁶⁾ At Leonora Christina i den Anledning netop henvendte sig til Fru Sophie Offenberg, hidrører vistnok fra, at den sidstes Datter,

[Efter Leon. Christinas egenhændige Kopi i Børringe Klosters Arkiv. Bagpå Brevet er skrevet, ligeledes med Leonora Christinas egen Hånd: „*Copie aff en Skriffwelse til Kl. Secre. Didrichsen den 15. Nov. 1698*“.]

15.

Brev fra Leonora Christina til Sekretær J. Didrichsen.

Monsieur.

H. *Secreterers* aff den 17. *Martij* er mig kommet til hænde med indlagde fra *Gruner*¹⁾ til hannem skreffuen; Seer deraff, att hs. Høye *Excellens* haffuer sit goede løffte effterkommet oc sendt de *Vidimerede Copier* til Swerrig, huorfor ieg beder H. *Secreterer* hs. Høye *Exc.* paa ded ydmygliste att tacke. Dernest tacker ieg H. *Secreterer* tilbørligen for den omhue hand haffuer hafft, min Sag forte: *Gruner* att *recommendere*; men Efftersom bemeldte *Copier* erre sendte til *Kl. Majsts. Envoyés Lyxdorfs Secretaire*, den Swenske

Sophie Charlotte v. Harstall, var trolovet (1700 gift) med Johan Christopher v. Kørbitz til Hellerup, en Brodersøn af Rigsmarskallen. (Danske Herregårde 11 Bd., Hellerup.)

¹⁾ Der står i Originalen både her og strax nedenfor, hvor det samme Navn kommer igjen: H pruner, men der er vel næppe Tvivl om, at det skal læses, som jeg har gjort. Leonora Christina har formodentlig først lært vedkommendes Navn at kjende af Underskriften i det omtalte Brev, og hun har da mekanisk efterlignet Skriftrækkene. I det næstfølgende Aktstykke er skrevet: Gruner. Den pågjældende, Johan Didrik v. Grüner (f. i Christiania ^{27/} 1661, død som Etatsråd og Amtmand over Sorø og Ringsted Amter ^{25/3} 1712) var 1687 eller 88 bleven ansat som kgl. Secretær og Kommissær ved det danske Gesandtskab i Stockholm, og var fra 1701 til 1710 selv Resident samme Steds; han blev ^{23/12} 1693 optaget i den danske Adelstand; se Tidsskrift for den norske Personalhistorie, Ny Række, S. 81—82; jvfr. Fryxell: Handl. rör. Sverges Historia 2 D. S. 355 fig., 3 og 4 D. passim.

General Gouverneur Welling ¹⁾ att offuerlewere, saa er der for ded første intet wjdre wed att giøre, men ieg ffaar att forwarte, huad Swar mig derpaa giffuis; Thi nu haffuer ieg giort ded, mig aff Kl. Mayt. aff Swerrig bleff befalet oc paa min *Supplique* skreffwen, som saaledis lyder: Att ieg skulle indkomme med de skiæl oc bewijß, som ieg formeener att skulle kunde gielde, paa ded der (!) kunde tagis j behørlig *consideration*, huor effter mig skulle skee, huad Rett oc skieligt kunde wære. Nu er ded skeed. Mine *pretentioner* wed ded Swenske Hoff ere icke til att wijße hen til nogen Rettergang, woris Goetz er oß icke wed nogen Rettergang frtagen; will Kongl. Majst. aff Swerrig icke *restituere* ded, saa kaud ieg icke gaa imod ham i Rette oc strijde imod Maecten, ieg faar att nøyes med den Rett, hand will lade mig wederefare; ellers weed ieg wel Swensk Low: Att om endskiønt min Herris Goetz wed Low oc Dom haffde werreit *Confisquered* (som icke er skeed²⁾), Saa kunde min Anpart icke *Confisqueris*. Jeg begierer ickun een *resolution*, huor effter ieg skal wjde at rette mig.

Hellerup angaaende, saa ynskede ieg høyligen, att H. *Secreterer* wille hs. Høye *Exc.* der til formaae, att skriffue mig ett par ord, huad ieg haffuer att haabe; Aarsens tijd will, att een *resolution* skulle tagis. De skeep øyene, hs. Høye *Exc.* derfor med ansees, formoder ieg icke att skulle forhindre, att hs. Høye *Exc.* jo sig min Sag skulle antage oc *poussere*. Jeg weed, att G. Rewentklows Datter paa sin Herris wegne haffuer een ringe anpart j Arffwedeelen³⁾, men ieg troer, att Gr. Rewentklaw skulle

¹⁾ Generalløjtnant Otto Vellingk blev ^{23/12} 1693 General-Guvernør over Skåne; om ham se bl. a. Biographiskt Lexicon öfver namnk. svenska Män 20 Bd. S. 132—35.

²⁾ Jvfr. ovenfor S. 29.

³⁾ Den eneste af Grev Konr. Reventlovs Døtre, der her kan være Tale om, er hans ældste Datter af første Ægteskab, Christine Sophie R., f. ^{30/10} 1672 og 1688 gift med Grev Niels Friis til Frisenborg. Når Leonora Christina antyder, at Grev Friis havde Arveret efter Fru Kirstine Lützov til Hellerup, tænker hun herved vistnok på, at hans Moders Moder var den før (S. 109 Anm. 5) omtalte Fru Marie Lützov, der igjen var en Søster til Fru Kirstine L.

wære saa *genereux*, att hand for den ringe ting, ded sig paa hands SwærSøns anpart kand beløbe, icke skulle omstøde min Rettmælige *pretention*. Nu, alt som Gud will. H. *Secreterer* forhuerffuer mig ett par Ord aff hs. Høye *Exc.s* Haand, Saa faar ieg att nøyes. Jeg formoder toe Ord paa min Allerunderdanigste *Supplique* oc forsickrer, att ieg forbliffuer

Monsieur
H. *Secreterers* oblig.

[Brevet, som findes i Børringe Klosters Arkiv, er uden Underskrift, men helt igjennem skrevet af Leonora Christina selv; det er meget medtaget af Fugt. Bagpå står der, ligeledes skrevet med Leonora Christinas Hånd: „*Copie* aff min Skriffwelse til *Secreterer Didrichsen An.* 1694 den 21. *Mart.*“)]

16.

Een B[erätt]ningh ¹⁾

På hwad tijd och [M]aade min Herre Sahl. och mig woris Lan[dgo]edzer liggjendes i Skåne och Kiöpstedgårder i *Malmö* erre frakomme ²⁾.

Daa på kortaste maade det at berätta, hafwer det sig saaledis tilldraget. *A^o 1659 in Maijo* blef min Herre Sal. af Swerriges Rijgis Kongl. May^{tt} Högl. Konung *Carl* een *arrest* pålagt i woris huus i *Malmö* foruden at melde hvor-

¹⁾ Jvfr. ovenfor S. 30 Anm. 3. Med nedenstående Fremstilling af Processen i Malmø m. m. kan bl. a. sammenlignes Leonora Christinas tidligere og udførligere Fremstilling i hendes Selvbiografi, Danske Samlinger 2 R. 1 Bd. S. 174 flg.

²⁾ Texten har ved en Skrivfejl: framkomne.

för; mig blef stillet frijt for, hwilcket ieg wille, enten at were frij på woris Land godz el^r och were *Arresteret* med min Herre. Jeg tackade på det Vnderdånigste för Nådige tillbudh, wålede det siste och blef udj *Arrest* hoos min Herre, som då war meget Swagh. Aarsagen till min Herres *Arrest* gafwis hanem skrifftel. tillkienne 5 Månader effter in *Octobr.*, hofwet puncterne ware disse. I. Att min Herre hafde *Corresponderat* med Fijnden. 2. Formentis, at han war medwijder i det endädste (!) Forräderij i *Malmö*. Till att bewijsa min Herris *Correspondentz* med Fijnden Nafngafwis Förrädaren *Bartolomeus*, som sade, att wed hanem ware Brefwene framsendte till Kiöpenhamn, hwar af *Suspiceris*, att min Herre och wähl kunde hafwa warit witterligt om det Förräderij; Daa effter skrifftel. tilltahla och geen Swar i den Sag, Och effter at *Bartholomeus* hafde fået sin Dom som een förrädare burte, blef först bewilliget, at han i mine Närwerelse som et windisbyrd sin Eed aflagde utj kongl. *Commissariers*, Hög Edle Wällb. Herris *Gyllenstiern*, *Raalam* och *Sops*, så och kongl. *Advocat* *Mogus* Larsons påhör; då rätten blef satt i woris gärdh i *Malmö* i *Decem*. Månadt, hwor helst ieg *Bartholomeus* ådspurte, hwem min Herre hafde tillskrefwen, Och hwem af woris Folk der hafde boren hannem Breefwene; då Swarade han till Begge ¹⁾ Spörsmålhlene, att han mintes det icke, der dog twenne af woris tienare for den Aarsage sk[y]ld wore fangne. . . . [*s*]uspition, att min herre skulle [h]afwe waret medwidare i det forretagne förräder[ij], dödede sig sielfwer, både i Een och annan mååde, se[rde]les wed twende skrifwellser, mig iblant anden *Discours*, min Herre till Een och anden skulle hafwe sagt och dömt om krigen, af *advocaten* blef tillsendt (om udförwarendis, wed ieg icke). Brefwene war skrefne af *Corfitz Trolle* till *Bartolomeo* Forräderiet angående; udj *Extracten* af det ehna stod: Greef *Ulfelt* och hans Frue och Börn skall J ey lade lefwa, udj det andet meldis: Om i will lade Greef *Ulfelt* och hans Grefinde lefwe, det Staar till Eder.

---

¹⁾ Texten har: Begges.

Efter at Sagen för Kl. *Commissarier* war förhört udj Adel. och Borgelige Ständz Persohners närwärelße, war iag med tillbörlig *Respect* Dom begerindis, men bekomma ingen.

Der Freden A^o 1660 *in Maijo* emillan begge kongerne war slutet och högl. Kl. May^{tt} Konung *Carl* af Swerrig i werende tijd wed döden war afgången, *Supplicerte* ieg hinders May^{tt} den kongl. Fru Moder, som då war Regerendis Enckie Drottning i Swerrig, om min Herris *Arrestis* befrijelße, men bekom ingen Swar. Jeg Skreef min Swoger Hr. *Hannibal Sehested* till (Som då war Kongl. May^{tt} af dannemarckis *Ambassadeur* i *Stockholm*), bediandes honom om min *arrestis* befrijelße Vnderdanigst at *Solicitera*; hand swarte mig med halfwa ordh af dubbel utthydingar, som allenast til een ophold kunde ansees ¹⁾; mig blef och af een förnem

1) Mellem de Ulfeldtske Sager i Geh.-Ark. (Nr. 47) findes nogle Breve fra Hannibal Sehested til Leonora Christina, vedrørende denne Sag, og da hans Forhold på det nævnte Punkt næppe endnu kan siges at stå i et ganske utvetydigt Lys (se Danske Samlinger 2 R. 1 Bd. S. 178 og 231), skal jeg meddele det vigtigste af deres Indhold. Først melder han i et Brev, dateret Kjøbenhavn $\frac{1}{6}$ 1660, at han Dagen efter rejser til Stockholm, og opfordrer Leon. Chr. til at underrette ham om, på hvad Måde hun og hendes Mand ønske, at han skal „negociere“ på deres Vegne, da han skal handle for dem som for sig selv. Af et følgende Brev, dateret Stockholm $\frac{16}{6}$ 1660 ser man, at Leonora Christina har svaret den 4de, og at Han. S. har fået hendes Brev den 16de. Han gjentager sine Forsikringer om at ville negociere deres Anliggender, som om det var hans egne. Han har imidlertid endnu ikke haft Audiens hos Dronningen. Derpå følger et Brev fra ham, dateret Stockholm $\frac{23}{6}$ 1660. Det er uden Tvivl nærmest det, som Leon. Chr.'s ovenfor anførte Ord sigte til. Det lyder således: „Høj Welbahrne Greffwinde, Høyggt Ærede Kiere Swogersche. Paa henders fyrste schriffuelse dateret dend 4. Junij swarede Jeg herfraa dend 16. Siiden er mig henders aff dend 8. leweritt, huorpaa till thienstlig gienswar, att Jeg efter miin forrige schriffuelsis indhold strax wed miin fyrste audiens. som waar anden dagen derefter, haffuer taltt och siiden schriffilig igien anholdett omb derris sikkerhed och friihed efter dend artichels Indhold omb dend gen. amn. Vdj fredstractaten, huorpaa Jeg endnu ingen saa fuld kommen swar bekommett, att Jeg nogett wist kand schriffue, paa huad maneer och mode dett best paa alle siiden kand schee med saadan contentement, att alting siiden

wen lided der Efter adwarit, at der war ett Skiberom wendendis, som skulle föra oß till Swerrige, till Öhrabro, der

bliiffuer roligt. Jeg haffuer ej heller ladet mig nogett endnu forlyde omb dend Affstaaelse, henders begge schriffuelser melder, Mens will fyrst see, huad derris schriffilig forslag bliiffuer, huorudj hun maa forlade sig, att Jeg sualedis schall negociere, som Jeg wille ynsche, att miin beste wen wille giøre for mig Vdi dett, miin welstantt kunde angaa.... [Han taler lidt om sit Ærinde for Kongen.] Och dersom Jeg fornemmer, att Jeg för miin bortreise icke kand erholde saadan swar Vdj miin kiere Swogers och Derris husis Interesse, som mig sielff kunde siunis nøijagtig, Saa schall Jeg dog søge att erholde nogett, huoroffuer wij siiden Vdj blant os sielff kunde bedre handle och slutte till derris advantage, och schall saa snart Jeg hoos miin Herre haffuer giortt Vnderdanigst relation. forføije mig offuer till dennem Vdj Malmøe att berette allt, huis her passeret er Vdj derris sager, och fornemme wiidere derris willie till att slutte alting det beste mueligtt, huilchet Jeg wed gode wenner her liige saa well (?) will faa forrettett, som Jeg waar der sielff⁴ o. s. v. — Om Hannibal Sehesteds Forhold til den omhandlede Sag Hayes endnu nogle Udtalelser, som formentlig ikke ville være uden Interesse. I et Brev fra ham selv til Terlon, dateret Stockholm ¹⁹/₇ 1660, hvoraf en Afskrift ved Leonora Christina findes i Geh.-Ark. (Bornholm Fasc. 7), siger han, at efterat nan har udført Kongens Ærinde: „J'ay pressé l'affaire de mon beaufrere a quelque finale resolution, la quelle a esté bien difficile a obtenir, et n'eust esté M. le Reichsdrost, Monsieur le Comte tott et m. gustane Bielche, Je doute fort si on eust si tost obtenu ceque l'enclose communique a V. E., et a ses (!) instances dont V. E. uera le contenu, et aura la bonté de conseiller m. mon beaufrere cequi peut etre pour son Honneur et reputation avec bon repos et seureté aupres de deux Roys, ne scachant encore bien en quel estat sont ses affaires aupres de sa majté le Roy mon maitre, cequi me semble etre encore le principal but pour la seureté de sa maison“ etc. Sehested er syg endnu, men håber om få Dage at kunne rejse hjem. Terlons Svar på Sehesteds Brev (Origin. i Geh.-Ark., Bornholm Fasc. 7) er dateret Hamburg ¹³/₈ 1660 og begynder således: „i'ay receu a mesme temps deux lettres de vostre excellence, ou i'ay uen par celle du 10 ieuillet le soin que vous aués prins pour servir Mr. le conte oulfeld, ce qui m'a esté confirmè par la lettre du roy de Suede, que vous m'aués enuoyee avec l'escrit aleman ou suedois (!!) qui contient ceste affaire, en laquelle vostre excellence a beaucoup de gloire et de satisfaction“ etc. Han hentyder længere henne til Ulfeldts Anholdelse, men hvis det forholder sig med U.'s Sager som man siger, ved han ikke, hvordan han skal hjælpe ham.

woris Lijfztijd att förblifwa; det skedde och få dage der efter, at ett Aarlow Skib på reeden för *Malmö* ankom, och loed ieg på tredie hand förnemme hoos *Capiteinen*, Hwadh ware han skulle indtage. *Capiteinen* Swarte, att han forwente *Gen. Gou.* Greef *Stenbuckis* komme, som skulle gifwa hannem *Ordre*, formende, at hans Ladning skulle bestå i faa Persohner. Detta swar *Confirmerte* woris wänß adwarsel; detta kom och der till, at mina Söstra, som tillforne war tillsted att besöga mig, blefwe förböden [a]tt komma till migh, Så och dhe, som hade öfwer oss att råde, oss med större *incivilete* fortrete. Hw[or]ud öfwer forbent^e Aarsager skyld min Herre sig *Resolv[er]te* (ihwor Swag hand endå war) att *Retirera* sig, och undgick hand sin *arrest* samma åhr 1660 d. 16. *Iulij* ¹⁾).

Den wude Lyke wille, att wij falt af ett onda i ett andet och blefwe af Kl. May^{tt} högl. Konung *Fredrick* fangne och förte till *Borringholm* d. 24. *Iulij*.

Wärende woris Fängsell på *Borringholm* blef först woris Lößöhra i *Malmö* af kongl. Swenske Betiente beskrefwen, som ingen *Ordre* wille f[r]emwijsa, hwor inständig min Daatter *Anna Catrina* det war Begerendis. Seden någon tijd der efter toges af Löhsöhrat *Biblioteqvet* och All geweret, och lades han på Jordegodzet. Noget der efter blef mine Börn Befallet att undtwijge Kongl. May^s Gebeter inden d. 1. *Augusti*. Och der ber^{de} min Dotter åter spurde om *Ordre* att måtte see, blef hinder med uhöflige trubeler Swaret, den Satte *termin* icke att öfvergäe. Mine Börn efterkomme den Mundtelig Befallningh och droge från *Malmö* d. 1. *Aug.* 1661.

Siiden den tijd hafwer Ulycken förfullt mig och forhindrat, at ieg icke kongl. May^{tt} af Swerrig Vnderdänigst kunde *Supplicera*, intill Gud Allermechtigste rörte min Allernådigste Arfwe Kongis hierte till Naadè imod mig och Nådigst efter 21 Aars Fengsel gaf mig Frijheeten ²⁾ *A°* 1685. Då ieg icke försömde, straxt efter ieg hiid war ankommen, her

1) Denne Dato har ikke før været kjendt.

2) Texten har: Frijheter.

på steddiss min Allernådigste Kongis tilladelse deris *Majesteter Majesteter*, Swerrigis Rijges Konge och Kongl. Fru Moder Encke Drottningen Vnderdanigst att *Supplicera* (!) om woris Godsdes Nådige igen gifwellße. Jeg sende *Suppliquerne* till min Swårson, Wällb. *Laghe Beck*, som A^o 1686 war i *Stockh.*, dennem i all Vnderdånigheed at frembera. Leijligheeden ded wed . . den att *Sollicitere* h[afwer] feijlet mig intill afwigte [Aa]r d. 23. *Maij*, då Kongl. May^{tt} min Allernådigste [A]rfwe Konge sin *Ambassadeur Exell^s* den hög-Edel [Wä]llb. *Hr. Baron Iul* sendte till *Stockholm*¹⁾, som min Vnderdånige *Supplique* Swerrigis Rijges kongl. May^{tt} öfwer-gaf, mig och der på ett Naadigt Swar till wäge brachte, af d. 30. *Iunij* 1693, som af hoosfögeda är att see.

Denne Underrättnigh ombedes Kongl. May^{tt} till Danne-marckis och Norgis *Secretaire* och *Commissaire*, den Wel ädle Welbyrdige *Iohan Gruner* att wille på behörrige Städer fremwijsa. *Datum Mariebo Closter* d. 7. *Nov.* 1694.

Leonora Christina
Greefinne.

[Efter en samtidig Afskrift på 2 Folioblade i Børringe Klosters Arkiv. Aktstykket er pagineret med Tallene 5—8, og af nogle originale Optegnelser på dets Bagside fremgår, at det har udgjort et enkelt Numer af en Række Aktstykker, som alle havde Hensyn til Restitutionen af de Ulfeldtske Ejendomme, og som uden Tvivl have været forelagte den ovenfor S. 30 omtalte Kommission. Øverst på Forsiden af Aktstykket findes følgende originale Pætegning: „Communicerat af H. Grüner d. 20 Maij 1695“. Den underlige Blanding af svensk og dansk, som udmærker Aktstykkets Skrivemåde, hidrører sikkert fra, at Originalen er bleven kopieret af en svensk Skriver. Aktstykket bærer samme Dato som et af Leonora Christinas Bønskrifter til Karl XI. (se ovenfor S. 30 Anm. 3), og ligesom der ikke kan være Tvivl om, at det var Leonora Christinas Mening, at Grüner skulde fremlægge det for Kongen som et Bilag til hendes Bønsskrift, således ser man af Restitutionsakten af 1735, at dette virkelig er sket.]

1) Baron Jens Juel kom iøvrigt allerede den 13de Januar til Stockholm, se Fryxell: *Handl. rör. Sverges Historia* 3 D. S. 278; en Del Skrivelser til den danske Regering fra denne hans Sendelse ere trykte a. St. S. 280—317.

17.

**Brev fra Leonora Christina til en unavngiven
(Grev Konr. Reventlov?).**

Monsieur le Comte.

*Vostre Excellence verra par ces peu des lignes que sa
vieille servante est encore en vie et n'a pas perdue la memoire,
ains se souvient avec remerciements des bontez de Vostre Exc.,
prient humblement de la continuation et que Vostre Excellence
veuille de grace parler un most en mon faveur à mon Souuerain.*

*Je souhaite à Vostre Excellence, à Madame la Comtesse,
Sa Consorte, ensemble à toute sa Famille une heureuse Année
avec toute sorte de Contentement. Je reste les jours de ma vie*

*Mariboe Closter
le 1. Janu. 1695.*

*Monsieur le Comte
de Vostre Excellence
l'oblige humble,
servante
Leonora Christina
Comtesse.*

[Uden Udskrift. Efter Origin. i Geh.-Ark., „Domme. Tingsvidner“ o. s. v.,
Leonora Christina Nr. 4. Tidligere udgivet af mig i Danske
Samlinger 2 R. 1 Bd. S. 230.]

18.

**Brev fra Leonora Christina til Datteren Leonora
Sophie.**

Hierte kiere Daatter.

Dette er den 6. Post, som bringer mig en Skriffwelse
fra dig aff den 30. Nov., seer der aff, att alle miine Breffwe

icke erre komne Dig i hænde, oc att der faller intet for att skriffwe om, efftersom hwad du kunde skriffwe om *Commissionen*¹⁾ mig er ukyndig. Goedzet angaaende, saa haffwer ieg saa stoer en fortroenhed til Swerrigis Riigis Konge oc til Eders stoere Wen *General Gouverneuren*²⁾, att Kl. Mt. under mig aff Naade noget, enten hælten eller mindre, ded bør ieg med all ydmyghed oc *discretion* att tage imod. De Documenter, Din Mand haffwer, erre nødvendige att de fremwiibis, for de kand icke wære andre end Adkomst Breffwe, oc de skal med rette wiibis først oc icke sidst³⁾. J kand giøre ded, saa som J forstaar; saa moget synnis mig effter mit tycke, At ded, som icke er mit, ded kand i icke *pretendere* att Arffwe. Jeg haffwer offte glæded mig offwer, att Du haffde saadan Mand, som kiendte did (!) Sind oc som war Dig behagelig; Jeg haffwer icke mindre glæded mig offwer Dig, mit Barn, att Du kunde saa wel tiie; Gud welsigne Eder. J denne stoere frost wil icke hielpe att haffwe Hiynder i tancke, De wil *realiter* wære der, icke att sidde paa, men att stoppe om sig med. Jeg maa legge wed weggen aff min Seng toe Hiynder, saadan kulle kommer der i Sengen aff Weggen. Jeg ynsker Dig med Mand oc Børn et glædeligt tilkommende Nyt Aar med fornøyelse, Ded samme ynsker din Søster. Jeg forbliffwer

Marieboe Closter

Den 23. Dece. 1696.

Din hulde Moder

Leonora Christina

Greffwinne.

[Udskrift:] *A Madame*

Madame Leonora Sophia

Comtesse d'Vlfeldt

à

Malmøe.

[Efter Origin. i Børringe Klosters Arkiv. Dette Brev har, tillige med de nedenfor meddelte Breve og Aktstykker Nr. 19, 20 og 21, tilhørt en nu afdød Grandtante til Børringe Klosters nuværende

¹⁾ Se ovenfor S. 30.

²⁾ Se ovenfor S. 111 Anm. 1.

³⁾ Jvfr. det næstfølgende Brev.

Ejer, Baronesse Maria Sophia Ramel, født Beck-Friis (se Anrep I, 133), og ligesom de derfor først i en nyere Tid ere komne i Arkivet på Børringe Kloster, findes de heller ikke nævnte i den i det foregående omtalte håndskrevne Fortegnelse over Arkivets Indhold.]

19.

**Brev fra Leonora Christina til Datteren
Leonora Sophie.**

Hierte kiære Daatter.

Din Skriffwelse aff den 17. *Janu.* bekom ieg i Dag. Seer der aff, att mit aff den 23. *Xmb.* er ille forstaaet, ihuor wel ieg meente, att ded war tydeligt nock skreffwen. Thi saa som du i dit aff forgangen Aars 30. *Nov.* Skreff, Att de *Documenter*, Din Mand haffde, erre nødvendige til att fremwiisfis, for de kand *conservere* Goedzet, Saa swarte ieg saaledis i mit aff den 23. *Xmr.* der paa, Att de icke kunde være andre end som Adkomst Breffwe, oc att de skulle med rette fremwiisis først oc icke sidst. Der hoes melte ieg, att J kunde giøre i ded, saa som J forstaar; Ded meener ieg att være klare Ord; att J kunde fremwiisfe Adkomst Breffwene først eller sidst, saa som J forstaar ded, Ded wil icke sige, att J kunde giøre i Sagen, Goedzets *Prætention* angaaende, saa som Eder gott syntist; Ded være sig langt fra; Jeg undergiffwer mig icke Eders gott Synen i den Sag eller i andre maader. Ded wille ieg, att Eders Wen ¹⁾ haffde seet Eders *Documenter* eller Adkomst breffwe oc da sagt, at de ware kostelige for icke att miste Goedzene wed *Reductionen*; maatte ieg være saa kynning i den Sag att wiide, huor lang tiid fra i haffde Adkomst Breffwe, om ded war offwer 300 Aar siden, ded haffde ligget

¹⁾ D. e. General-Guvernøren i Skåne: Otto Vellingk.

under Croon Danmark ¹⁾. Suar mig der paa foruden Quick Quack. Efter den *Relation*, som ieg haffwer fra Stockholm, saa frycter ieg icke for, att Goedzene skulle komme under *Reduction*, førend et endeligt Swar giffwis i den Sag; Saa att i den Stand ded nu staar udi, er den Fuldmact giffwen, som kand giffwis, oc haffwer du for den Skyld icke fornøden att tage Dig den beswærlige reise paa att komme hid Winter Dag. Jeg kand oc icke heller, saa lenge Kulden warer, tage imod dig oc diine Børn, thi der kand ingenstetz oppe eller neere paa Kammersen giøris Jld for farligheds Skyld. J Stuen maa giøris warlig Jld, ellers kommer Brand i Skorsteenen, som nogle gange er skeed, dog til lycke om Dagen. Jeg holder Sengen til Middag for kulle. Wil Gud ieg leffwer, til wærliget bliffwer saa, att man kand bare sig for Kulle, da saae ieg gierne dig oc diine Børn her. Ded er Gud befalet, oc dig med Mand oc Børn under hands Beskiernelse, forbliffwendis

Mari. Closter

Den 2. Febr. 1697.

Hierte kiære Daatter

Din hulde Moder

Leonora Christina G.

[Efter Origin. i Børringe Klosters Arkiv. Brevet har været indlagt i et Omslag, som nu mangler.]

¹⁾ Det er ikke her Stedet til nærmere at omtale den i politisk og økonomisk Henseende så overordenlig vigtige Regeringshandling, som betegnes ved Navnet: Reduktionen, og hvis almindelige Grundsætning i Korthed kan udtrykkes således, at Gods, som tidligere havde tilhørt Kronen, skulde gives tilbage igjen til denne. Det må være nok at sige, at da Reduktionskommissionen fordrede Oplysning med Hensyn til det nævnte Punkt for de tidligere Ulfeldtske Godsers Vedkommende, oplyste Guvernør Vellingk først i et Brev af ¹¹/₂ 1696, at 'Torups Gods „icke warit något Kongl. Majts och Cronans Godz“, men var tilfaldet Jokum Beck ved Arv og af ham solgt til Korf. Ulfeldt; og i et senere Brev af ¹⁸/₂ 1696 oplyste han, at det samme for så vidt var Tilfældet med Bosjø-kloster og Fogderup, som de fandtes „i forna tider hwarcken hafwa warit förläuhnte eller eljest från Konungarne i Dannemarck Komne“. (Efter Restitutionsakten af 1735.)

20.

**En Memorial, opsat af Leonora Christina for
Datteren Leonora Sophie ¹⁾.**

Eftersom du, min Daatter *Leonora Sophia*, selffwer siger, Att du haffwer ingen Jhuekommelse oc icke kandst mindis att berette mig den underretning (saa som ded sig burte), hwilcken din Mand dig mundtligen haffwer giffwen om de Skiæl, hand skal haffwe, huorwed ieg kunde naae mit med rette tilhørende Jorde Goedz, liggendis i Skaane; Du oc siger, icke att kunde mindis att kunde ret berette din Mand, hwad ieg haffwer swaret til de Skiæl, du fremfører, som din Mand mig til Goedzens igien tilweybringende kand haffwe; Altsaa haffwer ieg eractet nødvendigd at være, din Anbringende oc mit Swar Skrifftligen att opsette, paa ded du kunde wiibe din Mand ded.

Jeg wil icke giøre nogen Witløffthighed om den aff mig for lang tiid siiden begierte Fuldmact ²⁾, thi den er ofte aff dig wed Skriffwelser aff mig begiert, oc aff mig affslagen, oc aarsagen, huorfor ieg icke kunde giffwe den, Skrifftligen sat derhoes.

Jeg wil oc icke heller med wittløffthighed^o errindre ded, du giorde *General Gouverneuren* wiib paa, att ieg haffde giffwen Sagen i Eders Hænder, att giøre med ded, saa som Eder gott syntist, huor paa hand raade dig att drage hid oc begiere aff mig en Fuldmagt. Om du nu icke haffde forstaaet bedre min ³⁾ Skriffwelse, som dog icke er att troe, saa forstoed din Mand wel min Skriffwelse, huorfor du icke skulle haffwe paatagen dig i denne Aarsens tiid saadan beswerlig reisse, i mange maader for dig oc mig fortredelig.

---

¹⁾ Jvfr. ovenfor S. 31—32.

²⁾ Jvfr. ovenfor S. 31.

³⁾ Orig. har ved en Skrivfejl: min min.

Da att Skriide til worris Samb[t]ale i ded doift, da sagde du, min Daatter, saaledis:

1. Maatte ieg ickun reiße op til Stockholm paa Eders Naadis befaling for att driffwe den Sag om ded Goedz i Skaane. Reißen skulle intet kaaste E. N., ieg forsickrer, ieg skulle flye ded Goedz tilbage igien, for ieg skulle wiise de Skiæll, som *Gryner* icke kand wiisse; mens her wil Smørris, ded er sant.

Paa den tale giorde ieg et Spørsmaal, spurte: Huad erre de for Skiæl, oc huor erre de?

2. Der til Swarte du: Ded er en Dom, som er gaaen i worris Sl. H. Faders Sag, hand haffde i Malmøe. Den er hannem wel imod, mens der er et anded Skriffthoes, huor udi Herrerne bekiender selfwer, att de haffwer ingen bewiis seet, huor paa de haffwer dømt; Dommen er oc icke heller bleffwen *publiceret*, de sendte den op til Kongen oc spurte, om hand behagede den saaledis ¹⁾. Disse Skiæl ærre i *Archiuerne*, oc dennem kand *Gryner* intet wiisse frem, thi der maa aldrig ingen faa ded att see, som er *in Archi.*:

Swar. Der til swarte Jeg: J Gud for sin Død beware os! skal wii *obtinere* noget weed en Dom, der er os imod? oc skal ieg giffwe penge for den? Ded hørte ieg endnu aldrig magen til, att man kalder ded Skiæl, som os er imod. Oc om den Dom end war os med, saa siger du, att ingen kand faa ded att see, som er i *Archiuerne*; huorledis kandstu da wiide, huordant den er, oc beraabe dig paa ded du icke weedst?

3. Der til sagde du, At en goed Wen, som weed ded, har sagt min Mand ded, oc man maa icke sige ded, men ieg wille bede Herrerne self see efter, efter-som ingen anden maa see, hwad der er i *Archi.*; *Gryner* kand intet giøre der wed, oc alt hwad der er giort udi, ded haffwer min Mand giort.

Swar. Der til swarte Jeg saaledis: Jeg haffwer icke fornommen til, att din Mand haffwer giort noget for

¹⁾ Jvfr. Nyt histor. Tidsskrift 4 Bd. S. 89 og 373, og A. Cronholm: Skånes politiska Historia 2 D. S. 19—20.

¹ mig i den Sag, men wel, att hand beholte mine *supplicuer* paa tredie Aar oc sagde til en anden, saa som ieg skriff[t]l]igen haffwer wiist dig, Att hand icke kunde giøre noget i den Sag, uden hand skulle forderffwe sin egen; huor skulle ieg da kunde giffwe din Mand noget i hænderne att giøre for mig? Ded skeer aldrig.

4. Du sagde: uden saa er, att min Mand faar ded i Hænderne, da maa E. N. være wiß paa, hun faar aldrig intet der aff igien, oc den wærdste Skade er for E. N. selfuer; min Deel er den ringste, thi ieg haffuer ickun den Aatende Deel der udi.

Swar. Der til swarte ieg: Nu, i Guds Naffn da, saa haffuer ieg mist ded i nogle oc Træffuede (!) Aar, saa kand ieg miste ded endnu. Ded ieg haffuer giort for att erlange ded Goedz, ded haffwer ieg giort for miine Børn skyld oc icke for mig. Jeg er fornøyet med ded ieg haffwer; tacker Gud oc min allernaadigste Arffwe Konge (hwilcken Gud spare); hand giffwer mig min rundelig ophold; ieg sætter min Tæring efter min Næring; haffwer ieg kundt miste 5 Tønder Gulds formue oc enda beholt wed Guds naade min Fornufft oc forstand, saa haabis ieg, att denne liden tab oc den Slick icke skal forwirre mig min fornufft. Sig du din Mand, att ieg haffwer endnu min forstand, oc saa lenge Gud under mig den, saa giffwer ieg aldrig nogen aff mine Sager i hands hænder. Bed hannem tage ware paa sit eget Dont, att hand kunde sware en hwer lige oc rett; kand hands egen Sager gaa wel, saa skal ded were mig en hiertens glæde att fornemme; ded haffwer werret mig hid til Dags for din Skyld en hierte-sorrig att høre, huor ille ded til stoed.

Gud være i Raad oc Daad med Eder, beder hannem om ded, oc bekümrrer Eder intet om mit Dont; Jeg er wed Guds naade bereed att tage imod alt ded, Macten wil mig paa byrde.

[Efter Origin. i Børringe Klosters Arkiv. Memorialen er uden Underskrift, men skrevet med Leonora Christinas egen Hånd. Dens Affattelsestid falder, når man ser hen til det nærmest foregående og det nærmest efterfølgende Brev, åbenbart i Begyndelsen af 1697.]

21.

**Brev fra Leonora Sophie Ulfeldt til hendes
Mand Lave Beck.**

H. Hierte Aller Kiereste
Min dydige Mandlille.

Jeg lot j dag 8te dage *Monsr Collin* ¹⁾ skrifue dig, at vi samme stund vare hid kommen. End har ieg inte at skriffue, uden det har väret nu som för, men fastlaffuens Mandag var alt folcket her for Kläd, mine börn var dalkarre, jomf. Dorthe²⁾ var *Capitain* Dögenicht, oc min Datter var hanß hustru³⁾; *Collin* var trägärß Mester på Kongenß flode, han hafde toe Hustruer, min fru Moderß pige d. Ene, oc Suen var den Eene, oc den største Dreng, som suen kunde haffue på sin arm, den hafde de svöbt som et spätt barn, det loe fru [Moder] så hiertelig af; Lorentz oc min sösterß pige de vare Tatterscher, oc toe af de forneste piger her j staden der af var den Eene een bonde pige, oc den andre et Mand folck. Denne Röen varede fra strax efter Middag oc til Klocken Nije med dantzen oc leek,

¹⁾ Formodenlig Lærer for Lave Becks Börn.

²⁾ Ganske vist Dorthea Sophie Urne.

³⁾ Datteren var uden Tvivl den før oftere nævnte Elisabeth Beck (f. ²/₂ 1682), Sønnerne vare Joachim (f. 1684) og Korfits Ludvig (f. ²⁵/₈ 1685). Foruden disse Börn nævner dog Klevenfeldt (Stamtavlen over Fam. Beck, Geh.-Ark.) 5 andre, der dog vistnok alle ere døde i en meget ung Alder: Hilla Barbara, Elsa, Hedvig Ulrika, Elsa, Maria Christina.

det hafde min fru Moder stoer Roe af, oc ieg var saa keed der af, at ieg nesten soff, thi ieg holder gansche gode miner, at fru Moder eller søster icke skole mercke, at ieg udi noget er *mal content*. ieg fant så på at sige til johanne, som er f. Moderß piige, huru fru Moder var her saa ille faren, her var kalt oc meget vsunt *etc.*; hafde hun sit godz j skaane, saa kunde hun leffue saa mageligt oc saa gott, som hun sielff ville; alt sannet johanne. det slap så frem: hafde ieg fuld Ma[c]ht, ieg ville nesten Viße henne om Resten *etc.* ieg hafde et par dage för talt til min fru Moder oc söster, det var inte annet: Ville de giöre, huad Rett var, saa hafde f. Moder nock giort saa meget der ved, ieg skulle inte befatte mig der ved; dette laa mig faste lafuenß Mandag j Magen. ieg lod som intet, men da ieg iblant annet sagte (!) til johanné: hafde ieg vist, at ieg icke hafde faad fuldma[c]ht, saa hafde ieg inte taget mig denne Reyße på, thi ieg har icke stoert der ved, thi faar vi godzet, saa har först fru Moder hälfften, saa har ieg kun siden den fierde part, det kan icke være saa stoert; ja det var sant. der paa viste f. Moder mig j gaar, hvad hun hafde gifuet for Een *relation* om sagen (ind til Kongen, mener ieg), det var som Een *Memorial* sendt till grönnér¹⁾; der j finner ieg, at der har väret tvenne breffue, som skulle bevißeß med, at min Hr. fader var med Videre om det for Räderie, som *Batholomeus* oc de andere gjorde j *Malmöe*, oc naar breffue kom frem, som skulle være vinne ofuer min Hr. fader, saa var dett toe breffue fra *Corfitz Trolle* till *Batholomeus*, udi det Eene var, at de skole slaa Vifelt, hanß greffinne oc deriß börn j hiel, udi det andere stoed, om han ville lade Vifelt oc Grefin[nen] oc börnene leffue, det stoed til ham sielff*); nermere her om med neste

[*] I Randen:] ieg troer, at de har väret saa for blindet udi deriß Vndskab imod oss, at de har seet breffuene var till *Bartholomeus* om dette for Räderie. oc seet vnder breffuet *Corfitz*, alt saa har de tökt, det var Vifelt. Ellerß hafde de icke kommet fram med de breffue — — (?) sanning fram. när han ville.

1) Åbenbart det ovenfor S. 112—17 aftrykte Aktstykke.

post, der ieg icke sielff Reyser, som ieg dog meener. fru Moder har været til døden siug, menß det maa inte saa heede; hun vingler End paa sine been, er dog oppe. med neste post Venteß breff fra min broer, när han kommer til *Wien*; j gaar kom bref, at han ville Reyße didt. min papa, lad giör[e] Een lille lille (!) jern Kackel ofuen udi din datterß Kammerß, ved dette före kunde vell Anderomß bönder kiöre et stöcke här till *Malmöe*. jeg hafde när glemst at lade dig vide, at fru Moder oc söster holler sandferdig Rett meget af barnen alle tre; fru Moder sagde sielff till min datter, at hun hafde meget for bedret sig *etc.* med neste post lader ieg dig vide, när ieg Reyßer her fra; ieg var 5 dage j Kiöbenhafn, for *Reckow*¹⁾ var hoß mig, Sophie Offenberg, som har stal Mester Harstall²⁾, oc Anne Sophie Vlfelt var hoß mig, oc Offenbergs Søster søn, som heder *Hovitz*³⁾, fölge (!) vore gäße barn een aften paa slottet, der säe de Herskabet leege Kort, så dantzede Herskabet, til Klocken var 10; när de kommer igen, vill de vilße börnene KonstKammeret oc Videre. Ingeborg Holk⁴⁾ sagde till mine börn, at hun ville komme til mig om andere dagen, men hun kom inte. skriff mig oc giör *Couuert* der om à *Me Jenß Lund à Copenhagen*, der loserte ieg; verdzhuuset heeder Soelen, oc der måtte skriffueß uden på breffuet, at det lefueriß j Soelen, på jörnet j Höybroe strädet; han veed, huor ieg är, oc når ieg Reyßer, så skall han få det . . .

¹⁾ Vistnok Amtmand Reichau; jvfr. S. 62 Anm. 1.

²⁾ Se S. 63 Anm. 1. C. U. v. Harstall (f. ¹⁶/₁₁ 1645, d. ⁴/₉ 1719) havde været to Gange gift, før han ægtede Sophie Offenberg; om ham se især *Marmora Danica* T. 2 pag. 321—22.

³⁾ I Følge Klevenfeldt's Stamtavle over Fam. Offenberg (Geh.-Ark.) var Deliane Offenberg, en Søster til Sophie O., gift med en Peter Ferdinand v. Hovitz.

⁴⁾ Jeg har ikke fundet nogen af dette Navn, og det kan heller ikke være Ingeborg Dorthe Vind, som havde været gift med Baron Eiler Holk, men var bleven skilt fra ham og forvist til Bornholm (se Hofman: *Danske Adelsmænd* 2 D., Stamtavlen over Fam. Holk). Jeg anser det for rimeligst, at Brevskriverinden har taget fejl af Fornavnet og har ment Hilleborg Holk, en Datter af Grev Christian Christoffer H. til Orebygård.

[Her standser Brevet nederst på en Side, men ved et Henvisingstegn antydes, at der har været lagt et Stykke Papir indeni, som nu er borte. Brevet, hvis Original findes i Børringe Klosters Arkiv, er iøvrigt skrevet med Leonora Sophie Ulfeldts let kjendelige Hånd, og det hidrører tydeligt nok fra hendes Ophold på Maribo Kloster ved Fastelavnstid 1697. Mærkelig er den stærke Påvirkning af svensk, som kommer til Syne i hendes Sprog og Retskrivning.]

22.

Brev fra Anne Cathrine Ulfeldt til den yngre Sperling.

HøytÆrede Kongelige Herr Raad.

Høbføede skriffuelse er een prøffwe aff mine mangfoldige bestillinger, thi ieg haffde paa de tijder da ded bleff skreffuet, icke eet øyeblik rolighed for spørßmaal, huorledis med ded oc med anded skulle forfaris; ded war paa ded sidste med skiffet, som giffuer gierne meege[n] fortred att komme til rette med, effter som ded er gemeenlig uljge oc de ringeste *mobilier*. Jeg troede saa wist, att ieg haffde sent dette forrige skreffuen Breff med, att ieg haffuer skreffuen Berndorst (?) forgangen Post dag, att Kongl. Raad maa wist være taget paa lanted igien, effter som ieg fick ingen Suar, thi ieg war nock forsikret paa, att hand war aff den godhed oc lod mig icke ubesuaret, menß ieg wiste icke, att Breffuet, som skulle til hannem, laa endnu udj mine gienne, oc war altsaa icke muligt, att Kongl. Raad kunde Suare paa ded, hannem icke war kommen for øyen. Forgangen Postdag fick ieg swar fra hs. Høy *Excellentz*, att hand haffde talt med Hr. Geheime Raad Pletz ¹⁾ offuer

---

¹⁾ D. e. den bekjendte Præsident i Rentekammeret Chr. Siegfried v. Plessen (f. 1646 † 1723).

min underdanig Begiering; hand, meente, ieg *obtinerede* nock min attraa, om ieg *supplicerte* til Mayesteten, huilcket ieg strax giorde udj mit oc min Søsters Naffn ¹⁾). Denne post fick ieg ingen Swar, wentede oc ingen, maatte ieg med neste faa Naadig *resolution*, saa tacker ieg enda Gud. Wille Kongl. Raad lade sig ubesværet see eengang hoß hs. Høy *Ex.* med ett errindrings ord, thi ieg wed nock, den gode Herre haffuer mere att tencke paa end paa mig. Ded kunde forfremme Sagen. Min Broder war den 26. May *Stil. Nov.* endnu i 7benbürgen, huor ham war den ære opdragen, att hand haffde *Commando* offuer de *Valachische* oc *Moldauische* Græntzer, indtil hs. *Generals* igienkomst, som hand snart wentede. Jeg haabis, hand er nu paa Weyen. Gud ledsage ham wel frem. Jeg fornemmer, att den *Skaanske Commission* er fornøveligen udslaget for de Becker, oc meest att Sige for min Swoger, mens ieg haffuer saa ofte hørt ded gaa om igien anlangendis de Sager, att ieg icke saa lett tager wed ded ieg hører; ded bliffuer icke wel optaget, naar ieg siger sligt, oc ieg kand nock stille tie, mens icke *dissimulere*, naar ieg taler. Min Swoger haffuer skreffuen fra Stockholm, att hs. Hustrue skulle byde mig hans Huß

---

¹⁾ Den omtalte Supplik er åbenbart den samme, hvoraf der findes en Kopi i Rentekammerets Deliberationsprotokol Nr. 34 Fol. 253 (Rentek.-Ark.). Den er dateret Maribo Kloster $\frac{8}{6}$ 1698 og underskrevet både af Anne Cathrine Ulfeldt og af Leonora Sophie Ulfeldt. Efter at de ansøgende have takket for den Tilladelse, der er givet dem til at skifte Moderens efterladte Løsøre imellem sig, bede de Kongen, at han endnu vil „legge en Naade til de andre mangfoldige, som os er bewiist, Som er, at wj enhuer til sit maatte frj og ubehindret henhføre ded, os af Kongl. Naade er forundt at deele.“ Den vedføjede kgl. Resolution lyder således: „Vj have allernaad. bewilget, at Supplicanterne ded dennem tilfaldne efterladenschab foruden nogen Siette eller tiende Penge eller anden prætension frit og ubehindret maa udføre, huor de got siufnes. Givet paa Vort Slot Jægersborg d. 18. Iunij A^o 1698.

Christian

C. S. Von Plessen.“

til med ald god medfart; Hun giør offte anfectninger, som med tacksigelse aff Slaaes oc icke wel antages. Jch kans nicht helfen. *Adieu*, med *Jonathan* ¹⁾ wjdere, som reyßer her fra sidst i Wgen. Jmidlertjd forbliffuer ieg.

HøytÆrede Kongl. Herr Raads
Aff hiertet *Af-*
fectionered Tien-
nerinde
A. C. D'Ulfeldt.

[Udskrift:] *A Monsieur*
Monsieur Sperling Conseil-
ler Royal & Professeur de
L'Academie Royale
A Copenhaguen.

[Efter Originalen i Ny kgl. Samling Nr. 2146 c, 4to.]

23.

Brev fra Anne Cathrine Ulfeldt til den yngre Sperling.

HøytÆrede Kongelig Herr Raad.

Efter løffte att lade gode Wenner Wjde, huor ieg bliffuer aff i Werden, Saa er ieg nu omstunder til *Gent* i Flandern. Mit Forsett war att bliffue her, saa lenge ded skulle haffue behaget Gud att lade mig leffue, nu haffuer min Broder offuer talt mig til att komme oc ende mine Dage til Wien. Reisen er temmelig lang, aaret er paa sin Effterhøst, oc ieg aff de skrøbelige. Ded haffuer wel gaaet wel hid indtil, oc haffuer ieg ickun ligget een dag paa den

---

¹⁾ D. e. den fra „Jammers-Mindet“ bekendte Kvinde, som var hos Leonora Christina, da hun løslodes.

heele Reiß. Jeg wed icke, om ieg [kand?] giøre mit regenskab derefter, i synderlighed nu Kulden will tage efter haanden til; *in summa*, forsettet er att giffue mig paa Weye om ett par dags tijd oc ded til Skibs, for ieg kand icke taale att age, der imod er ieg huercken forfærdet til schibs eller SøSyg, Derfore tager ieg Wanded, naar ieg kand; herfra meener ieg att gaa til Dort, derfra til Nimwegen, da til Cøln oc Franckfurt; til Regensburg kommer ieg igien til wanded paa *Donawen*. Reisen will ware noget, eftersom ieg skal *Rhinen* op; ieg er kommet hender neer fra Straßburg oc indtil Holland, ded gick fort, oc saae ieg da, att de som møtte oc skulle imod Strømmen, haffde stor umag oc kom langsom frem. Der laa ingen mact paa, Dersom Wj war noget tiligere paa aaret, mens ded er nu til forgieffues att ønske. Ded hielper intet; Mand faar nu att giøre sit Beste for att *accomodere* sig oc lade Den *General Gouverneur* raade for ded, som er offuer woris Effne. Jmidler tijd *recommenderer* ieg mig i Kongl. Raads gode jHukommelse, naar hand beder gott for sine gode Wenner, att hand da oc Wille melde ett ord om een gammel Pillegrim. Jeg lader mig forrestaa (!), att om ieg naar Wien, att ieg icke lett Spatzerer meere omkring, endschiønt ded Behagede Gud att lade mig endnu leffue nogle Dage; Dog er ded uwist for os, huad os endnu skal hendis. Naar ieg er kommen did, saa skal ieg icke underlade att ware ad; luem weed, om ieg icke een Dag kunde giøre Kongl. Raad nogen behagelig Tienniste paa ded sted; kommer ded i min Mact, saa maa hand forsickre sig paa, att ieg skal giøre ded med een god Willie oc glæde mig, att ieg kand være tienlig. Naar hand skriffuer *Madam Sperling* ¹⁾ til, saa wille hand formelde min wenligst Helsen. Jeg haffuer skreffuen min Syster til fra Hamborrig, skriffuer hender ocsaa nu her fra. Jeg faar wel eengang swar, naar ded bliffuer. Kongl. Raad wille være aff den godhed oc lade den stackels gam-

---

¹⁾ Hun mener sikkert en af Sperlings gifte Søstre (se ovenfor S. 98 Anm. 2), men da jeg ikke véd, når Anna Sperling døde, kan jeg ikke afgjøre, hvem af dem der her er tænkt på.

mel tiennerinde faa indlagde oc holde mig for den, som er aff hiertet

HøyÆrede Kongl. Raads

Gendt den ¹⁵/₂₅ Augusti 1698.

Affectionerede Tien-
nerinde A. C. D'Ulfeldt.

[Efter Originalen i Gehejme-Arkivet, „Domme, Tingsvidner“ etc., Leonora Christina Nr. 4. Brevet har været indlagt i et Omslag med Udskrift, hvilket nu mangler. Det har tidligere været trykt i Journal for Politik 1815, 4 Bd. S. 280—82.]

24.

Fortegnelse over en Del Dokumenter, som Leonora Sophie Ulfeldt modtog efter Moderens Død.

Skiøded paa Palstrup j Jylland oc jøren Matzenß Contracht af A^o 1667 d. 1. May.

skiødet paa Saltø Slott.

Inventarium som fantiß paa Ellensborg A^o 1662 d. 26. julij. jordebaagen ofuer Lellinge, Ellensborg oc noged paa Taasing. Den Malmøeß Proces A^o 1659.

angaende skiftet effter Sl. fru Mor Moder oc fru Moderß anpart.

Regist[r]ering ofuer ded som fantiß til Ellensborg.

Obligationers fortegnelse, huilke peder jensen Randerß igen lefverte paa Ellensborg 1662.

Kiøbebreff paa huuset j Malmøe af 1658.

Kong fredrik d. 3dieß pante breff paa Malm[ø] huuß Læhn, Bareherredt, Hoby, den 24. Xbr. 165*¹).

---

¹) Det sidste Tal er afrevet.

Jochum Beckes skiøde paa Torup.
 jochum Beckis afståelßiß breff af indfrielse paa Torup.
 jochum Beckis skiøde paa BosøCloster.
 fru Sophie Rantzows paa nogle bønder gaarde i Skaane.
 Tiernegaardß adkompst breffue.
 Skiøde paa Kiøbsted gaard j Kiøbenhafn.
 Kongl. M^t breff paa Taasing till Greff Voldemar.
 Kongl. skiøde på tvende jus patronatus paa Taasing.
 skiøde på strøgodz i Sielland.
 skiøde paa Kirke huße i Kiøbenhafn af H. Gies[tis] kiir[ke].
 ennu skiøde paa toe kirke huße j skinder gaden j Kiøben-
 hafn.
 Otto Mickelßen Guld smedenß skiøde.
 Kong. M^{ts} mage skifte med Greff Woldemar på Taasings
 godz.
 Gref Woldemarß skiøde paa Saltø Slott.
 Ole Dæß skiøde paa nogle bønder i falke bierig Herret.
 skiøde paa Een Kiøbsted gåard i Kiøbenhafn af H. Hendrik
 Huitfelt.
 skiøde paa Baulße.
 Erik Herlofsenß skiøde paa nogle gaarde j Sieland.
 Henning Walkendropß skiøde paa Gudbjerg jus.
 F. Sophie Rantzows Skiøde paa foderup.
 Skiøde paa een hafue ved vester port.
 fadder olsenß skiøde breff paa et steen huuß j Malmøe.
 Ofue Gieddeß skiøde paa een platz ved øster port.
 Gunde Rosenkranseß skiøde paa ded Godz, han hafde på
 Tåsing.
 jørgen Krukøß pante breff paa een gård heder storby i norge.
 Konning Christians Quitting på Baahuuß Ambts for Valting.
 Mogenß Christofferßenß breff om et mage skifte ¹⁾.
 Hellerupß breffue.
 Mons Christoffersenß forpflicht intet att af hende handß godz.
 Brefue paa Sørum i Norge.
 Sl. fru Mor Moderß paantebreff paa noget Godz.
 Om Hr. Ebbe Vlfeltz giæld ofuer dragen af Hendrik Møller.

¹⁾ Originalen har: skriffte.

Dinæ Proces.

skiøde på noget Godz udi aalborrehuuß lehn.
Om skiftet paa Egeschov oc min Sl. faderß part.
Knud Vifeltz giæld.

Quittanß paa Hirsholm oc Munkeleye afgiffter.
Peder Wibe.

Syllißborg angående.

een Deel Quittinger.

Fredrik Paßbergs obligation paa 1000 Rdlr.

Allexander Trægaard 300 Rdlrs. obligation.

Bart angaende af Wrangel.

7 Hostäterß obligationer auff 20000 Rdlr.

Ole Dæß obligationer til sammenß paa 10360 Rdlr.

adskillige handbreffue af Høy loffig C.4.

jørgen Seefeltz obligation.

Ebbe Gyllenstierneß obligation paa 2250 Rdlr.

Erik Quitzo paa 695 Rdlr. junij 1662.

De Bielkerß obligationer på 8500 Rdlr.

Fr[e]drik Pasberg paa 450 Rdlr. — 1650.

Christian frijseß obligation paa 4000 Rdlr. 1647.

jørgen Kruse paa 1700 Rdlr. 1662.

Owe Giedde paa 500 Rdlr. 1658.

Borge Mester oc Raad i Kiøbenhafn obligation paa 2660 Rdlr.

A^o 1651.

Elße paßberg obligation paa 3000 Rdlr. 1662.

Brostrup Gieddeß obligation paa 1000 Rdlr. 1658.

Brostrup Gieddeß obligation paa 700 Rdlr. 1653.

Fredrick paßbergs obligation paa 1000 Rdlr.

Peder Svensenß obligation paa 50 Rdlr.

Albrecht Sporman af 100 Ducater 1652.

Jungeborg Vlstand obligation paa 2000 Rdlr. 1646.

Hr. Axel Vrupß obligation på 3500 Rdlr.

Quitting paa Munkeleye.

Pante breffue af Albrecht Baltzar Bern.

pante breffue af Sl. Moster Hedvig.

adskillige Hand breffue af Een oc anden.

to specificationer af fru Elße Paßberg paa adskilligt, hun

hafuer annammet i hendiß Gjemme af Sl. fru Moderß
Løßør.

Vnder skedlige breffue af Rostoker By.

ofuer staende Documenter har ieg emod taget.

Marieboe Closter d. 28. junij 1698.

Leonore Sophie Vifelt.

[Efter Leonora Sophie Ulfeldts egenhændige, flygtigt skrevne, Original på 2 Folioblade i Børringe Klosters Arkiv. Aktstykket er noget beskadiget, og navnlig er af det andet Halvark den øverste Halvdel afrevet. Det er dog m. H. til det sidste Punkt vistnok tvivlsomt, om ikke Papiret har været i denne Tilstand, før Leonora Sophie tog det i Brug.]

---

25 a.

Leonora Christinas Vers på Altarklædet i Maribo Kirke, med tilhørende Randbemærkninger ¹⁾.

Den store Verdens Alt sit skabte Grændser satte,
Gav Tiden (!) visse Tid, hvo kan hans Almagt fatte?
Han mængled tungt og let ved Fingers mægtig Kraft,
Betænkte Heden med en Læskedrikkes Saft,
Den liden Verdens Mål og efter samme Måde
Beskikte ligeså, han vil for Lykken råde,
Vil såre, læge, slå, vil lindre, når han vil,
Vil binde, løse op, når han det siger til.

* O Gud, med Hånd mig drogst af Moders Liv til Livet,
Mig førte underlig, Ulykken ofte kived

---

¹⁾ Jvfr. ovenfor S. 53—54.

Med Velstands Overflod, beholdt og Sejers Tegn,
 Snart hjemme tunled mig og snart i fremmed Egn.

** Din Hånd mig også bandt til Ægtefælles Skjæbne,
 At bære ondt som godt, dertil gavst du og Ævne,
 Ej noget synes tungt for Ægte-Kjærlighed ¹⁾,

*** Trofasthed er den Dyd, man ej tør blues ved.
 I Modgangs Hvirvelvind var Gud mit faste Anker,
 Jeg blev i Tro og Håb og stedse i de Tanker,
 Gud elskte mest det Barn, han tit lod smage Ris,
 Og i det skrøbelig vil lade se sin Pris.
 I Løfte er min Gud trofast og ikke sviger,
 Hans Ord det lyver ej, thi det således siger:
 Kald på mig i din Nød, og jeg skal redde dig;
 Det haver Gud i mig fuldbyrdet kraftelig.

† Som det var, Gud, din Hånd, mig ind i Fængslet førte,
 Så var det og din Hånd, som Kongens Hjerter rørte,
 At høre på min Bøn og efter Nådes Dyd

†† Oplade Fængsels Dør, sit store Navn til Pryd.
 Men Gud, hvad skal jeg nu, hvad skal jeg dog frembære
 Til et Takoffers Tegn og til din Pris og Ære?
 Det er ej Bukkeblod, ej Fedme til sød Lugt,
 Som dig er til Behag, og ej af første Frugt,
 Men Hjertet fuld af Tak med Munden at bejvende,
 Did vilt du nådelig dit Guddoms-Øre vende,
 Dit Altars Smykke-Klud er jo dig ej imod,
 Det Vidne bære skal, at du mod mig varst god,
 Til Efterkommers Trøst, at ingen skal fortvile,
 I Modgangs Bruse-Hav, men i dig ene hvile
 Og kaste Omhu hen, i Troen holde fast,
 Så vilt du visselig selv bære tyngest Last.
 Jeg bøjer Hjertens Knæ og gammel svage Lemmer
 For Herrens Åsyn ned og aldrig det forglemmer,

¹⁾ D. e. Ægtefællers Kjærlighed, Kjærlighed i Ægteskabet. Leonora Christina bruger også ellers dette Ord, og jeg anser det for ganske utvivlsomt, at det her er den rette Læsemåde, og at det er en Fejltagelse, når Stedet i de fleste Aftryk og Afskrifter gjængives som: ægte Kjærlighed.

At Gud mig rakte Hånd i Fængsels hårde Nød
 Og holdte Sindet karsk imod utallig Stød.
 Lad dette Offer dig, o store Gud, behage
 Og af forfængeligt aldeles intet smage,
 Jeg prise skal dit Navn så længe med Forstand,
 Som Munden Hjertens Tak med Lyd udføre kan.

Maribo Kloster
 den 19. Maj A° 1686.

Leonora Christina
 Grevinde.

Dette haver jeg skrevet for-
 uden Glar i min Alders næ-
 sten 65. Ar. Gud alene Æren.

- * Den 11. Juni A° 1621 avlet i Ægtestand af højlovlig
 Ihukommelse Christiano quarto og Fru Kirsten Munk,
 Grevinde.
- ** til Korfits Ulfeldt, Dannemarkes Riges Hovmester,
 fulgte hannem, der han 1651 d. 14. Juli Fæderne-
 landet kviterte.
- *** Der A° 1659 Sverges Riges Konge Karl Gustav, af
 det Navn den X., hannem i Malmø lod arrestere,
 undergav jeg mig samme Skjæbne 9 Måneder.
- † A° 1660 den 21. Juli blev jeg med hannem efter Ko.
 Majts, højlovlig Konning Frederik den 3^{dies} Befaling
 ført fangen til Borringholm, betjente hverandre 9 Må-
 neder 13 Dage, siden samme Steds hver alene fængselet
 for sig 6 Måneder. A° 1663 den 13. Maj sendte min
 Herre mig fra Bryg i Flanderen til Kongen i Enge-
 land, Kong Karl den anden, der at indfordre en mærke-
 lig Summa Penge, Hans Majt i sin Landflygtighed af
 os var forstrakt, mens jeg blev den 9. Juli i Dovers
 17 Dage arresteret, derfra ført til Vands til Kjøben-

havn, hvor helst jeg ankom den 8. Aug., og blev strax fængselet på det Blå Tårn.

†† Konning Christian den Femte, min allernådigste Arvekonge, så udi Nåde til mit lange uskyldige Fængsel, gav mig ikke aleneste en nådig Frihed A^o 1685 d. 19. Maj, men gjorde endog vel imod mig udi mange Måder. Gud gjøre vel igjen imod Kong. Maj^t og det kongl. Arvehus, velsigne og lyksaliggjøre Kongens Foretagende, krone Majestæten her på Jorden i mange År og siden i Evighed med Sejr og Ærens Krone.

[Gjengivet med ny Retskrivning efter flere forskjellige Afskrifter, hvoraf dog en i Gehejme-Arkivet (Geneal.-herald. Selskabs Håndskr., Pakken med Ulfeldtske Sager) væsenlig er lagt til Grund som den, der — uagtet enkelte betydelige Fejl — i det hele turde komme Originalen nærmest. Også i den ydre Anordning af Versene bestræber denne Afskrift sig øjensynligt for at ligne Originalen, og herved fremgår det, at Randbemærkningerne — som her af Hensyn til Pladsen ere meddelte bag efter det hele og med særlige Henvisningstegn — i Originalen virkelig vare skrevne i Randen af Silketøjet til venstre og til højre for Digtet, idet de fyldte Rummet ovenfra nedefter.]

---

25 b.

Digt af Leonora Christina om Henrik Gerner.

Der

Dend Vellædle og Vellærværdige Mand

D. Henrick Gerner

Sin Epistels Postill till Trycken hafde befodred,

Bleff dette Riim hannem till Ære opsatt.

Gerner sit Pund ey nedgrafver,

Aagrer dermed rigelig,

Deeler sine givne Gafver
 Ud till alle, hver for sig.

Som Hand her for andre skinner,
 Skall Hand og, naar Hand fremtrinner
 Jnd j Herrens Fryde-Sal,
 Skinne blandt de Stierners Tall.

Af Dend, som Lengis Christelig
 og glad at ende.

[Efter en Afskrift i Ny kgl. Smlng. Nr. 1394 f, Fol.; se ovenfor S. 80 Anm. 6. Tidligere trykt i Bang's Saml. af nyttige Materier 2 Stykke S. 154, og Schønau's Lærde Fruentimer S. 397.]

26.

Indledningen til „Heltinders Pryd“ og Stykket om Tyre Danebod.

HÆLTINNERS PRYD DEN FØRSTE PART

Som melder om Fornuftige Striibare *Regierende Heltinner*.

Wel træder Soolen prægtig frem, Pryded med henders
 Straalers Glantz, wel erre Stiernerne herlige, som trenger
 sig igiennem Mørckheden med derris klarheds Skin, Men
 langt præctigere oc herligere er Wiisdommen end som alle
 de. Liußet er som intet imod hender, thi hun er det Ewige
 Liußis Glantz oc Guds kraftis Vbesmittede Speil, Guds
 Goedheds Billede, den Allmægtigis herligheds Straaler; den
 Glantz, som fra hender vdgaar, den Vdsluckis aldrig. Gud-

Wißd.
 Bog.

fryctighed er henders oprindelse, Retferdighed Henders ¹⁾ Jdræt, vdi Hender er kundskabens Aand, Hellig, Eenig(!), Mangfoldig, Skarpsinnig, Behendig, Weltalende, Reen, Klar, Sactmodig, Wenlig, Allworlig, Frii, Goed, Mild, Fast, wiif, Sicker. Hun formaar alt, seer ald oc gaaer igiennem alle Aander, ihuor forstandige, klar[e] oc Skarpsinnige de end oc erre; wed Hender regierer Kongerne oc Raadsherrerne sætter ²⁾ Retten. Formedelst Hender Hersker Fyrsterne, oc alle Regentere paa Jorden. *Salomon* skatter Hender høyre end som Kongeriiger oc Fyrstendomme. thi huo ³⁾ som haffuer Hender, hand er en Herre: Hun giffuer kongeriiger oc Fyrstendomme Mact oc Wælde. Jngen Ædelsteen er saa skøn oc saa dyrebar, att den kand legnis wed hender. Ald Guld er imod Hender som ringe Saand, oc Sølf er imod Hender att regne som Skarn oc Dyng. Huorledis skulle oc noget kunde legnis wed Hender, effter di Hun eene er den, wed huilken alle goede ting som næffnis kand staar til att erlange. Hender er ded som lærer Stircke (!). Hun giffuer moed oc hierte, hun giffuer en forsictig Dristighed en Sag att begynde, Keckeligen att vdføre, oc ded erlangte dapperligen saa wel som fornufteligen att handthæffue oc forsuare. Effterdi da att Wiifdommen er langt herligere, kosteligere ⁴⁾, dyrebarere, bedre oc Stærckere end ald ded, som herligt, Kosteligt, dyrebar, Gott oc Stærckt kand næffnis, huo ⁵⁾ wille da necte, att den io er Prydet med ded allerpræctigste Hoffuet Smücke, som med Hender er begaffuet. Præctig derfor oc fremfor andre herlig glæntzende fremtræder Keckmodige regierende *Hæltinner* i Wiifdommens Pryd, huilken haffuer giffuen dennem Fyrstendomme oc Kongeriiger; thi wed hender Krafft haffuer de Moed oc Styrcke, Hun

¹⁾ Håndskriftet har, åbenbart i Følge en Misforståelse: Hænders.

²⁾ Håndskriftet har: satter. Også i det følgende. ere ofte de Prikker glemte over a'et, hvorved dette Bogstav gjøres til æ. Jeg finder dog ingen Anledning til hver Gang at fremhæve det, men trykker uden videre æ. Det samme gjælder med Hensyn til Bogstavet ø.

³⁾ Håndskr. har: hun.

⁴⁾ Håndskr. har: kostbarligere, hvad der åbenbart er urigtigt, når henseses til det følgende „kosteligt“.

⁵⁾ Håndskr. har: wel.

Holder dennem Scepteret fast i Haanden ¹⁾ og lærer dennem Regierings-Tøylen ret att føre, I rette Tjide att haele oc fiire oc derris betroede Embede retsindelligen oc forsicteligen att forrestaa. Aff hender bekomnis oc den widenskab att bere stoere Byrder med ringe kræffter, ia Styrcken selffuer att offuerwinde.

Denne Pryd er ded som giør forskiæl imellem Mand oc Mand, imellem Quinde oc Quinde, oc icke paa Mand oc Quinde; thi der er ingen forskiæl i Mands oc Quindis Oprindelse; begge haffuer de liige Jndgang til dette Liif, en ²⁾ liige Fremgang oc en liige Vdgang. Den Allmæctigste Herre oc Gud, Himmelens, Jordens oc alle Creaturers Skabere, haffuer aff Skickelse dannet Quinde kiønnet paa samme Maade som Mand Kiønnet oc tillige med Legemets-Form giffuet dennem en fornufftig Aand. Da effter som Wiisdommen haffuer sin Boelig vdi Hiertet, oc Fornufften sit wæßen i en wel skicket Hierne, oc findis icke i Forskiællet aff et anded Lem ³⁾, saa erre begge Kiøn liige bequem til Hender att efftersøge oc att wed tage.

Wiisdommen findis icke hoes alle Mænd oc Wanwittighed icke hoes alle Quinder. Huilcken Quinde der søger effter Wiisdommen, aff den lader Hun sig finde. Naturen haffuer ingenlunde werret haard oc Vmild imod den Quindelige Kiøn. Hun haffuer icke indsluttet derris Dyd inden snæffre Grentzer, oc lader Gud offte wed de Skrøbelige karr see sin Almact oc huad Hands Haand f[o]rmaar, oc wed dennem Vdretter stoere Ting. Der er oc ingen Aarsage, huor for Kiønnet skulle giøre et Menniske Vdyctig, naar Dyden oc Fortiensten giør den wærdig. Siælen anseer ingen Kiøn oc bliffuer icke forandret wed Vdwortis Gestalt oc Skickelse.

Att Herren, Himmelens oc Jordens Gud, icke hafuer giort forskiæl paa Kiøn, Siælens oc Legemets kræffter wedkommende, men att hannem behager ⁴⁾, ded widner den Hel-

¹⁾ Håndskr. har: Hamnden.

²⁾ Håndskr. har: i.

³⁾ Håndskr. har: Lene.

⁴⁾ Her er åbenbart noget glemmt.

lige Skriffth (som stadfestis V[e]d daglig Erfarenhed; thi saa snart som Gud haffde indblæst en leffuende Aande vdi worriß første Moder *Evam* oc vdgyded offuer Hender Wiißdommens Liggendefæe ¹⁾), saa snart gjorde hand hender tillige med Henders Mand Adam en fuldkommen Mact oc Myndighed att Herske oc Regiere offuer Fiskene i Haffuet, offuer Fuulene Vnder himmelen oc offuer alle Dyr, som krybe paa Jorden. Med Wiißdommens giffuende Styrcke wiste ²⁾ hun att Tæmme ³⁾ oc Tuinge wilde, Stercke oc Grumme Beester oc en huer aff dennem saaledis regiere effter derris Naturens Egenskab, saa hun sig aff dennem kunde betienne.

Saa som Gud gaff *Evam* Myndighed att regiere offuer alle de Creaturer, hands Allmæctighed da haffde skabt, Saa haffuer hand siden giffuen en part Quindes Persohner Myndighed att styre oc Regiere Kongeriiger oc Fürstendomme. Oc lige som *Eva* formedelst wiißdommens Styrck[e] kunde tuinge grumme oc wilde Dyr, huis naturlige Beestiske Styrcke Henders Menniskelige kræffter wit offuer gick, liige saa haffuer der oc werret Quinder, huiß wiißdom icke alleenest haffuer tuungen wilde Dyr, men den haffuer end oc temmet wille rasende Mennisker, giort dennem Spage, Sactmodige, Omgieselige oc regierlige. Regierings Styrcke bestaar icke i Grooffue Lemmer eller stercke Sænner, de føder icke Raad oc goede nyttige Anslaa. Dersom Fornufften skulle haffue sin Oprindelse fra saadanne ringe steder, da ware de sterckeste Aarbeeds Karle de nærmeste til att betroe et Regimente, Oc en styris-Mand, som haffde saa stercken Arm, att hand eene kunde styre Rooret i et hart wær, skulle da were dyctig til att styre lande oc Riiger. Men intet mindre end ded, man haffuer seet Regentere, som haffuer werret friske, føre, Stercke oc Sunde, som bøyedede vnder Regieringens endoc de letteste Byrder. De ware wel stercke Turner-Rendere, kunde wel tuinge en Hest, de ware kecke

¹⁾ Håndskr. har: Liggendefor.

²⁾ Håndskr. har: wiße.

³⁾ Håndskr. har: Tomme, Tomme.

Jægere, trættedis huercken Natt eller dag att opiage wilde Dyr i Skowene; men de ware suage *Regentere*, haffde icke den Styrcke, som en Regiering vdkræffuer. Wist er ded, att naar en fornuftig Skiæl oc et forstandigt Hierte Haffuer sin Boelig i et Sundt oc Sterck Legeme, saa er ded en dobbelt Guds gaffue; thi legemets Styrcke med dapperhed oc forsigtighed er de ædelste Klenodier, en Regent kand Zieris med.

Gud haffuer endoc Pryded det Quindelige Kiøn med keckmodigheds oc Dapperheds Smycke, haffuer endoc begaffuet en part med Legemets saa wel som med Siælens styrcke, oc icke mindre sin rundhed i ded fald imod dennem beteet ¹⁾ som i mod Beesterne; thi der talis liige saa meget Om en Ørnindes skarpe Syn, geswindighed oc styrcke som om Ørnens; Løffuindens Hierte er saa Keckmodig som Løwens. Mangen Quinde haffuer større styrcke end som mangen Mand ²⁾, Mangen Quinde haffuer oc wel saa Keckt et ³⁾ moed som Mangen Mand; de suare icke alle til Mands Naffn i Gierningen, som bære Tittel aff Mands Naffn, men ofte suare Quinder til Hælters Naffn i Gierningen oc bere dog ickun Quinders Naffn. Huoroffte seer man quindactige Hierter i Mænds Legemer, oc der imod igien mandelige Kræffter i Suage Karr. Ded er vbilligt, att man maaler Gierningen effter Persohnen, oc skatter icke Persohnen effter Gierningen. Guds werck tøy oc Reedskab. haffuer Derris Dyd oc Mact aff Hands ⁴⁾ Haand oc icke aff *Materien*, saa att i huad Ansiet mand kand ⁵⁾ see Tegnet aff Hands Guddommelig krafftis Finger, da er den wærdig en Ærbydighed oc vdkræffuer ⁶⁾ en Lydighed. Wii wiide, att all Regierings Mact Kommer fra Gud, oc att hand haffuer giffuet en part aff ded anded Kiøn saa wel som en part aff ded første Kiøn

¹⁾ Håndskr. har: betert.

²⁾ Denne Sætning er ved en Fejltagelse 2 Gange gjentaget i Håndskriftet.

³⁾ Håndskr. har: ed.

⁴⁾ Håndskr. har: Haands.

⁵⁾ Håndskr. har: kund.

⁶⁾ Håndskr. har: vdkræffuen.

Siælens oc Legemets Styrcke til att Regiere, haffuer kallet oc sat nogle offuer Toe, Tre oc Fleere Riger, andre offuer mindre, offuer Fyrstendømme oc Herrskaffter. Ded er priißwærdigt att were lowligen kallet oc Vdwalt til et Regimente, men ded er Priißwærdigere, sit betroede kald rettsindelig en att forrestaa, saa som ded Høy Embede Vdkræffuer.

Att der haffuer werret Striidbare Regierende *Heltinner*, som haffuer werret Pryded med Wiißdommens Smycker oc Dapperheds Hielm, ded Vdwiiser derris Pryd, Første Part. De erre icke aff dennem, som Mißbruger Wiißdommens Gaffuer oc Legemets ¹⁾ Styrcke, men aff dennem som wed, att Skarpsinnighed icke maa stercke sig til vnderfundig Treskhed, att weltalenhed icke maa allene[e]ste were til egen nyttighed, men end oc tiene til Riigers oc Vndersaatters Gaffu oc Beste, de erre icke saa sinnede som de selffwiiße ²⁾, der icke alleneste hoffmoder sig aff wiißdommens Gaffuer, men meener, att ingen haffuer wiißdommen Vden Dem ³⁾, oc ingen kand sige Dennem noget bedre end ded, de selffuer kand Vdtencke. Ney, de erre aff Dennem, som spørge oc hører effter forstandige Mænds Raad, oc som haffuer fornufft til att vdwæle de beste Raad. De erre oc icke aff de Striidbare oc Stercke, som bruger derris wælde oc Dapperhed imod Derris Vndersaatter til att Tyrannisere oc ødelegge dennem, Ey heller lader see Derris Lemmers Styrcke imod Dennem, De erre en Ærbødighed plictig. Men Disse *Heltinner* bruger Derris Striidbarhed oc Styrcke fornuffteligen; en part aff Dennem gjør sig derwed Kongeriiger Vnderdaanig, som Derris wiißdom Handthæffuer oc forsuarer. Her sees *Regentinner*, som wiide, att all for stoer Strengthed icke er en Retferdighed, men att stønnem bør att were Naade hoß Retten; De wiide, att en Allworsamhed icke maa wære V-omgengelig, men Mild oc Sactmodig, Att en sparsamhed icke maa strecke sig til en karrighed, mindre falde i en Gierrighed; De wiide,

---

¹⁾ Håndskr. har: Legemertis.

²⁾ Håndskr. har: selffwiiße.

³⁾ Håndskr. har: Den.

att ¹⁾ Gaffmildhed i rette tiide oc imod forskylte fortiennester er ded, som giffner Regierende Seyren. Summa, disse Regierende Striðbare *Heltinner* ²⁾, som erre Vddragen aff Geistlige saa wel som aff werßlige Skriffter, erre i mange maader Roosßwærdige, **Prydet** med **Wiiszdommens Kræffter**.

Fornuftens rette Barn er sand Lycksalighed,
 Af hende fødis den; fornuften og vel ved,
 Hun af Lycksalighed sin Herkomst ej Kand hafve,
 At den ej Moder er til den fuldkommen gafve,
 Som ene Komer fra den ubegriibelig,
 Alt det, got næfnis Kand, det fører hun med sig.
 At nogen lykkelig et Riges Krone gifves,
 Det ingenlunde Kand fornuftens verck tilskrifves,
 Thj (!) om fornuften ej er Septris Leedis Mand,
 Da falder Septrit vist sin fører udaf Hand;
 Er og i modgangs tid fornuftens Hielp tilrede,
 Saa er Uryggelig Lycksalighed tilstede ³⁾.

Fornuftens Virckning og Hendes rette Frugter ⁴⁾
 sees herudj

TYRE,

Konning *Edewards* af Engeland's daatter og Kong *Adelstans*
 Søster, danmarckis Riges Dronning.

Denne *Heltinne* var prydet med fornuftens dyder, med hendis vaaben træder hun dristig frem imoed alle slags

¹⁾ Håndskr. har: aff.

²⁾ Håndskr. har: *Heltinners*.

³⁾ Lignende Indledningsvers findes foran alle de større Skildringer.

⁴⁾ Når jeg ovenfor (S. 44) har antydnet, at den „Fornuft“, hvorpå der i disse Skildringer fremføres Exempler, vel snarest nu vilde betegnes som Besindighed (den komplementære Egenskab er, som man husker, „Stridbarhed“), er dette ganske vist ubestridelig Sandhed, hvad Værkets almindelige Praxis angår; men jeg burde måske have tilføjet, at Leon. Chr. theoretisk tager Ordet i en mere omfattende Betydning, og at der også i et

Vidervertigheder, hvilcke ¹⁾ strax hende i ungdommen møder. Hun, som en Christen, viste, at alle gienvordigheder tiente hende til det beste, fant derfor sin lycksalighed udj Modgang, og som al hendes henseende var til Guds Nafns Æris forfremmelse og Christendommens handhæfvelfse, derfor toeg hun imod det Egteskabs tilbud, som hende Kong *Gorm* af Danmarck tilbød, ihvor vel hand var een Hedning, udi ²⁾ forhaabning, at hun med sin fornuft og velgrundede undervisninger skulle Kunde drage hannem fra sine vildfarelser; det var vel vofveligt, at hun som en Christen ³⁾ torde trolofve sig en Hedning, hvis grumheds rygte icke Kunde være hende Uvitterligt, at hand var hans Faders den haarde Knuds rette Søn, at hand handlede gruelige med alle dennem, som bekiente sig at være Christen; de piiner og plager, hand en part af dennem paalagde, vare umenneskelig; denne Princeße hafde og vel haft Aarsag at befrygte sig, at den store Uliighed af *Religion* skulle med tiden hafve adskilt hierterne, hvilket ofte skeer, og forandret Kierligheden i had, men alt dette hafver hun sat til en siide, alleniste haft sin henseende til Guds haand, som gifver Kroner, ved hvis magt de underholdes og befestiges, hafver holt derfor et Kald af Guds guddommelig forsiun, som ved hende som et skrøbeligt redskab ville for fremme hans Nafns ære, Og dersom hun end og skulle liide døden for Christi Nafns bekiendelse skyld, saa viste hun, at hun og med hannem skulle ærefuld gioris udj hans Rige. Hun hafver og maa skee noget forlat sig paa den Kierlighed, Kong *Gorm* hafde ladet see imod hender udj hendes ungdoms Aar, eftersom hand, imedens hans Fader endnu lefte, i nogle Aar sig i Engeland opholte, hvorud ofver hand bekom det tilnafn, at de kalte hannem *Gorm* Engelender. Den Dydige Prinßeße bedrog sig icke i den meening, at Kong *Gorm* hende inderligen elskte, thj hand indgick alle

---

Mindretal af Skildringerne fremdrages enkelte Exempler. som må henføres under den videre Opfattelse af hint Begreb.

¹⁾ Håndskr. har: hvilcket.

²⁾ Håndskr. har: ude.

³⁾ Håndskr. har: Christne.

de vilkor, hun foresloeg, og blef hende gifven Danmarckis Rige til Morgengafve, det efter Kongens død at styre og regiere; Kongen var da allerede en Alderne Herre; den Kierlighed viste hun saa fornufteligen at underholde, saa den aldrig forminskedis. Ved den formilte hun ofte hans grumhed og afvergede meget ont, som hand hafde sat sig for at sette i verck.

Ligesom mand ofte med linfeldighed skal rette og bedre legemens lyder, saa skal man og handle sagtmodeligen med gemytternis laster. Den fornuftige Dronning, som med sin Kierlig omlaed stillede sin rasende Herre, at hand icke fremfor i sit grumme forset, hun stillede og hans gemyt tilfreds, som med sig selfver var ueens. Kongen gaf megen agt paa Drømme, og saasom [hand] hafde gjort meget ont og stedse var tilbøuelig til det onde, saa lefvede ¹⁾ hand i frygt (thj den, som mange maa frygte sig for, den maa og frygte for mange), hvor udofver hand hafde haarde drømme, som forskreckede og bedrøfvede hannem. *Tyre*, som var Ziiret med fornuftens gafver, bryder icke ud med at sige, at drømme ere Fantasier, Billeder uden Nafn, At de ere dunster, som antager Former, eftersom Mennisket er skicket til, at de ere bedragelige saasom en skygge, og at det er voris eget blod, som forskrecker os, ligesom vj ere tungsindet til; ney, denne Kloge Dronning Kiente sin Heris Svaghed, at den stoed icke til at hielpe med dislige betracktninger, hvorfor hun sagtede hans urolig Sind og foriagede hans Redsel med sine Utdydinger, med hvilcke hand var fornøyet og rolig.

Gud Velsignede det Kongl. Egteskab med Tvillinger, tvende Sønner, som gafvis Nafn *Knud* og *Harald*; de blefve Begge Mandvoxen, og saasom Knud var baade dydig og deylig, og udj begge deele lignede sin Moder, saa var hand og mere elsket af sine forældre end som *Harald*. Hand var og yndet af alle Mænd, og kalte de hannem *Knud Daneaast*, som vil saa meget sige som *Knud*, Danmarcks Lyst og Kierlighed.

---

¹⁾ Håndskr. har: lofvede.

At ramme maade er en ting, udj hvilcken alle viiden- skaber bestaar. En ofvermaade Kierlighed blifver til en daarlig rasenhed, En ofvermaade Sorig til en fortvifelse, begge deele til forderfvelse, hvilcket findes hos Kong *Gorm*, thj hans Kierlighed til hans Søn Knud ofvergick maaden. Knud var all hans glæde, haab og trøst, og hand sente hannem dog tillige med hans broder i Krigen imod Enge- land som imod et Rige, hannem Arveligen var tilfalden, og *Adelbert* hannem forholte. At sette dend i daglig dødsens fare, som man hafver alt sit haab og tillid til, den frygt, derpaa følger, hafver man sig selvver at take. Kong *Gorms* Kierlighed falt i daarlighed, hand udbrod med de ord, at hvilcken der bragte hannem de tidinger, at Knud var døde, den ville hand dræbe med egen haand.

Lycken smegrede de unge Herrer i det første, de vant en Seyer efter anden, men sickerhed, som forderfver saa mangen en, forraade og Hertug Knuds liif. De hafde be- megtiget sig *Nordtumberland*, og deris skiibe laae ved *Jarwig*, de var ingen fiende formodendes, toge derfor Korts- vild vare og loede folcket forlyste sig med at bade. Hertug Knud stød paa landet og saae til, tenckte minst paa, at hand der skulle faa sit banesaar¹⁾ og miste sit lif; det skeede dog, en Engelder, som kiente hannem, laae i skiylf og dræbte hannem med en Piil.

De første bevegeller staa icke i voris magt, saa Kunde og Dronning *Tyre* icke strax i det første imodstaa Sorgen, der hende kom de tidinger om hendes Søns død. Det er Naturligt, at Moderens Kierlighed ofvergaar fade- rens. Dronning *Tyris* Kierlighed ofvergick og Kong *Gorms* Kierlighed imod deris Søn; thj den hafde sin rette maade; den fornuftige Moder Elskede sit barn, saasom en Moder bør at gjøre. Hendis Søn Knud var og hendis glæde og trøst, og haabede hun, at hand skulle hafve været en [Støttes]taf i hendis Alderdom. Men eftersom det icke saa- ledis behagede Gud, saa sørgede hun som en Christen og icke som en Hedning. Hun gaf fornuften rom, fattede et

---

¹⁾ Håndskr. har: barnesaar.

moed, befant, at hun Kunde intet udrette med skrig, iamren og graad, hendes Søn var dermed intet at Kalde igien, men legemet med Sindsens kræfter blef derved svækket; gaf sig derfor taalmodeligen under Guds villie og var bete[n]ckt Paa, hvorledis hun Kunde best gifve sin Herre det tilkiende, eftersom hun viste, at hans Sorrig icke mindre vilde ofvergaa maaden, end som hans Kierlighed ofvergick sin rette maade; thi hand var en Hedning og blef en Hedning, og derfor trøstisløs; hand stoed intet til at bringe fra sin vildfarelse paa Sandheds Vey; udj alle andre Sager loed hand sig raade af Dronningen, men icke udj hans vantroe; der blef hand stadig udj sin lifs tid. Dronningen regierte Riget mere end hand, hvorudofver den Christelige *Religion* fick fremvext i Danmarck; saa at den GudElskende *Regentinne* icke blef aldeelis bedragen i sit haab.

Denne fornuftige Dronning befrygtede sig icke, at hendis Herre skulle efterkomme sin ubetencksom trusel, thj hand var af Gud slagen med blindhed, men hun frygtede, at dersom det blef hannem plutzligen sagt, at hand derofver skulde falde i fortviffelse, hvorfor hun det saaledis betenckte: hun loed hannem giøre Sørges Klæder, og eftersom Sørgedrackten paa de tider var meget sær i dannelsse og skick, saa viste hun, at hand paa følelsen Kunde viide, at det var Sørges Klæder, hvilcket og icke feilte; thj der hans betienter skulle hannem i Klæde, fornam hand strax paa Klædernes skick, at de vare stumme, dog Viise bedrøvelige budskab, sagde: Nu fornemmer ieg vel, at min Søn *Knud* er død. Dronningen svarte: det siger min Herre, og icke ieg.

Hvad hafver denne fornuftige Hustrue alt fremført for tale at trøste sin Herre med! hun hafver meent, at den Sorrig, hand daglig vente, kunde icke Komme uformodendis eller klemme saa hart. Hun hafver trøstet hannem med, at deris Søn døde en tid, da lycken var hannem blid, da hand var i Ære og Velstand og hafde efterlat sig en berømmelig eftersafn, som er det beste, man Kand vente sig af verden; det var uvist, om det hafde været hannem gafnligt, om hand hafde naaet en høy Alder, thj lycken er ustadig; maaskee hans skiæfne hafde omsier blefven hannem tung. Nu var hand

uden frygt for Oprør, for fængsel eller landflygtighed, var udj det Rige, hvor ingen fiende skulle drifve hannem ud, og ingen ulykkelige Hændelser træffe hannem; hun hafver Kierligen ombedet sin ¹⁾ Herre icke at gjøre sig selvver den vanære, at Sorgen skulde formaa mere hos hannem end alt det, hand Kunde trøste sig ved; hafver talt til hannem om deris Søn *Harald*, som lefvede, hvis Mandoms lycke var stoer, og den Seyer, hand hafde i Engeland, var priifelig, saa at om hannem var icke mindre haab end om Knud; hafver endeligen bedet hannem være trøstig, reyse sig op og bruge fornuftens styrcke. Men Ach, hans ²⁾ hierte var gandske ubeqvem til at tage imod nogen trøst. Sorgen hafde saa Klemet hans hierte, at det med ingen fornufts lægedom stoed til at rædde; døden var det eniste middel, den gjorde Ende paa hans iammer og Elendighed.

Dronning *Tyre*, som da var baade En bedrøfvet Encke og en sorgefuld Moder, bøyede vel under Sorgens last, men loed sig icke undertrykke af Utaalmodighed. Og efter at hun hafde gifven Mand og barn de skyllige taarer, lagde hun haanden paa Regierings³⁾ tøylen efter oprettede *contract* og styrede Danmarckis Rige tillige med hendis Søn Kong *Harald*. Et Rige, som hafver mange udlændiske fiender, behøfver mange vaagende Øyene, særdeelis naar der er mange omfløt Øer som udj Danmarck, hvorfor de tvende Regentere deelte sig omhuen imellem, eftersom baade Svenske og tyske vare Danmarkis fiender. Kong *Harald* hafde til Vands et vaagende Øye, holte mestendeel stedse Søen med en stoer Krigsflode, all Fiendtlig anfald ved Søekanten at afverge. Dronning *Tyre* og hendis troe Mænd hafde vaagende Øyne paa de fiender, som med Riget vare landfast. Den dappere Dronning afvergede icke alleniste fiendtlig indfald, men hun gjorde end og Fienden stoer afbreck og skade.

Limfeldighed og Keckmodighed ⁴⁾ Kand vel boe til-sammens i et hierte; den fornuftige *Regentinne* Dronning

¹⁾ Håndskr. har 2 Gange: ombedet sin.

²⁾ Håndskr. har: hendes.

³⁾ Håndskr. har: Regieringens.

⁴⁾ Håndskr. har: Keckmedighed.

Tyre loed see, at begge deele var i hendes magt, og at hun retsindeligén viste at bruge hvert paa sit sted og paa sin tid; hvorledis hun fornufteligen brugte sin Sagtmodighed imod hendis Herris grumhed, og hvad hun med liimfeldighed hoes hannem bragte til veje, derom er meldet. Liigesaa brugte hun i rette tid sin Kieckmodighed, loed see, at hun var en Striidbar *Heltinne*, drog selvver med i leedingen og ansaae ingen fare.

Med hendis nærværelse forøgede hun hendes Stridsmænds Kræfter og forfriskede deris Moed, med Hærskiold og Vaaben uddref hun de Svenske af Skaane, tvang dennem til at være skatskyldige.

Saa ofte som de tydske gjorde indfald i Jylland, saa ofte dref hun dem tilbage med deris største skade, men paa det hendis lande Kunde være fri for ofverfald, loed hun giøre en trefelig landeværn. Hun loed opkaste en vold ved en Nij Miile lang imellem de tvende fiorder, Slie for Østen og Eyderen for Westen, der langs hen ved loed hun grave een dyb gryfte, som var tue fafne bred og tij favne dyb; paa bem^{te} vold var et sterck bolverck af timmer træ paa træ, tilsammen hæftet med store Jernbolter; imellem hver hundrede favne var en port og et sterckt taarn ofver hver port, af hvilcket man Kunde giøre værn; dette treffige nødvendige verck gafves det navn *Dannewirche*, og var det et skiæl imellem Danmarck og Holstein og en Mur for Jylland; stedet Kiendis endnu i denne dag ved Gottrup.

Der landene vare satte i goed Værn og tilstand og vare roelige for udlendiske fiender, Kongen og hafde giort Søen fri for Sø[rø]fverj, Da striide den GudElskende *Heltinne* for at stadfæste en sicker indbyrdes Eenighed. Og eftersom den fornemmeligen bestoed udj *Religionens* foreening, formanede hun sin Søn til at antage den Christelige troe, bekiende Jesum Christum for sin Megler og Saliggjører, eftersom ingen anden middel var til Salighed. Hun hafver og stillet hannem for Øyne, at det Rige stoed paa svage fødder, hvor tvende *Religioner* Kiempede tilsammen, og mest hvor Kongen [tog?] *parthi* og vælede det svageste; thj den

Christelige *Religion* var formedelst Dronningens Handthæfvellse det stærckeste Parthj.

Det haab, denne Christi Kiemperinne hafde haft, at ofvertale sin afdøde Herre til at annamme den Christelige troe, det feilede hende; men Gud beskiæmmede icke det haab, hun hafde, at ofvertale sin Søn. Af hannem vant hun Seyren for den Christne Kircke, thj Kong *Harald* tog ved den Christelige *Religion*, loed sig og sin Søn *Suend Otto* døbe af Ercke Biskopen *Uni* udj Keyser *Otto* den færtis nærværelse Aar 948.

Det er icke nock at begynde vel, men det er en Guds naade at og ende vel. Dronning *Tyre* hafde stedse Gud med sig, derfor baade begynte hun vel sit Regimente og ente det og vel. Hun førde Septeret saa fornufteligen, saa at icke alleniste hendes undersaater hende høyt priiisede, men end og hendis fiender roste hendes Viisdoms gafver. Hendes dyders pryd var saa stoer, at hende gafves det nafn *Dannebood*, thj hun beviiste store Velgierninger imod Encker, Faderløse og fattige, Handhæfvde den Christelige *Religion* og low og ret, saa *Tyre Danneboed* hafde sit rette Nafn; thj hun var Danmarck en Bood.

Hun ente sine dage i velstand udj een høy Alder med den eftersafn, at hun var den viiseste Qvinde, som nogen tid hafde været i de ¹⁾ Nordiske lande; hendes Siæl og berømmelige Rygte døer aldrig; Siælen lefver stedse hos Gud, og Rygtet hos Mennisken paa iorden.

[Efter det ovenfor S. 43 Anm. 1 omtalte Håndskrift i Karen Brahes Bibliothek.]

---

¹⁾ Håndskr. har: det.

27.

En Syns- og Taxationsforretning over Maribo Kloster fra 1695 ¹⁾.

Litr. A.

HøiEdle og Welbaarne, WelEdle og Welbyrdige Herrer.

Effter de Høibyvende Herrers høitærede schrifuelße dend 15. *Hujus* till mig og Amptsforwaldteren *Friderich Suhr* Angaaende Marrieboe Closters biugnings besigtelse, som deud nu forrefindes, der tilliggende hauger og Fischerie, Høibaarne *Frøchen Eleonora Christina Residerer* udi og i brug hafuer, samme tillige med Rettens betienterne at besigtige og *taxere*, huad ded kunde *Estimeris* for, Saa hafuer ieg med bem^t Amptsforwalteren, Herritzfogden og Ting-schрифueren waaren der paa stedet, ommeldte Marrieboe Closter bygning, hauger og Fischeri taget udj Aasiun, Samme effter befindende worderit, som her indlagte under-

---

¹⁾ Denne Synsforretning blev optaget i Anledning af, at Eggert Christoffer Knuth til Åsmarke under ^{26/3} 1694 havde ansøgt Kongen om, at han vilde forunde ham „Marieboe Closters ofverblefne Bygning med der Hoesliggende Hauver oc fischerj udj Synder sø, oc* at Jeg [o: Knuth] efter frøichen Elleonora hendes Død maatte giøre mig ded saa nyttig, som Jeg Best vilde oc kunde.“ Han støttede sin Ansøgning bl. a. dermed, at Bygningerne på Klosteret ikke vare Kongen til nogen Nytte, men snarere til Udgift på Grund af de Reparationer, de behøvede. Der blev nu, som sagt, optaget et Syn over Klosteret, og efter Indstilling af Rentekamret af ^{29/6} 1695 bevilgedes Knuths Ansøgning ved kgl. Resolution af samme Dato. Det hedder i den sidste: „Marieboe Closters Bygning med de der tilliggende hauger og fischerier haver Vi allernaadigst skienchet og givet Supplicanten og hans arvinger til arf og Eyendomb, dog med de wilkoer, at Os Elschelig Høybaarne Frøjcken Eleonora Christina nyder der frje hußwerrrelße hinds Liffs tid, og Supplicanten imidlertid at holde hußwerrrelßerne der forsvarligen wed lige paa sin egen Bekostning“ (Kgl. Resolutioner fra Fynske Kontor, Rentek.-Arkivet).

schrefne *Project* wiidere forclarer, Huorpaa mig *Referer*. Nest Gudz beschiermelle og all *Prosperitets* ønsche er ieg stetze

Aallhollm Slot d. 26.
Iunij 1695.

De HøiEdle og Welbaarne
welEdle og Welbyrdige
Herrers
Tienstschyldigste og
Beretwilligste
Tienner
E. Reichav.

Litr. B.

Effter de Kongl. Høibetroede *Deputerede* udj Cammer *Collegio* Deris *Messive* dend 15^{tende} Iunij indewærende Aar til mig *Georg Erenst von Reichou*, Amptmand ofuer Aallhollmb og Marriboe Ampter, og Amptsforwaldter *Friderich Suhr* Sammestedz, Anlangende Marriboe Cloesters biugnings besigtelse tillige med Rettens betiendte, detz tilleg af Haufuer og Fischerier At *Taxere* effter detz wærdj, Da hafuer wi underschrefne *Dato* werrit paa Aastedet og ommeldte biugning, i huad tilstand det nu forrefandtis, besigtiget og detz tilleg, som her effter *Specialiter* anføris, forrefunden.

1.

Vaan-Huuβet 11 Fag af bran-muur, tagt med teigl, megit forfalden paa Muur-werchet og tag¹⁾); wed dend Nordre siide tilsat 2 Halfue Fag af Tømmer werch til et Cammer.

1) Herved er uden mindste Tvivl ment det Hus, hvori Leonora Christina boede. Iøvrigt ser man af denne Synsforretning, hvor lidet nøjagtig Tegningen i Resen's Atlas må være, da hverken Beskrivelsen af Nykloster eller af de øvrige Lokalteter lader sig bringe ret i Overensstemmelse med hin Tegning. Om det for Nyklosters Vedkommende lod sig antage, at den 2-Etages Bygning, hvis Façade sees på Resen's Tegning, ikke er det egenlige „Vânhus“ (således som det ellers almindelig menes), men at dette må søges i den tilstødende Bygning, af hvilken man kun ser Taget, tør jeg ikke afgjøre. Men ved denne Antagelse vilde man dog nogenlunde kunne forstå, at det virkelig er de samme Bygninger, vi have at gjøre med på begge Steder.

2.

Paa dend Søndre siide af samme Huus 5 Halfue Fag af Tømmer og Muur-werch til et Seng Cammer, tagt med teigl, megit brøstfeldig ofuer alt, derwed En liden urtehaufue.

3.

Westen op til waan-Huuset og Seng-Cammerit 10 Fag gammel Huus, tagt med teigl, til brøgers, Kiøchen og Farboerstue; Noch til samme Huus till dend westre gaufl En liden gammell forfalden indbiugt af 3 Fag.

4.

Østen for Vaan-Huuset Et lidet gl. forfalden branmuuret Huus, derudj 2de Cammer med en schorsteen.

5.

Sønden i Gaarden En gammell Korn Lade, tagt med Halm, af 9 Fag, derwed en Abel Haufue med Gl. frugt træer, kaldes brøder hafuen.

6.

Østen for samme Korn lade En Heste stald, tagt med Halm, derhos et port Rum 2 fag, nest wed Folchenis Cammer 2 fag, derwed 4re fag til en Koe stald, tagt med Halm, gandsche forfalden.

7.

Norden for Closterit wed Kirchen ligger en Abel Haufue med Gl. frugt træer, kaldis Syster Haufuer (!), derudj en liden plandte Haufue med nogle frugt træer og wiin-Rancher.

Fischeriet angaaende, da, effterdj det ichon falder paa fortoget, med Ruußer og deslige smaa Redschab, som mesten med Røer og u-krut er forwoxßen og ej megit brugeligt, kunde iche eragtes for nogit.

For anførte Biugninger med deds her for indførte forclaring og tilleg, som wi besigtiget hafuer, eragtes paa

best og Retteste maade i det høieste at kunde *Taxeres*,
 effterdj det er gammell forfalden og en *irregulier* Biugning,
 høiere end (!) for 400 Rixdr. *in alles*, Siger Fiire Hundrede
 Rixdaller. Huilchet wj Egen Hendig hermed *Testerer*.

Marriboe dend 21. *Junij* 1695.

*

E. Reichav.

F. Suhr. Hans Wulfßen.
 Birck[efoged].

Jørgen *Hysel.*
 Jacobßen

[Efter Origin. i Kgl. Resolutioner fra Fynske Kontor, Rentekammer-
 Arkivet.]

Personliste.

- Ahlefeldt, Fr. v., Storkansler, 7, 92.
Alrom, Hans Christensen, 85.
Bartholin, Ahasverus, 100, 102, 106.
Beck, Elisabeth, 61, 65, 80—81, 125, 127. Elsa, 125. Hedvig Ulrika, 125. Hilla Barbara, 125. Joachim, 125. Jokum, 26—27, 30, 105, 121, 133. Korfits Ludvig, 22, 93, 125. Lave, 26—28, 30—33, 65, 80, 98, 100, 102, 105—6, 117, 119—29. Maria Christina, 125.
Beck-Friis, Corfitz, Greve, 73. Lave, Baron, svensk-norsk Minister i Kbhvn., 25, 73—74. Maria Sophia, se Ramel.
Bedske (Beske), Anders Madsen, 83.
Bennich, Nikolaj, 7.
Bern, Albrecht Baltazar, 134.
Bertelsen, Eskild, 100.
Bie, Mette, 100.
Bielke, Christian, 79. Gustaf, 115. Henrik, 79. Marie Sophie, 79. Bielker, 134.
Birgitte, den hellige, 9.
Boeck, J. F., 72.
Brahe, Anne, 63, 88—90, 95—96. Karen, 43, 63, 90. Per, svensk Rigsdrost, 115. Preben, 90.
Brandt, Peder, 12, 16—18.
Brockdorff, K. L. v., 7.
Caroc, Kaptejn, 11.
Cassetta, 20—22.
Charlotte Amalie, Dronning, 6, 127. Prinsesse, 77.
Christian IV., 10, 56, 133—34, 137.
Christian V., 4—6, 8—9, 12, 18, 41, 58, 65, 67, 84—85, 89, 92—95, 116—18, 125, 127, 129, 136, 138.
Christina, Dronning, 86, 92.
Christoffersen, Mogens, 133.
Collin, 125.
Daae, Oluf, 133—34.
Didrichsen, Johan, 108—12.
Fredrik III., 57, 114—16, 132, 137.
Fredrik (IV.), Prins, 95.
Fredrik I. af Sverig, 34.
Friis, Birgitte, 87. Christian, 134. Christoffer, 99. Jesper, 8, 61, 87. Karen, 61, 80—81, 104. Kjeld, 99. Niels, Greve, 111—12. Sophie, 7—8, 61, 79.
Gerner, Henrik, 80—81, 138—39.
Gjedde, Brostrup, 134. Ove, 133—34.
Giøe, Charlotte Amalie, 90. Markus, 22, 63, 89—90, 95—96, 101. Otte, 87. Susanne, 90.
Gram, Hans, 85.
Groeben, Anna Elisabeth v. d., 62—63.

Grüner, Johan Didrik, 109—10,
117, 123, 126.
Gyldenløve, Ulrik Fredrik, 67,
84, 91, 94, 108—12, 128—29.
Gyldenstjerne, Ebbe, 134.
Gyllenstjerna, Johan, 113.

Hansen, Niels, Skovrider, 89.
Harstall, Christian Ulrik v., 63,
109, 127. Sophie Charlotte,
110.
Hedvig, Frøken, 134.
Hedvig Eleonora, Dronning, 114,
117.
Heidemann, Johan Christopher v.,
7. Veronica Elisabeth. 7.
Hérulfsen, Erik, 133.
Hoffstedter, (Johan?), 134.
Holberg, Ludvig, 49.
Holk, Borchart Rud., 85—86.
Christian Christoffer, 62, 68,
127. Eiler, 127. Flemming,
68, 85—86. Fredrik Christian,
68, 85—86. Ingeborg (Hille-
borg?), 127. Sophie Amalie,
62.
Holst, Klaus, 57.
Hovitz, Peter Ferdinand v., 127.
Huitfeldt, Henrik, 133.
Hysel, Jørgen Jakobsen, 156.

Jensen, Peder, se Randers og
Tødsløf.
Jonathan, 130.
Juel, Jens, 117. Niels, 104.

Karl II. af England, 137.
Karl X. Gustav, 29, 112, 114,
123, 137.
Karl XI., 30, 107—8, 111, 115
—17, 119, 126.
Karl Leopold. Hertug af Lothrin-
gen. 85—86.
Kingo, Thomas, 63, 84.
Klevenfeldt, T., 55, 77—81, 83.
Knuth, Eggert Christoffer, 153.
Krabbe, Klaus, 79.
Krukov, Jørgen, 133.

Kruse, Jørgen, 134.
Krøyer, H. C., 72.
Kørbitz. Johan Caspar v., 35
—36. Johan Christoph., 35
—36, 109. Johan Christoffer,
110.

Larsen, Hans, Skovrider, 89.
Larson, Måns, 113.
Leonora Christina.
Linnell, „Bruksinspektør“, 81.
Lindenov, Anne Cathrine, 1, 6,
91.
Lund, Jens, 127.
Luxdorph, Bolle, 109—10.
Lützelburg, J. C. v., 35—36.
Lützov, Henning Ulrik v., 25,
63, 95. Kirstine 34—36, 111.
Marie, 109, 111.

Madsen, Jørgen, 132.
Mander, Carl van, 56.
Mikkelsen, Bartholomæus, 113,
126. Otto, Guldsmed, 133.
Monrad, Erik, 104. Johan, 104
—5.
Montecuculi, H. P., 23.
Moth, Mathias, 92.
Munk, Kirsten, 132—33, 137.
Müller, Henrik, 133.

Offenberg, Christoffer v., 109.
Deliane, 127. Sophie, 63, 109,
127.
Olsen, (?), 133.

Parsberg, Else, 8, 134—35. Fred-
rik, 134.
Plessen, Chr. Siegfr. v., 128—29.

Quitsov, Erik, 134.

Rålamb, Klas, 113.
Ramel, Maria Sophia, 119—20.
Randers, Peder Jensen, 132.
Rantzov, Sophie, 30, 133.
Reichau, Georg Ernst v., 62, 86,
127, 153—54, 156.

Reitzer, Chr., 85.
 Resen, Peder, 10.
 Reventlov, Christine Sophie, 111.
     Konrad, 89, 91, 111—12, 118 (?).
 Rosenkrands, Gunde, 133.
 Ross, C. W., Kordegn, 68, 70,
 97.
 Roth, Henrik, 81, 84, 85.
 Rye, Henrik Sørensen, 12.

Schindel, W. v., 95.
 Seefeldt, Jørgen, 134.
 Sehested, Hannibal, 29, 114—15.
 Silfversköld, Niels, (Hyltén), 102.
 Skytte, Carl Gustaf, 105. (Håkan,
 = „den gamle Haagen“, 105?).
 Niels, 105.

Soop, Gustaf, 113.
 Sophie Amalie, Dronning, 4, 10,
 12.
 Sophie Magdalene, Dronning, 59.
 Sorterup, Jørgen, 100—1.
 Sperling, Anna, 98—99, 101—2,
 106, 131. Eleonora Margrethe,
 64, 83, 96—97. Elisabeth,
 99. Otto, den ældre, 24. Otto,
 den yngre, 13—14, 21, 47
 —48, 51—52, 54, 60, 63—64,
 83, 85, 87—88, 96—106, 127
 —32.

Sporman, Albert, 134.
 Stenbock, G. O., 28, 116.
 Suhr, Fredrik, 153—54, 156.
 Svendsen, Peder, 134.
 Sørensen, Henrik, se Rye.

Terlon, 115.
 Thott, Birgitte, 87. Henrik, 87.
 Jutte, 90. Klas (?), 115.
 Trolle, Korfits, 113, 126.
 Trægaard, Alexander, 134.
 Tødsløf, Peder Jensen, 1, 59,
 63—64, 80—81, 83—84, 98.

Ulfeldt, Anne Cathrine (Korfits's
 Datter), 13, 20—22, 25, 52,

60—62, 67, 69, 78, 81—84.
 86, 90, 96—99, 103, 106, 116,
 119, 125—32. Anne Cathrine
 (Ebbes Datter), 105. Anne
 Sophie, 7—8, 38, 61, 79, 127.
 Bjørn, 104. Christian, 92.
 Christine, 104. Christoffer, 104.
 Ebbe, 104—5, 133. Edel, 79.
 Elsebe eller Elsebeth, den
 ældre, 8, 62, 81, 87. Else-
 beth, den yngre, 61—62, 81,
 84, 104. Flemming, 62, 104.
 Frands, 86. Jakob, til Kars-
 tofte, 61, 80, 104. Jakob, den
 yngre, 104. Knud, til Helle-
 rup, 34, 134 (?). Knud, til
 Svenstrup, 104. Korfits, Rigs-
 hovmester, 1, 8, 28—30, 34,
 56—57, 61—62, 68—69, 79,
 81, 85, 104, 111—16, 121,
 123, 126, 134, 137. (Hans
 Sønner, døde i en spød Alder,
 69.) Korfits, den yngre, 92
 —93. Korfits, til Mattrup, 104.
 Korfits, til Bavelse, 104. Kor-
 fits, østerrigsk Greve, 56. Lau-
 rids, 8. Leo, 20, 22—25, 52,
 80—86, 92—94, 127, 129—30.
 Leonora Sophie, 14, 20, 25
 —27, 31—33, 65—66, 80—81,
 86, 98—100, 102, 105—6, 108,
 118—29, 131—35. Ludvig, 92.
 Margrete, 104. Mogens, 104.
 Sophie, 62, 104. Sophie Ma-
 rie, 104. Ulrik Fredrik, 104.
 Ulfstand, Anne, 77. Ingeborg,
 134.

Urne, Dorteia Sophie, 18, 25,
 38, 40, 52, 56, 59—61, 64—65,
 67, 77—86, 125. Knud, 77.
 Urup, Axel, 134.

Valdemar Christian, Greve, 133.
 Waldstein. Joh., Greve, 52, 71.
 Walkendorf, Henning, 133.
 Vellingk, Otto, 111, 119—22.
 Vibe, Peder, 134.

Vind, Ingeborg Dorthe, 127.
Winhofers, Dina, 134.
Vittrup, Barbara, 105.
Worsaae, J. J. A., 71.

Wrangel, (C. G.), 134.
Wulfsen, Hans, 153, 156.
Zeschen, C. M. v., 81.

Rettelser.

S. 10 L. 13—14, ved Århundredets Midte læs: vel henimod 1670.
„ 35 Anm. 3, L. 2, Fru Chr. L. læs: Fru K. L.
